

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MATEO TU'UN VA'A NI CHAA SAN MATEO

Lista ndasa vai tata Jesucristo

¹ Ya'á kúu lista ndasa vai tata Jesucristo, se'e David, se'e Abraham. ² Abraham ni sá'a-de Isaac. Te Isaac ni sá'a-de Jacob. Te Jacob ni sá'a-de Judá jíin ñaní-i. ³ Te Judá ni sá'a-de Fares jíin Zara ni kaku chii Tamar. Te Fares ni sá'a-de Esrom. Te Esrom ni sá'a-de Aram. ⁴ Te Aram ni sá'a-de Aminadab. Te Aminadab ni sá'a-de Naasón. Te Naasón ni sá'a-de Salmón. ⁵ Te Salmón ni sá'a-de Booz ni kaku chii Rahab. Te Booz ni sá'a-de Obed ni kaku chii Rut. Te Obed ni sá'a-de Isaí. ⁶ Te Isaí ni sá'a-de rey David. Te rey David ni sá'a-de Salomón ni kaku chii ña'an ní kuu ñasíí Urías. ⁷ Te Salomón ni sá'a-de Roboam. Te Roboam ni sá'a-de Abías. Te Abías ni sá'a-de Asa. ⁸ Te Asa ni sá'a-de Josafat. Te Josafat ni sá'a-de Joram. Te Joram ni sá'a-de Uzías. ⁹ Te Uzías ni sá'a-de Jotam. Te Jotam ni sá'a-de Acáz. Te Acáz ni sá'a-de Ezequías. ¹⁰ Te Ezequías ni sá'a-de Manasés. Te Manasés ni sá'a-de Amón. Te Amón ni sá'a-de Josías. ¹¹ Te Josías ni sá'a-de Jeconías jíin ñaní-i, ná kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia. ¹² Te ni kuu kivi já kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia, te Jeconías ni sá'a-de Salatiel. Te Salatiel ni sá'a-de Zorobabel. ¹³ Te Zorobabel ni sá'a-de Abiud. Te Abiud ni sá'a-de Eliaquim. Te Eliaquim ni sá'a-de Azor. ¹⁴ Te Azor ni sá'a-de

Sadoc. Te Sadoc n̄i sá'a-de Aquim. Te Aquim n̄i sá'a-de Eliud. ¹⁵ Te Eliud n̄i sá'a-de Eleazar. Te Eleazar n̄i sá'a-de Matán. Te Matán n̄i sá'a-de Jacob. ¹⁶ Te Jacob n̄i sá'a-de José, yii María, ña'an-ún n̄i skáku-ña Jesús, I'a nání Cristo. ¹⁷ Súan vai taká tata. Ondē Abraham te ondē David ío uxi kuun tata. Te ondē David te ondē kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia ío uxi kuun tata. Te ondē kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia te ondē n̄i kaku Cristo, suni ío uxi kuun tata.

Kiv̄i ní kaku Jesucristo

¹⁸ Te kiv̄i ní kaku Jesucristo súan n̄i io. Náa-ya, María, ja á n̄i kunda tu'un ja tándaa-ña jín José, te ondē ná té ketá'an-ga-ña jín-de, te n̄i juku'un se'e-ña ní sá'a Espiritu Santo. ¹⁹ Te José, yii-ña-ún, ñn cháa va'a kúu-de. Te tú ní kuní-de sándiva'a-de jín-ña, ch̄i sua kuní-de xndóo sa'í-de-ña. ²⁰ Te nini súan nákan in̄i-de, te n̄i cháa-ni ñn ndajá'a máa Tata nuu-dé n̄i ka'an-ya jín-de jín jani: José, se'e David, ma yú'ú-ro kuáka-ró ñásí'í-ro María, ch̄i ja ñú'un ch̄i-ña ján, ondē nuu máa Espiritu Santo vai. ²¹ Te skáku-ña ñn se'e yí. Te skúnání-ró-i Jesús. Ch̄i máa-i, nama-i taká ñayiv̄i ká'io kuachi, áchí-ya. ²² Súan n̄i kuu taká ya'á, náva'a ná skíkuu tu'un n̄i ka'an máa Tata jín cháa n̄i jani tu'un-ya. ²³ Koo ñn ña'an jáá. Te juku'un se'e-ña. Te skáku-ña ñn se'e yí. Te kunání-i Emmanuel (ja kuní ka'an: Jín máa-yó ndújín Dios). Achí. ²⁴ Te n̄i nata'u núu José. Te n̄i ndukoo-de. Te n̄i sá'a-de nátu'un n̄i tá'ú tíñu ndajá'a máa Tata nuu-dé. Te n̄i jaka-de ñásí'í-de. ²⁵ Te tú ní kixí-de jín-ña, ondē n̄i kaku se'e yí núu-ña. Te n̄i skúnání-de-i Jesús.

2

Chaa ndíchí jín tíñúú xíní

¹ Te n̄i kaku Jesús in̄i ñuu Belén ndañúú Judea. Te kivi-ún tá'ú tíñu rey Herodes. Yúan-na te yaku chaa ndíchí, n̄i kikoyo-de ichi nú kána ndikandii. Te n̄i jakoyo-de ñuu Jerusalén. ² Te n̄i kaka'an-de: Ndénu kándeey rey ñayivi judío ja ní kaku. Chi n̄i kajini-ri tíñúú xíní-i ja ní kenda ichi núú kána ndikandii. Te vai koyo-ri ja chíñú'ún-rí-i, áchí-de. ³ Te rey Herodes, n̄i jini tu'un-de tu'un-ún. Te n̄i yu'ú-de, onde jín táká ñayivi ñúú Jerusalén. ⁴ Te n̄i nastútú-de taká sutu ñá'nu jín táká chaa káchaa tutu in̄i ñuu. Te ni jika tu'un-de chaa-ún nú ndénu kaku Cristo. ⁵ Te máá cháa-ún, n̄i kakachi-de nuu rey: In̄i ñuu Belén ndañúú Judea, chi nuu tutú ja ní chísó cháa n̄i jani tu'un-ya, yóso súan: ⁶ Te róo ñuu Belén ndañúú Judá, na tú lúli-ga-ro núú cháa kakuñá'nu ñuu Judá, chi in̄i-ro kenda in̄i I'a tá'ú tíñu nuu-yo. Te koto-ya ñayivi ñúú-ri Israel, áchí tutu. ⁷ Yúan-na te Herodes, n̄i kana sa'í-de xin̄i cháa ndíchí-ún. Te n̄i ni'in vá'a-de tu'un ndé kivi ní kenda tíñúú xíní-ún. ⁸ Te n̄i tájí-de chaa-ún kaja'an-de ñuu Belén. Te n̄i ka'an rey: Kuángoyo-ní yúan, te kaka tu'un vá'a-ní siki súchí lúli-ún. Te ní n̄i kajini-ní nuu-í, te kastu'ún-ní nuu-ná nává'a suni ná kichiñú'ún-ná-i, áchí rey. ⁹ Te súan n̄i kajini so'o-de tu'un n̄i ka'an rey. Te kaja'an-de. Te máá tíñúú xíní já ní kajini-de ichi núú kána ndikandii, yoxnúú-tí nuu-dé onde n̄i jaa-ti núú kátúú súchí lúli-ún. Te yúan n̄i jukuiñi-ti. ¹⁰ Te nuu ní kajini-de tíñúú xíní-ún, te n̄i kakusii xáan iní-de. ¹¹ Te n̄i kivi koyo-de in̄i ve'e. Te n̄i kajini-de nuu súchí lúli-ún

jín náa-i María. Te n̄ kajukuiñi jítí-de nuu-í. Te n̄ kachiñú'ún-de-i. Te n̄ kajuña-de janu-dé. Te n̄ kasoko-dé oro, jín súsia kutú, jín súsia uā nuu-í. ¹² Te n̄ kaskóto jani-de. Te n̄ jini-de ja tú no'on-de nuu Herodes. Yuán ingá ichi káno'on-de ñuu-de. ¹³ Te kája'an-de. Yuán-na te ñn ndajá'a máá Tatá, n̄ skóto-ya José nuu kixí-de. Te n̄ ka'an-ya jín-de: Ndukoo, te ki'in-ró súchí lúlí jián jín náa-i, te ki'in-ro onde ñuu Egipto. Te kunchaa-ro yúan onde kastu'ún-rí nuu-ro. Ch̄i a yani nandúkú Herodes súchí lúlí jián já ká'ni-dé-i. Achí. ¹⁴ Te José, n̄ nata'u núu-dé. Te n̄ ndukoo-de. Te n̄ ki'in-de súchí lúlí jín náa-i kája'an ñúú-de onde ñuu Egipto. ¹⁵ Te n̄ kandee-de yúan onde n̄ ji'i Herodes. Te n̄ skíkuu tu'un n̄ ka'an máá Tatá jín cháa n̄ jani tu'un-ya: Onde ñuu Egipto n̄ kana-ri Se'e-ri vai-i, áchí.

Ja ní kaja'ni-dé súchí yí lúlí

¹⁶ Yuán-na te Herodes ja ní jini-de ja súan n̄ kasákátá cháa ndíchí núu-dé, te n̄ kití xaan iní-de. Te n̄ táji-de soldado kája'an. Te n̄ kaja'ni táká súchí yí lúlí úu kua jín já lúlí-ga ká'io-i iní ñuu Belén jín táká ndañúu, natu'un n̄ ni'in vá'a-de tu'un kivi ní ka'an cháa ndíchí-ún jín-de. ¹⁷ Yuán ní skíkuu tu'un n̄ ka'an Jeremías cháa n̄ jani tu'un Dios, chi n̄ ka'an-de: ¹⁸ Iní ñuu Ramá n̄ jini so'o-ri ja kánda'i te kánde'e kó'ó. Raquel, ndé'e-ña já sé'e-ña. Te tú kuní-ña ndúsi iní-ña, chi n̄ ndi'i-i, n̄ kanaa. Achí. ¹⁹ Te vása ní ji'i rey Herodes. Te ñn ndajá'a máá Tatá, n̄ skóto jani-ya José onde nuu kánde-de ñuu Egipto. ²⁰ Te n̄ ka'an-ya jín-de: Ndukoo, te ki'in-ró súchí lúlí jián jín náa-i, te

no'on-ro ñúu Israel kunchaa-ro, chí a ñi kaji'i ja kákuni ka'ni súchí jián núú. Achí. ²¹ Yúan-na te ñi ndukoo-de. Te ñi ki'in-de súchí lúli-ún jíin náa-i. Te kuano'on-dé ñuu Israel. ²² Te ñi ni'in-dé tu'un ja Arquelao tá'ú tíñu ini ñuu Judea, ñi jukuiñi-de nuu táa-de Herodes. Te ñi yu'ú José ki'in-de yúan. Te Dios, ñi skóto jani-ya José. Yuán kuá'an-de ñin ndañúu Galilea. ²³ Te ñi jaa-de ñin ñuu nání Nazaret. Te yúan ñi kanchaa-de. Te ñi skíkuu tu'un ñi kaka'an chaa ñi kajani tu'un Dios: Chaa ñuu Nazaret kunání-yá, áchí.

3

Juan, chaa skuánducha

¹ Te jika kivi ní chaa Juan chaa skuánducha kándi-de nuu ñú'un té'é ndañúu Judea. Te ñi jani-de tu'un. ² Te ñi ka'an-de: Nakani ini jíná'an-ró, chí a yani koo ñuu nátu'un andívi, áchí-de. ³ Chí sikí cháa yá'a ñi ka'an Isaías, chaa ñi jani tu'un Dios onde sáa: ñin ndajá'a, kana jaa-de onde nuu ñú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máa Jító'o-yo, te sándóo-ró íchi-yá. Achí. ⁴ Te sa'ma ní ñu'un Juan, ñi kuu ixi camello. Te ñi nu'ni ñin sánchí ñii chí-de. Te ndeyu ní yee-dé ñi kuu ndikuá'yú jíin ndúxi yoko. ⁵ Yúan-na te ñayivi ñuu Jerusalén jíin táka ñayivi ñuu Judea jíin táka ñayivi yúñuu Jordán, ñi kenda koyo-i nuu-dé. ⁶ Te ñi skuánducha-dé-i ini yucha Jordán. Te kánakani ndaa-i kuachi-i yúan. ⁷ Te ñi jini-de ja vái koyo kua'a cháa fariseo jíin cháa saduceo nuu skuánducha-dé-ún. Te ñi ka'an-de jíin: Se'e koo kákuu-ró. Ndéja ní kastá'an nuu-ro já kúnu-ró kóto-ró juicio ja cháa. ⁸ Núsáa

te sá'a-ró tíñu ja á nì nakani inì-ro-ún. ⁹ Te ma káni inì-ro ká'an-ro: Abraham kúu táa-yo. Chì ká'an-rì jíin-ró já kúu-ni sá'a Dios ja táká yuu yá'a nduu se'e Abraham. ¹⁰ Te vina a kátúu tú'a hacha ja xiti yúnu ondé yo'o. Te taká yunu já tú kúun nde'e vá'a, xiti te kivi nuu ñú'un. ¹¹ Ko I'a vai ichi yatá-rí, ñá'nu-ga kúu-ya vásá rúu. Te tú kúñá'nu-rì kundiso-rì ndijan-yá. Máa-yá skuánducha-yá róó jíin Espíritu Santo jíin ñú'un. ¹² Te tñn-ya pala chíxí'ú trigo. Te xndéché-yá te nastútú-yá trigo ndivi inì yaka-ya. Te ka'mu-ya paja-ún nuu ñú'un ja má ndá'va kuti-gá, áchí Juan.

Ja ní janducha Jesús nì sá'a Juan

¹³ Yúan-na te nì kenda Jesús inì ñuu Galilea. Te nì chaq-ya yúcha Jordán nuu Juan náva'a skuánducha-dé-ya. ¹⁴ Ko Juan, tú ní kuní-de, chi nì ka'an-de jíin-yá: Sua kánúú já skuánducha máa-ní náá, naja vái-ní nuu-ná núsáá, áchí-de. ¹⁵ Ko nì ka'an Jesús jíin-de: Vina te sá'a-ró, chí súan kánúú skíkuu-yó táká tíñu va'a, áchí-ya. Yúan-na te vásá ní skuánducha-dé-ya. ¹⁶ Te nuu ní kuu nì janducha Jesús, te nì nana-ni-ya iní nducha. Te nì nuña andíví. Te nì jinì-ya Espíritu Dios júngava vai nátu'un paloma. Te nì jinù siki-yá. ¹⁷ Te nì kenda ñn tu'un ichi ándíví ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-rì ja kúndá'ú inì-rì-i, te kúsi inì-rì jíin-i, áchí.

4

Sikì já ní jito nchaq tá'an kui'na jíin-yá

¹ Yúan-na te nì jaq Jesús onde nuu ñú'un té'é ní sá'a Espíritu, náva'a koto nchaq tá'an kui'na jíin-yá.

² Te uu xiko ndúú, uu xiko ñúú, n̄i io ndicha in̄i-ya. Yúan-na te vása ní j̄i'í-ya sóko. ³ Te n̄i jā kui'na ní jito nchā tá'an jíin-ya. Te n̄i ka'an jíin-ya: Te nú Se'e Dios kúu-ró, te ka'an jíin yúu yá'a ná ndúu staa, áchí. ⁴ Te n̄i ka'an-ya jíin: Yóso núu tutú: Nasu máni máa staa kée cháa te kuchaku-de, ch̄i suni kánúú tú'un ká'an Dios, áchí-ya. ⁵ Yúan-na te kui'na-ún, kua'an jíin-ya máa ñúu īi. Te yúan n̄i kaa jíin-ya xin̄i torre ve'e īi. ⁶ Te n̄i ka'an jíin-ya: Nú Se'e Dios kúu-ró, te sún-gava-ró máa-ró ondé nuu ñú'un, ch̄i yóso núu tutú: Tájí-ya ndajá'a-ya kii sik̄i-ro, te kunu nchā-ya róo náva'a tú stují-ro já'a-ro núu yúu, áchí. ⁷ Te n̄i ka'an tuku Jesús jíin kuí'na-ún: Suni yóso-gá nuu tutú: Ma kóto nchā-ro máa Tatá-ro Dios, áchí-ya. ⁸ Te inga jínu n̄i jaka kui'na-ún-ya kuá'an jíin-ya xin̄i ñ̄n yuku súkún xáan. Te n̄i stá'an taká ñuu luu ñ̄i ñúyívi núu-ya. ⁹ Te n̄i kach̄i jíin-ya: Taká ñuu yá'a kua'a-ri nuu-ro nú jukuiñi jíití-ró te chiñú'ún-ró rúu, áchí. ¹⁰ Yúan-na te n̄i kach̄i Jesús jíin kuí'na-ún: Satanás, kuxio kuá'an, ch̄i yóso núu tutú: Chiñú'ún-ró máa Tatá Dios máa-ró, te nuu máa ñ̄n-ni-ya kuátíñu-ró, áchí-ya. ¹¹ Yúan-na te n̄i kuxio kui'na-ún kua'an. Te n̄i chakoyo ndajá'a ándívi ní kajatíñu nuu-ya. ¹² Te nuu ní jini tu'un Jesús ja kánde Juan vekaa, te kuano'on-ya ñuu Galilea. ¹³ Te n̄i xndóo-ya ñúu Nazaret. Te n̄i jā-ya ñúu Capernaum. Te ñuu-ún ncháa yani yu'u mar ma'ñú ñúu Zabulón jíin ñúu Neftalí. Te n̄i kanchaa-ya yúan, ¹⁴ Náva'a ná skikuu tu'un n̄i ka'an Isaías chāa n̄i jani tu'un Dios: ¹⁵ Ñuu Zabulón jíin ñúu Neftalí ichi núu mar inga lado yucha Jordán,

kúu ñuu Galilea ñayivi sín nación. ¹⁶ Te ñayivi-ún káxiukú-i ñuñáa, te ni kajini-i ñn luz ká'nu. Te ni kundijin nuu ñayivi kákuni naa, áchí-de.

Ndasa ni kejá'á Jesús jáni-ya tú'un

¹⁷ Onde sáa ní kejá'á Jesús jáni-ya tú'un: Nakani ini jíná'an-ró, chi a yani koo ñuu nátu'un andívi, áchí-ya. ¹⁸ Te jika Jesús yu'u mar Galilea kua'an-ya. Te ni jini-ya núu úu tá'an ñani, ñn Simón ja nání-de Pedro, te inga Andrés ñani-de. Te káskuíta ka'nu-de ñunu-dé ini mar. Chi chaa káñn tiyáká kákuu-de. ¹⁹ Te ni ka'an-ya jín-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná násá'a-ri róo chaa ñn ñayivi, áchí-ya. ²⁰ Yúan-na te ni kaxndóo-ni-de ñunu-dé. Te ni kandikin-de-ya. ²¹ Te ni ja'a-ya yúan kua'an-ya. Te ni jini-ya núu úu-ga tá'an ñani, Jacobo se'e Zebedeo, jín ñani-de Juan. Te ká'jin-de ini barco jín táa-de Zebedeo, kánaku'ni-de ñunu-dé. Te ni kana-ya xiní-dé. ²² Te chaa-ún, ni kaxndóo-ni-de barco jín táa-de. Te ni kandikin-de-ya. ²³ Te ni jika kuu Jesús ní ñuu Galilea, ni stá'an-ya tú'un ini ve'e sinagoga máa-de. Te jáni-ya tú'un ja koo ñuu Dios. Te násáva'a-ya táká ñayivi káku'u jín táká nuu ú'u-i. ²⁴ Te ni jicha tu'un-ya kuá'an ní ñuu Siria. Te nuu-ya ni kákinchaka-i táká ñayivi káku'u. Ñayivi káta'an tini nuu kué'e, jín táká ñayivi káyaji ní'ni, jín já tá'an tachí káni, jín já jí'i yí'í, jín já ndúyúnú, ndí'i-i, ni násáva'a-ya-í. ²⁵ Te kua'a ñayivi ñuu Galilea, jín ñuu Decápolis jín ñayivi ñuu Jerusalén, jín ñuu Judea, jín ñuu inga lado yucha Jordán, ni kandikin-i-ya.

5

Tu'un ni stá'an-ya ondé nuu yúku

¹ Te ni jini-ya núu ñáyivi kuá'a. Te ni kaa-ya kuá'an-ya yúku. Te ni jungoo-ya. Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni jakoyo-de nuu-yá yúan. ² Te ni stá'an-ya tú'un yá'a nuu-dé:

Tu'un xáán ndatu

³ Xáán ndatu ñáyivi káta'an ndá'ú ini añú-i, chi kuu kivi-i ini ñuu Dios nátu'un andívi. ⁴ Xáán ndatu ñáyivi kánde'e, chi ndusi iní-i sá'a-ya. ⁵ Xáán ndatu ñáyivi vítá ini, chi ni'in-í ní ñúyivi kúu ta'u-í. ⁶ Xáán ndatu ñáyivi kákuu xa'an iní-i skíkuu-i taká tiñu ndaa, chi kuu ja kákumi-i. ⁷ Xáán ndatu ñáyivi kákundá'ú ini tá'an, chi suni ni'in-í tu'un kundá'ú ini. ⁸ Xáán ndatu ñáyivi ndóo ini añú-i, chi kuni-i nuu Dios. ⁹ Xáán ndatu ñáyivi kánasamani tá'an, chi kunání-i se'e Dios. ¹⁰ Xáán ndatu ñáyivi kájika jínu siki já kásá'a-i tiñu ndaa, chi kuu kivi-i ini ñuu Dios nátu'un andívi. ¹¹ Xáán ndatu máá-ró jíná'an-ró nú káka'an ndiva'a-i jíin-ró te káchindikín-i róó te kákaji-i róó siki rúu vasa tú kuachi-ró. ¹² Si xa'an kóo ini-ro, chi ká'nu xa'an tá'u-ro ío onde andívi. Chi súan ni káchindikín-i chaa ni kajani tu'un Dios ni kikoyo xna'an-ga vásá róó.

Chaa nátu'un ñii, jíin luz

¹³ Máá-ró kákuu nátu'un ñii ñuyivi. Ko nú ñii-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a inga jínu. Tuká tiñu kuti, chi sua kacha-ro kí'in te kuañu-i siki. ¹⁴ Máá-ró kákuu nátu'un luz ñuyivi. In ñuu kánde xini yúku, ma kúu kundee sa'í. ¹⁵ Ni tú skuikín-ro

ɨn yiti te chindee-ró kayú chii nundóó, chi sua kundii nuu candelero te stúun nuu já káxiukú iní ve'e. ¹⁶ Súan stá'an-ro luz máá-ró núu táká ñayivi, náva'a ná kuní-i tiñu va'a kásá'a-ró, te ná nákana jaa-i máá Táa-ro já kánchaa-ya ondé andívi.

Siki tú'un ley aná'an jín tú'un Jesús

¹⁷ Ma káni iní-ro jíná'an-ró já vái-ri xnáa-rí ley jín cháa ni kajani tu'un Dios. Na tú vai-ri xnáa-rí chi sua skíkuu-ri. ¹⁸ Chi jandáa ká'an-ri jín-ró: Ondé kivi náa andívi jín ñúyivi, ni ɨn jota te ni ɨn punto ma náa kúti núu tutú ley onde nú tú skíkuu taká tu'un ká'an ley. ¹⁹ Te nú ɨn cháa tú jándatu-de nuu ɨn tu'un tá'ú tiñu yá'a, vasa tu'un lúli kúu, te nú stá'an-de nuu sáva-ga ñayivi sá'a-i súan, cháa-ún kuu-de nátu'un ɨn mozo lúli iní ñuu Dios nátu'un andívi. Ko nú sua jándatu-de te stá'an-de, yúan-na te kuu-de ɨn cháa kúñá'nu onde iní ñuu Dios nátu'un andívi. ²⁰ Chi a ká'an-ri jín-ró: Nú tú va'a-ga koo tiñu ndaa kásá'a máá-ró vásá tiñu kásá'a cháa káchaa tutu jín cháa fariseo, te ma kivi kuti-ro iní ñuu Dios nátu'un andívi.

Siki tú'un ísiki ncháa tá'an

²¹ A ni kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya jín cháa aná'an: Ma ká'ni-ro ndíyi, te nani cháa nú ka'ni-dé ndíyi, te kí'in-de nuu justicia. ²² Ko ruu, ká'an-ri jín-ró: Nú ɨn cháa kití iní-de nuu ñaní-de, ná kí'in-de nuu justicia. Te nú ɨn cháa ka'an ndíva'a-de nuu ñaní-de, ná kí'in-de nuu junta. Te nú ɨn cháa ka'an-de: Róo tasi, achi-de, ná kí'in-de juicio infierno. ²³ Ko nú kándá'a-ró já sokó-ro ní cháa-ro jín núu altar, te nú yúan ni nuku'un

in̄i-ro já jíto u'u ñani-ro róó, ²⁴ Te skéndo-ro já sokó-ro-ún nuu altar yúan, te ki'in-ro te ndu-man̄i-ro jíin ñani-ro xna'an-ga. Yúan-na te vása cháa-ro te soko-ro. ²⁵ Yachi ndatu'ún vá'a-ró jíin cháa jíto u'u róó nini ká'jin-ro jíin-de ichi. Chi nú túu, te kuá'a-de róó nuu juez. Te juez kuá'a-de róó nuu policía, te kundee-ró vékaa. ²⁶ Te jandáa ká'an-ri jíin-ró já má kenda kuti-ro yúan, onde nú tú chunáa-ro táká centavo. ²⁷ Ni kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya sáa: Ma kúsiki ncháa tá'an-ró. ²⁸ Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró, nú ndé'é ñin cháa nuu ñin ña'an já kusú-de jíin-ña kuní-de, yúan-na te a ni isiki ncháa tá'an-de jíin ña'an-ún in̄i añú-de. ²⁹ Te nú nduchi-ro lado vá'a-ró kuní skívi róó nuu ío kuachi, tava te skána-ró ná kí'in. Chi va'a-ga ja náa ñin nduchi-ro, nasu já kóo ndi'i yiki kúñu-ró kí'in nuu infierno. ³⁰ Te nú nda'a vá'a-ró kuní skívi róó nuu ío kuachi, xiti te skána-ró ná kí'in. Chi va'a-ga ná náa ñin nda'a-ro nasu já kóo ndi'i yiki kúñu-ró kí'in nuu infierno. ³¹ Te suni onde sáa ní ka'an: nú ndéja kuní xndóo ñasí'í, te ná kuá'a tutu ndúsñin nuu-ñá. ³² Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró: nú xndóo ñin cháa ñasí'i-de, ko nasu já tiní in̄i-ña, yúan-na te sá'a-de ja isiki ncháa-ña-dé. Te nú ñin cháa, natanda'a-dé jíin ña'an-ún, te isiki ncháa-de tá'an-de.

Siki tú'un káka'an téyí

³³ Te suni ni jini so'o-ró tú'un ni ka'an-ya jíin cháa aná'an: ma ká'an ni'in-ró chi skíkuu-ró táká tu'un ni kee yu'u-ro núu Dios. ³⁴ Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró: Ma ká'an téyí kúti-ro, ni siki ándiví, chi silla Dios

kúu. ³⁵ Ni sikí ñúyívi, chí teyü nuu káxndíi ja'a-yá kúu. Ni sikí ñúu Jerusalén, chí ñuu máá Rey ñá'nu kúu. ³⁶ Te suni mā ká'an nī'in-ró sikí xiní-ro, chí mā kúu sá'a kuti-ro já ndúu kuíjín xí ndúu túún ìn ixi-ro. ³⁷ Ko ka'an-ro: Vee táa, túu táa, achi-ro, chí nú skáa-ga-ro ká'an-ro, tu'un káñáá kúu. ³⁸ Ní kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya jíín cháa aná'an: Ndúchi jíín ndúchi, te nu'un jíín nú'un nakunáa, áchí. ³⁹ Ko ruu, ká'an-ri jíín-ró: Mā kasú-ro núu cháa ñáá. Chí nú ndé cháa kuní-de stují-dé yiki núu-ro lado vá'a, te suni kua'a-ró ingá lado ná stují-dé. ⁴⁰ Te nú ndé cháa kuní kanaá jíín-ró, te kuancháa-de sa'ma-ro, te suni kuu kua'a-ró tikachí-ró núu-dé. ⁴¹ Te nú ndé cháa skáka-de róó ìn kilómetro, te kaka-ró úu jíín-de. ⁴² Cháa jikán nuu-ro, nuu-dé kua'a-ró. Te cháa kuní ki'in núu-de nuu-ro, mā sásá'an-ró kuá'a-ró núu-dé.

Ndasa kánúú kúmani-yo jíín cháa kájito u'ü yóó

⁴³ Ní kajini tu'un-ró já ní ka'an sáá: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró, te koto u'ü-ro cháa jíto u'ü róó, áchí. ⁴⁴ Ko ruu, ká'an-ri jíín-ró: Kundá'ú iní-ro cháa kájito u'ü róó. Te ka'an va'a-ró jíín cháa káka'an sikí-ro. Te sá'a va'a-ró jíín cháa kákiti iní nuu-ro. Te kakan ta'u-ro já'a cháa ká'an ndíva'a jíín-ró te káchindikín róó. ⁴⁵ Náva'a ná kúu-ró sé'e máá Táa-ro já káncháa-ya ándíví, chí máá-yá já'a-ya ndíkandíi sikí ñáyívi ñáá jíín sikí ñáyívi vá'a. Te skúun-ya saú sikí ñáyívi kásá'a tiñu va'a jíín sikí ñáyívi kásá'a tiñu ñáá. ⁴⁶ Chí nú maní-ro jíín cháa maní jíín-ró, naún ní'in-ro. Á tú suni súan kásá'a cháa xíní. ⁴⁷ Te nú máni ñani-ro ká'an luu-ró jíín, te

naún sá'a-ga-ro núsáá. Á tú suni súan kásá'a cháa sîn nación. ⁴⁸ Núsáá te ná síyíja va'a-ró máá-ró jíná'an-ró, nátu'un íó va'a máá Táa-ro kánchaa-ya ándíví.

6

Cuenta caridad

¹ Koto va'a-ró máá-ró. Ma sá'a ndijin-ro táká tiñu va'a-ró náva'a nde'é ñayivi núu-ro, chí nú súan te tú na ta'u-ro kuá'a máá Táa-ro já kánchaa-ya ándíví. ² Te nú sá'a-ró caridad, ma tiví-ro corneta nátu'un cháa uu xini káxiukú-de ini ve'e sinagoga jín nuyá'u. Chí súan kásá'a-de náva'a nakana jaa-i-de. Ko jandáa ká'an-rí jín-ró já á ni kani'in-dé ta'u-dé. ³ Ko nú sá'a-ró caridad, ma kuní nda'a vése-ró naún sá'a nda'a vá'a-ró, ⁴ Náva'a sá'a sa'í-ro caridad-ún. Chí máá Táa-ro, jini-ya já ní sá'a sa'í-ro. Yúan-na te ma'ñú táká ñayivi te kua'a-ya tá'u kúu-ró.

Ja jikán ta'u-yo jín Padre Nuestro

⁵ Te nú jikán ta'u-ro, te ma sá'a-ró nátu'un cháa uu xini. Chí máá-de, kákusi iní-de kakan ta'u-dé ini ve'e sinagoga jín jikí yá'ya náva'a ná kuní ñayivi núu-dé. Ko jandáa ká'an-rí jín-ró ja á ni kani'in-dé ya'u-de. ⁶ Ko róó nú jikán ta'u-ro, ndivi ini ve'e-ró te kasu-ro yúxé'é-ró. Te kakan ta'u-ro núu máá Táa-ro já kánchaa sa'í-ya. Chí máá Táa-ro, jini-ya já súan sá'a sa'í-ro. Yúan-na te ma'ñú táká ñayivi te kua'a-ya tá'u kúu-ró. ⁷ Te nú jikán ta'u-ro, ma kée xió kuiñí-ro ká'an-ro nátu'un kásá'a cháa sîn nación, chí káani ini-de ja súan ná'an ká'an-de, te vásá jini so'o-ya. ⁸ Núsáá te ma sá'a-ró nátu'un

kásá'a máá-de. Chì Taa-ro, a jiní-ya naún ndatíñu kánandi'i-ró ondé té cha'an-ga kakan-ro núu-yá. ⁹ Núsáá te sua kakan ta'u máá-ró: Taa máá-ná ja kánchaa-ní onde andíví, ná nákana jaa-ná ní jín sí'ví-ní. ¹⁰ Te ná kóo ñuu nuu tá'ú-ní tiñu. Te ná kóo taká tiñu játa'an iní máá-ní, nátu'un ío iní andíví suni súan ná kóo iní ñuyívi yá'a. ¹¹ Staa káyee-ná taká kivi, ku'a-a-ní nuu-ná vina. ¹² Te nátu'un kásá'a-ná tuká'nu iní-ná nuu ñáyivi kásá'a falta nuu-ná, suni súan sá'a-ní tuká'nu iní-ní nuu-ná ja sá'a-ná falta nuu-ní. ¹³ Te ma skivi-ní náá koto nchaa-i náá, chí sua nama-ní náá nuu kini nuu kuí'a. Chì máá-ní kúu I'a tá'ú tiñu, te tñn-ní fuerza, chí kúñá'nu-ní ní káni. Súan ná kóo. Amén. Achì-ro. ¹⁴ Chì nú sá'a-ró tuká'nu iní nuu ñáyivi kásá'a falta jín-ró, te suni súan máá Taa-ro ondé andíví sá'a-ya tuká'nu iní nuu falta máá-ró. ¹⁵ Ko nú tú sá'a-ró tuká'nu iní nuu ñáyivi kásá'a falta jín-ró, te suni súan máá Taa-ro ondé andíví ma sá'a-ya tuká'nu iní nuu falta-ro.

Tu'un kondicha iní-yo

¹⁶ Ko nú ká'io ndicha iní-ro, te ma sá'a-ró nátu'un kásá'a chaa uu xiní já kájito xí-de. Chì máá-de kástují-de nuu-de náva'a stá'an-de máá-de nuu ñáyivi ja ndichá iní-de. Chì jandaa ká'an-ri jín-ró já á nì kani'in-dé ya'u-de. ¹⁷ Ko máá-ró, nú ndicha iní-ro, te chí'i-ró aceite xiní-ro te nakiti nuu-ro, ¹⁸ Náva'a tú stá'an-ro máá-ró núu taká chaa ja ndichá iní-ro, chí nuu máá Taa-ro já kánchaa sá'í-ya stá'an-ro máá-ró. Te máá Taa-ro já ndé'é sá'í-ya, ku'a-ya yá'u-ró kuní taká ñáyivi.

Ndasa kaya yaji

19 Ma kayá-ro yají-ro iní ñuyívi yá'a, chí chaa tikixin te kana si'in yóó, te tiví. Te suni kuu kivi ñakuí'ná te sakuí'ná kí'in jíin. 20 Ko kaya-ro yají-ro ondé andíví, chí yúan ma kúu chaa tikixin te ni ma kúu kana si'in yóó já stíví. Te yúan ni ma kúu kivi ñakuí'ná já sakuí'ná kí'in jíin. 21 Chí nuu kánde yaji-ro, yúan kúu nuu kuítú iní-ro jíin. 22 Lámpara yiki kúñu kúu nduchi. Te nú nduchi-ro ío va'a, níi-ni yiki kúñu-ró ndíi ncháa. 23 Ko nú nduchi-ro káñáa, te níi-ni yiki kúñu-ró kánde ñuñáa. Súan ío te nú luz ñáva'a-ró kúu ñu'un tuún, nasaa-ga ñuñáa kóo núsáa. 24 Ni ñin mozo ma kúu kuatíñu-de nuu úu jito'o. Chí kití iní-de nuu ñin te kumaní-dé jíin ingá, xí kuándatu-de nuu ñin te saní'in iní-de nuu ingá. Ma kúu kuatíñu-ró núu Dios jíin núu tú'un kúká.

Ma nákani iní-yo siki já kúchaku-yo

25 Núsáa te ká'an-ri jíin-ró: Ma nákani iní-ro siki já kúchaku-ro, nú ndasa kee-ro, xí nú ndasa ko'o-ró, ni siki yiki kúñu-ró, nú ndasa kundii kunamá-ro. A tú kánúú-gá vida-ro vása já kée-ro, te yiki kúñu-ró vása sá'ma-ro náún. 26 Nde'é-ró tísaa andíví tú jítu-tí, ni tú nástútú-tí, ni tú náchiva'a-tí iní yaka-tí. Chí máa Táa-ro ándíví skée-yá-tí. Á tú kánúú-ga-ro vása kiti-ún. 27 Ko ndé róo já súan nákani iní-ro te á kuu chísó-ga-ro máa-ró ñin yiki náún. 28 Naja kánakani iní-ro siki sá'ma. Nde'é ndasa kája'nu ita yuku. Tú sátiñu, ni tú táu. 29 Ko ká'an-ri jíin-ró, ja rey Salomón

kiví ní kuñá'nu xaan-dé, ni tú ní kúu ku'un-de ñin sa'ma súan nátu'un ita-ún. ³⁰ Te Dios, nú súan skúnamá-ya itá yuku-ún ja ío vina te yuchaan kayu nuu ñú'un, naga ñi kuu ja má skúnamá-ya róo te naja tú kákandíja va'a-ró. ³¹ Núsáá, te ma nándi'i iní-ro, ndasa kee-yo, xí ndása ku'un-yó, achi-ro. ³² Chi ñayivi sün nación kándúkú táká ndatíñu jian. Ko máa Táa-ro ondé andívi, a jiní-ya já kánandí'i-ró táká ndatíñu yá'a. ³³ Ko kánúú-gá ja ndúkú ndéé-ró kivi-ró iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te sá'a-ró tíñu ndaa nátu'un sá'a máa-yá. Yúan-na te kuá'a-ga-ya táká ndatíñu-ún nuu-ro. ³⁴ Núsáá te ma nákani iní-ro já kúu yuchaan, chí yuchaan te nakani iní-ro jíin túndó'o-ún. Chí vina kúu vina te yuchaan kúu yuchaan.

7

Ma nákuɣndíi sikí tá'an

¹ Ma nákuɣndíi-ró sikí ñayivi, náva'a ma nákuɣndíi-i sikí máa-ró. ² Chí nátu'un nákuɣndíi-ró sikí ñayivi-ún, suni súan nakuxndíi-i sikí máa-ró. Chí jíin kú'a ja káchikuá'á-ro, suni nakukua'á-ro. ³ Te naja ndé'é-ró já kándeé mǐ'ín ndúchi ñaní-ro. A tú nákani iní-ro já ñin vitu kándeé nduchi máa-ró. ⁴ Naja ká'an-ro jíin ñaní-ro: Kundatu, ná táva-rí mǐ'ín kándeé nduchi-ro, te tú nákani iní-ro já kándeé ñin vitu ndúchi-ro náún. ⁵ Chaa uu xini, xna'an-ga tava-ro vitú kándeé nduchi máa-ró. Yúan-na te kuu ndé'é vá'a-ró te tava-ro mí'ín kándeé nduchi ñaní-ro. ⁶ Ma kuá'a-ró ndatíñu ijí núu tí'ina jíiná'an-ti, ni ma skána-ró perla-ro núu kini jíiná'an-ti. Chí nú

súan te kuañu-ti sikí, te naxió káva-ti íchi núu-ro te chuxíní-ti róó.

Kakan-yo núu-yá te ni'in-yo

⁷ Kakan, te kua'a-ya núu-ro. Ndúkú, te ni'in-ro. Ka'an, te ná núña ve'e kivi-ró. ⁸ Chi cháa jikán, te kii nuu-dé. Te cháa ndúkú, ní'in-dé. Te cháa ká'an, te núña ve'e kivi-de. ⁹ Ndé ñin róó, nú se'e-ró jikán-i ñin staa núu-ro, te kua'a-ró ñin yuu núu-í náún. ¹⁰ Xí nú jikán-i ñin tiyáká te kua'a-ró ñin koó núu-í náún. ¹¹ Te nú róó, vasa cháa ñáá kakuu-ró, te kájin-ro kuá'a-ró ndátíñu va'a nuu sé'e-ró, naga máa Táa-ro já kanchaa-ya ándiví, ja má kuá'a-ya ndátíñu va'a nuu cháa jikán nuu-yá núsáá. ¹² Núsáá te taká tiñu ja kuni-ro já sá'a ñayivi jín-ró, suni súan sá'a máa-ró jín-i, chi súan ká'an tutu ley jín cháa ni kajani tu'un Dios.

Siki úu ichi

¹³ Kivi koyo-ró ichi yuxé'é túu, chi jichá yuxé'é te ká'nu ichi já kuá'an nuu náa ñayivi. Te kua'a-í kivi koyo-i kua'an-i ichi-ún. ¹⁴ Chi tuu yuxé'é te lúli-ni ichi já kuá'an nuu ní'in tá'u-í kuchaku-i. Te yaku-ni-i káni'in-í ichi-ún.

Nde'e yunu vá'a jín yunu ñáá

¹⁵ Te koto-ró máa-ró núu cháa káani tu'un tú'ún já vái-de nátu'un ri jito-de, ko ichi iní-de kánde yíi kiti xáan. ¹⁶ Jín tiñu kásá'a-de te kuni-ro-dé. Á kuu táxín-ró uva xiní nú íñu, xí kuu táxín-ró mérkexé xiní íñu kímí. ¹⁷ Súan kúu, ja taká yunu vá'a kúun nde'e vá'a xiní, ko yunu ñáá kúun nde'e ñáá xiní. ¹⁸ ñin yunu vá'a ma kúu kuun nde'e káñáá

xin̄i. Te ni ñn̄ yunu káñáá, ma kúu kuun nde'e vá'a xin̄i. ¹⁹ Taká yunu tú kúun nde'e vá'a xin̄i, ná xití, te ná kí'in nuu ñú'un kayu. ²⁰ Núsáá te súan jín̄ ndé'e kúun xin̄i, te kun̄i-ro naún yunu kúu. ²¹ Nasu ndí'i ñayivi ká'an Táta, Táta, jín̄-rí, kivi in̄i ñuu nátu'un andí'ví. Ch̄i máni ñayivi skíkuu tiñu kuní máá Táa-ri, I'a kánchaa andí'ví. ²² Kivi-ún, te ka'an kua'a ñayivi jín̄-rí: Táta, Táta, nasu ní kajani-ná tu'un jín̄ sí'ví-ní, te n̄i kakiñi'in-ná tach̄i k̄ini kája'an ja ní kasá'a-ná kua'a tiñu ñá'nu jín̄ sí'ví máá-ní náún. Ach̄i-i. ²³ Yúan-na te ka'an n̄i'in-ri jín̄ ñayivi-ún: Tú n̄i jini kuti-rí róó. Kuxio ki'in-ro, chi ch̄aa kásá'a tiñu chá'an kákuu-ró.

Sik̄i úu ve'e ja s̄in s̄in ín ja'a

²⁴ Te taká ch̄aa jini so'o tu'un ká'an-ri yá'a te skíkuu-de, te kuu-de nátu'un ñn̄ ch̄aa ndíchí. Te ch̄aa-ún, n̄i jani-de ñn̄ ve'e sik̄i ñn̄ kava. ²⁵ Te n̄i kuun sau, te n̄i jin̄u nducha ñú'ún, te n̄i kee tach̄i xáan, te n̄i kakaja vé'e-ún. Te tú ní nduá, ch̄i kándij̄i sik̄i káva. ²⁶ Te taká ch̄aa jini so'o tu'un ká'an-ri yá'a, te tú skíkuu-de, te kuu-de nátu'un ñn̄ ch̄aa xíní ñáá. Te ch̄aa-ún, n̄i jani-de ñn̄ ve'e nuu ñítí. ²⁷ Te n̄i kuun sau, te n̄i jin̄u nducha ñú'ún, te n̄i kee tach̄i xáan, te n̄i kakaja vé'e-ún. Te n̄i ndua-ni, te n̄i naa í, ách̄i-ya jín̄-i. ²⁸ Te nuu ní jin̄u n̄i ka'an Jesús taká tu'un yá'a, te taká ñayivi kuá'a-ún, n̄i kanaa iní-i kájini so'o-i tu'un n̄i stá'an-ya. ²⁹ Chi n̄i stá'an-ya núu-í nátu'un ch̄aa ndíso tiñu, nasu nátu'un ch̄aa káchaa tutu.

8

Ja ní nasáva'a-ya ñn chaa té'yu ndi'yi

¹ Te n̄i nuu Jesús vai-ya yúku-ún. Te n̄i kandikin kua'a ñáyivi-yá. ² Te ñn chaa té'yu ndi'yi, n̄i chaa-de nuu-yá. Te n̄i chiñú'ún-de-ya, te n̄i ka'an-de jíin-yá: Táta, nú kuni-ní, te kuu nasándoo-ní náá, áchí-de. ³ Te n̄i skáa Jesús nda'a-yá. Te n̄i ké'é-yá-de. Te n̄i ka'an-ya: Kuni-ri, ná ndúndoo-ró, áchí-ya. Te ndi'yi té'yu-de-ún n̄i ndundoo-ni. ⁴ Yúan-na te n̄i kachi Jesús jíin-de: M̄a kachí kuti-ro núu ní ñn-i. Ko kuá'án, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te soko-ro núu-dé nátu'un n̄i tá'ú Moisés tíñu, náva'a kuni-de ja ní ndundoo-ró, áchí-ya.

Ja ní nasáva'a-ya mozo ñn chaa kúu capitán

⁵ Te n̄i kivi Jesús ñuu Capernaum. Te n̄i jaa ñn chaa kúu capitán nuu-yá ká'an nda'ú-de jíin-yá: ⁶ Táta, mozo-ná kátúu-í ve'e-ná n̄i kuyúnú-i te ndó'o xaan-í, áchí-de. ⁷ Te n̄i kachi Jesús jíin-de: Ki'ín máá-rí te nasáva'a-ri-i, áchí-ya. ⁸ Te n̄i ka'an capitán jíin-yá: Táta, nasu cháa va'a kúu-ná ja kivi-ní in̄i ve'e-ná, chi ná ká'an-ni-ní, te ná ndúva'a mozo-ná. ⁹ Chi máá-ná, suni chaa ndíso tíñu kúu-ná. Te ñáva'a-ná soldado-ná. Te ká'an-ná jíin ñn-de: Kuá'án, te já'an-de. Te jíin ingá-de: Ña'an, te cháa-de. Te jíin mozo-ná: Sá'a ya'á, te sá'a-i. Achí-de. ¹⁰ Te n̄i jini so'o Jesús tu'un yá'a. Te n̄i naa iní-ya ndé'é-yá. Te n̄i kachi-ya jíin ñáyivi káindik̄in-ya-ún: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ní in̄i ñuu Israel tú ní jiní-ri ni ñn chaa kándíja súan. ¹¹ Te ká'an-ri jíin-ró, ja kíkoyo kua'a ñáyivi íchi núu kána ndikandii jíin íchi núu kée ndikandii. Te jungoo-i

jíin Abraham, jíin Isaac, jíin Jacob onde iní ñuu nátu'un andíví. ¹² Ko ñayívi kákuu máá sé'e ñuu nuu tá'ú-yá tiñu, kiñi'in-ya-í ki'in-i yata ké'e nuu ñáa. Te yúan nde'e-i te nakaji-í ñii yú'u-í, áchí-ya. ¹³ Yúan-na te nì kachì Jesús jíin cháa kúu capitán: Kuá'án. Nátu'un nì kandíja-ró, te kuni-ro já súan íó, áchí-ya. Te mozo-ún nì nduva'a-ni-i hora-ún.

Já ní nasáva'a-ya náchisó Pedro

¹⁴ Te nì jaá Jesús ve'e Pedro. Te nì jini-ya náchisó-de kátúu-ñá yí'i kiji-ña. ¹⁵ Te nì tiin-ya ndá'a-ñá. Te nì kee kiji-ún-ña. Te nì ndukoo-ña. Te nì jatíñu-ña núu-yá jíná'an-ya. ¹⁶ Te nuu ní ini, te nuu-yá nì chakoyo ja kándiso ñayívi káta'an tachì kini. Te jíin tú'un-ni ká'an-ya, te nì kiñi'in-ya tachí-ún kája'an. Te nì nasáva'a-ya táká ñayívi káku'u. ¹⁷ Náva'a ná skíkuu tu'un nì ka'an Isaías cháa nì jani tu'un Dios onde sáa: Máa-yá, nì naki'in-ya kué'e-yo, te nì janchaa-ya já ndó'o-yó, áchí.

Uu chaa ndúkú-de kundikin-de-ya

¹⁸ Te nì jini Jesús ja ní jíkó ndúu kua'a ñayívi ká'in-i xiin-yá. Te nì tá'ú-yá tiñu ja ná já'a-i ki'in-i inga lado. ¹⁹ Te nuu-yá nì jaá in chaa cháa tutu. Te nì ka'an-de: Maestro, kundikin-ná ní vasa ndé onde ki'in-ní, áchí-de. ²⁰ Te Jesús nì kachì-ya jíin-de: Taká ñukuii, ká'io yau kava káyí'i-ti, jíin tísaa andíví, ká'io taka-ti. Ko máá Sé'e cháa, túu nuu kusú-ya, áchí-ya. ²¹ Te inga chaa skuá'a jíin-yá, nì ka'an-de jíin-yá: Táta, kua'a-ní tu'un ná kichinduji-ná táa-ná xna'an-ga, áchí-de. ²² Te nì kachì Jesús jíin-de: Kundikin ruu ná

kí'on. Skéndoo taká ndiyi-ún ná chínuji tá'an ndiyi jíná'an. Achí-ya.

Jā ní jukuiñi tachi xáan ní sá'a-ya

²³ Te nī kivi-ya iní ñn barco. Te cháa káskuá'a jíin-yá, nī kandikin-de-ya kája'an-de jíin-yá. ²⁴ Te nuu mar nī ndonda ñn tachi xáan, te su'ma ndúcha-ún, nī jasū siki barco. Ko máa-yá kixi-ni-ya. ²⁵ Te cháa káskuá'a jíin-yá, nī jakoyo-de nuu-yá. Te nī kaxndúko-de-ya. Te káka'an-de: Táta, nama-ní yóó, chí naa-yo, áchí-de. ²⁶ Te nī kachi-ya jíin-de: Najā káyu'ú-ro. Tú kákandíja va'a-ró náún, áchí-ya. Yúan-na te nī nduko-ya. Te nī ka'an-ya núu tachi xáan-ún jíin núu ndúcha mar. Te ná'ín yúú-ni nī kuu. ²⁷ Te nī kayu'ú taká-de. Te káka'an-de: Ndé cháa kúu cháa yá'a, jā ondé tachi jíin mar kájandatū nuu-dé, áchí-de.

Chaa káta'an tachi káni onde ndañúu Gadara

²⁸ Te nī jaá-ya ingá lado mar ndañúu Gadara. Te onde ve'e añú nī kenda uu cháa káta'an tachi káni. Te nī chakoyo-de nuu-yá. Te jā xáan-dé, te tú ni ñn ñayivi jika-i ichi-ún. ²⁹ Te nī kakana jaa-de: Naún kuní-ní jíin-ná Jesús, Se'e Dios. Nī cháa-ní yá'a jā xndó'o-ní náá vasa té jaa-ga kivi náún, áchí-de. ³⁰ Te onde jíká jíin máa-de ío ñn tikunī kinī kájitū-ti. ³¹ Te tachi káni-ún, nī kaka'an nda'ú jíin-yá: Nú kiñi'in-ní náá, te táji-ní náá ná kivi koyo-ná inī tikunī kinī ká'ín yúan, áchí. ³² Te nī kachi-ya jíin jíná'an: Kuángoyo núsáá, áchí-ya. Te nī kenda kája'an, te kuángoyo nuu tikunī kinī-ún. Te tikunī kinī-ún nī kajungoyo-ti ñn yukáva onde inī mar. Te nuu mar nī kaji'i-ti. ³³ Te cháa kándito-ti

yúan, nì kajinu-de. Te nì jakoyo-de onde ñuu. Te nì kajani-de taká tu'un jíin já ní kuu cháa nì kata'an tachì kíni-ún. ³⁴ Yúan-na te ndivii ñáyivì ñúu-ún, nì kenda koyo-i kuata'an-i Jesús. Te nì kajini-i nuu-yá. Te nì kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná kúxio-ya kí'in-ya ñúu-i.

9

Ja ní nduva'a cháa nì kuyúnú

¹ Yúan-na te nì kivi-ya iní ñn barco. Te nì naja'a-ya kuá'an-ya ingá lado mar. Te nì najaa-ya ñúu-ya. ² Te nuu-yá yúan nì kákinchaka-i ñn cháa nì kuyúnú kátúu-dé nuu ñn jito. Te nì jini Jesús ja káandíja-de. Te nì ka'an-ya jíin cháa nì kuyúnú-ún: 'ijo, sándéé iní-ro. A ío tuká'nu inì nuu taká kuachi-ró, áchí-ya. ³ Te yaku cháa káchaa tutu, nì kajani inì-de: Cháa yá'a ká'an ndiva'a-de. ⁴ Te nì jini Jesús ja súan kájani inì-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Naja kájani ñáá inì-ro. ⁵ Te ja úu tu'un yá'a, ndéja yíi-ga káa. Á ka'an-ri: A ío tuká'nu inì nuu taká kuachi-ró. Xí ká'an-ri: Ndukoo, te kaka-ró. ⁶ Ko náva'a ná kuní-ro já máá Sé'e cháa ndíso-ya tíñu nuu ñúyivì yá'a ja sá'a-ya tuká'nu inì nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíin cháa nì kuyúnú yá'a núsáá: Ndukoo, te naki'in-ró jito yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró, áchí-ya jíin-de. ⁷ Yúan-na te máá cháa-ún, nì ndukoo-ni-de. Te kuano'on-dé ve'e-de. ⁸ Te kua'a ñáyivì ká'in-ún, nì kajini-i ja súan nì sá'a-ya. Te nì kayu'ú-i. Te nì kanakana jaa-i Dios ja súan nì ja'a-ya fuerza nuu ñáyivì.

Ja ní kana-ya xiní Mateo

⁹ Te Jesús, n̄i ja'a-ya kuá'an-ya yúan. Te n̄i jini-ya núu ñn cháa nání Mateo kánchaa-de nuu kútútú xú'ún ñúu. Te n̄i ka'an-ya jín-de: Kundikin-ro rúu. Te n̄i ndukuiñi-de, te n̄i ndikin-de-ya. ¹⁰ Yúan-na te n̄i yee-yá staa iní ve'e-de. Te suni kua'a cháa xíní jín cháa ká'io kuachi, n̄i jakoyo-de. Te n̄i kayee-dé staa jín Jesús jín cháa káskuá'a jín-yá. ¹¹ Te n̄i kajini cháa fariseo. Te n̄i kaka'an-de jín cháa káskuá'a jín-yá: Naja yée Maestro máa-ró jín cháa xíní jín cháa ká'io kuachi, áchí. ¹² Yúan-na te n̄i jini so'o Jesús. Te n̄i ka'an-ya: Chaa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de cháa táná, chí cháa kaku'u kuu ja kájinu ñú'ún yúan. ¹³ Kuá'an jíná'an-ró núsáá. Te skuá'a-ró naún tu'un kuu: Ná kúnda'ú iní tá'an-i kuní-ri. Nasu já sokó-í nuu-ri, áchí onde sáá. Chí tú vai-ri kana-ri xini cháa ndaa, chí cháa ká'io kuachi kána-ri xini já ná nákaní iní-de. Achí-ya.

Siki já kondicha iní

¹⁴ Yúan-na te nuu-ya n̄i jakoyo cháa káskuá'a jín Juan. Te n̄i kaka'an-de: Náá jín cháa fariseo, ká'io ndicha iní-ná. Te cháa káskuá'a jín-ní, naja tú ká'io ndicha iní-de, áchí-de. ¹⁵ Te n̄i ka'an Jesús jín-de: Á kuu kondicha iní ñayivi ká'iin viko tánda'a, te nú nini kánchaa yii jín-i. Ko cháa ñn kivi já kúxio yii-ún nuu-í. Yúan-na te kuu koo ndicha iní-i. ¹⁶ Tú ni ñn nachu'un sa'ma jáá núu sú'nu tu'ú. Chí ja ní nuku'un jáá-ún ka'ncha-ga ja tu'ú-ún. Te ja te'ndé-ún, ví'í-gá te'nde. ¹⁷ Te tú káchu'un ñayivi vino jáá iní ñii tú'ú. Chí nú súan, te ndata ñii-ún, te kati vino, te naa ñii-ún. Ko káchu'un-i vino jáá iní ñii jáá. Yúan-na te kendo va'a ndendúú. Achí-ya.

Jā ní nachaku sesí'í Jairo

¹⁸ Te nini ká'an-ya tú'un yá'a jíin-de, te ñn cháa kúñá'nu nī jaa-de nuu-yá. Te nī chiñú'ún-de-ya. Te nī ka'an-de: Sesí'í-ná, sáá ní jíi-i. Ko ki'on te xndée-ní nda'a-ní siki-í, te ná náchaku-i. Achí-de. ¹⁹ Te nī ndukuiñi Jesús. Te nī ndikin-ya-dé, jíin cháa káskuá'a jíin-yá kája'an-de jíin-yá.

Jā ní nasáva'a-ya ñn ña'an kú'u kue'e niñi

²⁰ Te yúan nī kenda ñn ña'an kú'u-ña já ní kuu uxī uu kua jāti niñi-ñá. Nī jaa-ña íchi yatá-yá. Te nī ké'é-ña yúsá'ma-yá. ²¹ Chi nī ka'an máá-ña: Nú ná ké'é-rí vasté sá'ma-yá, te kaku-ri, áchí-ña. ²² Te nī xió káva Jesús. Te nī jini-ya núu-ñá. Te nī ka'an-ya: Sándéé iní-ro, 'ija. Nī kandíja-ró te yuán ní kaku-ró. Achí-ya. Te máá ñá'an-ún, nī nduva'a-ni-ña hora-ún. ²³ Te nī jaa Jesús ve'e cháa kúñá'nu-ún. Te nī jini-ya núu cháa kátivi xkuili jíin ñáyivi kuá'a kákuva-i. ²⁴ Te nī kachi-ya jíin-i: Kuxio jíná'an-ró, chi sūchí sí'í yá'a tú ní jíi-i, chí kixí-ni-i, áchí-ya. Te nī kasákátá-i nuu-yá. ²⁵ Te nī kiñi'in-ya ñáyivi kuá'a-ún kua'an-i. Te nī kivi-ya iní ve'e. Te nī tiin-ya ndá'a sūchí sí'í-ún. Te nī ndukoo-ni-i. ²⁶ Te nī jicha tu'un-ún kua'an ñí ñúu yúan.

Uu cháa kuáá

²⁷ Te nī ja'a Jesús yúan, kua'an-ya. Te uu tá'an cháa kuáá, nī kandikin-de-ya, kákana kó'ó-de xini-yá: Se'e David, kundá'ú iní-ní náá vii, áchí-de. ²⁸ Te nī najaa-ya vé'e. Te nī chakoyo cháa kuáá-ún nuu-yá. Te nī ka'an Jesús jíin-de: Á kákandíja-ró já kúu sá'a-ri, áchí-ya. Kuu Táta, áchí-de. ²⁹ Yúan-na

te nī xndée-ya ndá'a-yá sikī ndúchi-dé. Te nī ka'an-ya: Nátu'un nī kakandíja-ró, súan ná kúu núsáá, áchí-ya. ³⁰ Te nduchi-dé, nī kananuña-ni. Te Jesús, nī ka'an nī'in-ya jín-de: Nde'é vá'a-ró já tú ni in kuni tu'un, áchí-ya. ³¹ Ko máá-de, nī kakenda-de kája'an-de. Te nī kajacha xaan-dé tu'un-ya ní ñúu yúan.

In chaa ñí'ín

³² Te nuu ní kenda-de kája'an-de, te nī chakoyo ñayivi jín in chaa ñí'ín tá'an-de tachī kíni. ³³ Te nī kiñi'in-ya tachī kíni-ún kua'an. Te chaa ñí'ín-ún, nī naka'an-de. Te ñayivi kuá'a-ún, nī kakee nuu-í kándé'é-i. Te nī kaka'an-i: Ni tú kájinī kuti-yo súan inī ñuu Israel, áchí-i. ³⁴ Ko chaa fariseo, nī kaka'an-de: Jín tachī kíni ñá'nu kiñi'in-de tachī kíni kája'an, áchí-de.

Cuenta chaa ka'nu trigo-ya

³⁵ Te nī jika kuu Jesús taká ñuu jín taká rancho. Te sunī inī ve'e sinagoga nī stá'an-ya tú'un nuu-í. Te nī jani-ya tú'un vá'a ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te nī nasáva'a-ya ñayivi káku'u nani kue'e. ³⁶ Te nī jini-ya núu ñayivi-ún. Te nī kundá'ú inī-ya-í. Chī nī kajicha nuu-i, te kákuxí inī-i nátu'un riī, kíti tú jito'o-ti. ³⁷ Yúan-na te nī ka'an-ya jín cháa káskuá'a jín-ya: Trigo ta'nu, jandáa kúu ja kuá'a íó, ko chaa ka'nu, yaku-ni-de íó. ³⁸ Kakan ta'u-ro núu máá Tatá, I'a xíin trigo núsáá, náv'a ná tájí-yá chaa ka'nu kikoyo-de nuu trigo-ya. Achí Jesús.

10

Ja ní kají-ya uxí uu cháa skuá'a jíin-yá

¹ Yúan-na te n̄i kana-ya xiní ndí'uxí uu cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄i ja'a-ya fuerza in̄i-de ja kúndéé-de jíin tachí k̄ini, náva'a kiñi'in-de ki'in fuera, te nasáva'a-de ñayivi káku'u taká nuu kué'e.

² Te ndí'uxí uu cháa apóstol súan káinání-de: Cháa ñin kúu Simón (cháa-ún, suni nání-de Pedro) jíin ñaní-de Andrés, te sava-ga-de: Jacobo, se'e Zebedeo, jíin ñaní-de Juan, ³ Felipe, jíin Bartolomé; Tomás jíin Mateo, cháa xíní; Jacobo se'e Alfeo, jíin Lebeo, cháa ja súni nání-de Tadeo; ⁴ Te suni Simón ñuu Caná, jíin Judas Iscariote, cháa n̄i nastúu-ya.

Ja ní tájí-ya-de kája'an-de

⁵ Te n̄i tájí Jesús uxí uu cháa yá'a kája'an-de. Te n̄i tá'ú-ya tiñu nuu-dé: Ma kingoyo-ró íchi ñayivi s̄in nación, ni ma kivi koyo-ró iní ñuu Samaria.

⁶ Xna'an-ga ki'in-ro iní ve'e Israel, nuu r̄i, kiti ní kanaa. ⁷ Te nú kua'an-ro te kani-ró tú'un: A yani koo ñuu nátu'un andívi, achi-ro.

⁸ Te nasáva'a-ró ñayivi káku'u. Te sándoo-ró já káte'yu. Naschakú-ro ndíyi. Kiñi'in-ró tachí k̄ini ki'in. Chi n̄i ni'in sáni-ró, te suni súan kua'a sáni-ró.

⁹ Ma kúndiso-ró xú'ún iní bolsa-ro, ni oro, ni plata, ni xu'ún kuáchí.

¹⁰ Ni ñunu já kúu ichi, ni uu su'nu já kú'un-ró, ni ndijan-ro, ni vara. Chi cháa sátiñu, yúan ni'in-dé kee-dé. ¹¹ Te n̄ani ñuu xí rancho nú n̄i kivi koyo-ró, te yúan ndúkú-ró ñin cháa va'a in̄i-de in̄i ñuu-ún. Te kendo-ró yúan onde kenda-ró kí'in-ro.

¹² Te nuu kivi-ró vé'e-ún, te ka'an-ro ná sándéé iní ñayivi-ún. ¹³ Te nú va'a in̄i ñayivi-ún, te tu'un ndéé

ní ka'an-ro-ún ná jáa siki-í. Ko nú tú va'a iní-i, te tu'un ndéé-ún ná nájaa nuu-ro. ¹⁴ Te nú ío ñayivi tú jata'ú róó, ni tú jini ná'in tú'un ka'an-ro, ná kenda koyo-ró vé'e-ún xí ñuu-ún, te skoyo-ró tikacha iní ja'a-ro. ¹⁵ Jandaa ka'an-ri jín-ró, ja vítá-ga koo kuachi siki ñuu Sodoma jín ñuu Gomorra kivi kii juicio, vásá siki ñuu-ún.

Tundó'o jito chaa jani tu'un

¹⁶ Kuni so'o chi táji-rí róó ki'in-ro natu'un rii ma'ñú yí'i. Núsáa te koo ndichí-ró natu'un koo, te koo vítá iní-ro natu'un paloma. ¹⁷ Te koto va'a-ró máa-ró núu ñayivi chi nastuu-i róó nuu junta. Te iní ve'e sinagoga-i xndó'o-i róó. ¹⁸ Te onde nuu gobernador jín núu rey kinchaka-i róó ja siki rúu, nává'a kani ndaa-ro tú'un nuu-dé jín núu chaa sijn nación. ¹⁹ Ko nú ni nastuu-i róó, ma nákani xaan iní-ro ndasa ka'an-ro. Chi suni máa hora-ún te ku'a-a-ya tú'un nuu-ro ndasa ka'an-ro. ²⁰ Chi nasu máa-ró kakuu ja ka'an, chi Espiritu máa Táa-ro kuu ja ka'an jín yú'u-ro. ²¹ Te ñani jín ñani nastuu tá'an ja kuu, te táa nastuu se'e. Te se'e-ún ndonda siki táa, te ka'ni tá'an. ²² Te ndivii-í, koto u'u-i róó ja siki rúu. Ko chaa kundii ni'in onde kivi jínu, chaa-ún kaku-de. ²³ Ko nú kachindikín-i róó iní ñuu yá'a, te kunu-ró kí'in-ro ingá ñuu. Chi jandaa ka'an-ri jín-ró, ja má kuyachi-ro kaka kuu-ró táka ñuu Israel, onde jaa máa Sé'e chaa. ²⁴ In chaa skuá'a, nasu ñá'nu-ga kuu-de vásá maestro-de. Ni chaa jatiñu, nasu ñá'nu-ga kuu-de vásá jito'o-de. ²⁵ Chaa skuá'a, súan-ni koo-de, natu'un maestro-de, te chaa satiñu, natu'un jito'o-de. Chi nú máa chaa kuu

táa-ún n̄i kaskúnání-i-de Beelzebú, naga n̄i kuu ja má skúnání-i se'e ja ío ini ve'e-de núsáa.

Ja ní ka'an-ya tú'un ndéé iní jín-de

²⁶ Núsáa te ma yú'ú-ro-í, chí tú ni ñn naún yíndi'u, ja má kenda ndijin, ni tú ni ñn ja yísa'í, ja má kuní-ro núu. ²⁷ Ja ní ka'an-ri jín-ró núñáa, kani ndijin-ro tú'un. Te ja ní jini tu'un-ró, onde xini vé'e kundij-ro te kani-ró tú'un. ²⁸ Te ma yú'ú-ro koto-ró ñáyivi já'ni yíki kúñu-yó, chí ma kúu ka'ni-í añú-yo. Ko sua yu'ú-ro koto-ró já kúu xnáa ndúú añú-yo jín yíki kúñu-yó núu infierno. ²⁹ Tú kúya'u uu tísaa ja ñn xu'ún náún. Te ni ñn-ti tú júngava-ti núu ñú'un, nú tú jini máa Táa-ro. ³⁰ Chí a ni ka'u-ya onde taká ixi xini-ro. ³¹ Núsáa te ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chí kánúú-ga-ro vásá kuá'a tísaa. ³² Ko nú ndé cháa jáni ndaa-de tu'un-ri nuu ñáyivi, suni súan nakani ndaa-ri tu'un-de nuu máa Táa-ri kánchaa-ya ándíví. ³³ Te nú ndé cháa ské'ichi-de ruu nuu ñáyivi, te suni súan ské'ichi-ri-de nuu máa Táa-ri kánchaa-ya ándíví. ³⁴ Ma káni ini-ro jíná'an-ró já vai-ri ja koo ná'ín-ni ini ñuyivi yá'a. Tú vai-ri ja koo súan, chí sua yuchi koo. ³⁵ Chi vai-ri ja skuátá'an-ri taká cháa jín táa-de, te sesí'í jín náa-i, te sejanú jín náchisó-ña. ³⁶ Te ja koto u'u cháa kúu ja koo ini ve'e-de. ³⁷ Nú ñn cháa maní-gá-de jín táa-de xí jín náa-de vásá jín-rí, tú va'a cháa kúu-de ja kúndikin-de ruu. Te nú ñn cháa maní-gá-de jín sé'e yí-de, xí jín sesí'í-de, tú va'a cháa kúu-de ja kúndikin-de ruu. ³⁸ Te cháa tú kánda-de jín túndó'o kii sikí-dé, te kundikin-de ruu kii-de, tú va'a cháa kúu-de ja kúndikin-de ruu. ³⁹ Te cháa jítu iní-de kaku-de chíi

tundó'o kii siki-dé, te naa-dé. Ko nú kuu ñn chaa ja siki rúu, te kuchaku-de. ⁴⁰ Te ñayivi kuatá'ú róó jíná'an-ró, ruu kuatá'ú-i. Te ñayivi kuatá'ú rúu, kuatá'ú-i I'a ni tájí rúu vai-ri. ⁴¹ Nú ndé ñayivi kuatá'ú ñn chaa jáni tu'un Dios, chi chaa jáni tu'un Dios kúu-de, te máá-i, ni'in-í ya'u chaa jáni tu'un Dios. Te nú ndé ñayivi kuatá'ú cháa ndaa, chi chaa ndaa kúu-de, te máá-i, ni'in-í ya'u chaa ndaa. ⁴² Te nú ndé chaa kua'a-de ñn yajin ndúcha víjin ko'o ñn suchí yá'a, chi suchí skuá'a kúu-i, jandaa ká'an-ri jín-ró ja má xnáa-dé ya'u-de.

11

¹ Te súan ni jinu ni tá'ú Jesús tiñu nuu uxí uu chaa káskuá'a jín-yá. Te ni kenda-ya yúan kua'an-ya ja stá'an-ya, te kani-ya tú'un ini ñuu máá-de jíná'an-de.

Uu chaa ni tájí Juan nuu-yá

² Te kánde Juan ini vekaa. Te ni jini tu'un-de káka'an-i taká tiñu sá'a Jesús. Te ni tájí-de uu tá'an chaa káskuá'a jín-de ja kaká tu'un-de-ya: ³ Máá-ní kúu chaa kii-ún, xí kúndatu-yó ingá-de náún, áchí-de. ⁴ Te ni ka'an Jesús. Kuá'an te kastu'un-ró nuu Juan taká tu'un kájini so'o-ró jín tiñu kájin-ro. ⁵ Chaa kuáá, kádundijin nuu-dé. Te chaa rengo, kánakaka-de. Chaa té'yu ndi'yi, kádundoo-de. Te chaa só'ó, kánakuni so'o-de. Te chaa ni ji'i, kánachaku-de sá'a-ri. Te suni jáni-ri tu'un va'a Dios nuu ñayivi ndá'ú. ⁶ Te xáán ndatu kúu chaa ja tú náyu'ú-de jító-de ruu, áchí-ya jín-de. ⁷ Te káno'on chaa-ún. Te ni kejá'á Jesús ká'an-ya tú'un Juan nuu ñayivi-ún: Naja ní kenda-ró ní

kaja'an-ro ondé nuu ñú'un té'é. Ja ndé'é-ró ichá ja kandá sá'a tachi náún. ⁸ Ko naja ní kenda-ró ní kaja'an-ro. Ja ndé'é-ró núu ñn cháa ñú'un sa'ma ndúchá náún. Nde'é, cháa káñu'un sa'ma ndúchá, máni iní ve'e rey káxiukú-de. ⁹ Ko naún ndé'é-ró ní kakenda-ró. ñn cháa jáni tu'un Dios náún. Suni ká'an-ri jíin-ró, kúñá'nu-ga Juan vása ñn cháa jáni tu'un Dios. ¹⁰ Cháa yá'a kúu cháa yóso tú'un-de nuu tutú: Kuni so'o-ró chi tájí-rí ndajá'a-ri kuxnúu-de ja-de. Te cháa-ún sátu'a-de ichi-ro vása jáa-ro. Achí. ¹¹ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja iní ñuyivi yá'a tú ío ni ñn cháa jáni tu'un Dios ja kúñá'nu-ga máa-de vása Juan cháa skuánducha. Ko cháa lúli-ga iní ñuu nátu'un andívi, cháa-ún kúñá'nu-ga-de vása Juan. ¹² Ondé kivi ní kenda Juan cháa skuánducha, te onde vina, te cháa ñ'in nda'a, fuerza kákuni-de kivi-de iní ñuu nátu'un andívi, te tá'ú máa-de tiñu yúan kákuni-de. ¹³ Chi máa ley jíin táká cháa ñi kajani tu'un Dios, ñi kajani-de tu'un yá'a onde kivi ní cháa Juan. ¹⁴ Te nú kákuni-ro kuátá'ú-ró tú'un, máa-de kúu Elías cháa kii-ún. ¹⁵ Cháa ío so'o kuni ná'in, te ná kúni so'o-de. ¹⁶ Naún tu'un yátá skétá'an-ri jíin ñáyivi yá'a. Kákuu-i nátu'un suchí lúli káxiukú nuyá'u ja súan kákana kó'ó-i xiní tá'an-i. ¹⁷ Ni kaxndé'e-ri xkuili nuu-ro, te tú ní kájita já'a-ró. Ni kanda'i-ri nuu-ro te tú ní kándukuí'a iní-ro, áchí-i. ¹⁸ Chi ñi kii Juan tú ní yé-de tú ní jíi-de. Te káka'an-ro: Tá'an-de tachi káni. ¹⁹ Ko máa Sé'e cháa yé-yá jíi-ya. Te káka'an-ro: Yá'a ío ñn cháa yáji téyí te jíi xaan-dé vino; cháa jiní tá'an jíin cháa xini jíin cháa ká'io kuachi kúu-de, áchí-ro. Ko ñn cháa ndíchi, máni tiñu ndíchi sá'a-de, te súan

kuni-ro jándáa ndíchí-de. Achí-ya.

Já ní kana jín-yá nuu sáva ñuu

²⁰ Yúan-na te ni kejá'á-yá kana jín-yá nuu táká ñuu nuu ní sá'a-ya kuá'a tíñu ñá'nu, chí tú ní nákaní iní-i jíná'an-i. Te ni ka'an-ya: ²¹ Naka ndá'ú kuu róó ñuu Corazín. Naka ndá'ú kuu róó ñuu Betsaida. Chí nú iní ñuu Tiro jín iní ñuu Sidón ni sá'a-ri tíñu ñá'nu ja ní sá'a-ri nuu máá-ró núú, inga kivi te a ni kanakani iní ñayivi-ún. Te ku'un-i sa'ma ndái te ku'u-í yaa núu-í núú. ²² Ko ká'an-ri jín-ró, ja vítá-ga koo kuachi sikí ñuu Tiro jín ñuu Sidón kivi kí juicio vásá sikí róó jíná'an-ró. ²³ Te róó ñuu Capernaum, a ni kuñá'nu xaan-ro náún. Ko onde infierno najinu-ro, chí nú iní ñuu Sodoma ní sá'a-ri tíñu ñá'nu ja ní sá'a-ri nuu-ro yá'a núú, te a ni kendo ñuu yúan onde vina núú. ²⁴ Ko ká'an-ri jín-ró, ja vítá-ga koo kuachi sikí ñayivi ñuu Sodoma kivi kí juicio vásá sikí-ro. ²⁵ Te suni kivi-ún ni ka'an Jesús: Táa, Jito'o andívi jín ñuyivi kúu máá-ní. Te ná kúta'u-ná nuu-ní ja ní jasú-ní taká tu'un yá'a nuu cháa ndíchí jín núu cháa kájuku'un iní, te ni stá'an ndijin-ní nuu cháa súchí iní jíná'an-de. ²⁶ Chí súan ni jata'an iní-ní, Táa, achí-ya. ²⁷ Taká ndatíñu ni ja'a Táa-ri nuu-rí. Te tú ni ñn-i jiní-i nuu máá Sé'e, chí máni máá Táa jiní-ya. Ni tú jiní ni ñn-i nuu máá Táa, chí máá Sé'e jiní-ya, jín núu cháa ja kuní máá Sé'e te stá'an ndijin-ya núu-dé. ²⁸ Taká róó ja kásatíñu-ró te kándiso-ró já véé, ña'an nuu-rí jíná'an-ró te xndétatú-ri róó. ²⁹ Kundiso-ró yugo-ri jíná'an-ró, te skuá'a-ró tú'un ká'an-ri jín-ró, chí I'a ndá'ú jín I'a

vitá iní añú kúu-ri. Te ni'in-ro núu ndétatú añú-ro jíná'an-ró. ³⁰ Chì ñama-ni yugo-ri te tú vee carga-ri ja kúndiso-ró, áchí-ya.

12

Ja ní kakachi-de yoko trigo kivi ndétatú

¹ Te ñn kivi ndétatú ni ja'a Jesús kua'an-ya ñn nuu kaa trigo. Te chaa kaskuá'a jín-yá, kaji'i-de soko. Te ni kakejá'á-de kákachi-de yoko káyee-dé. ² Te ni kajini chaa fariseo. Te ni kaka'an-de jín-yá: Naún kúu jian, chi chaa kaskuá'a jín-ró kásá'a-de súan kivi ndétatú, te tú ío ley, áchí-de. ³ Te máa-yá, ni ka'an-ya jín-de: Tú ní kaka'u-ró tutú ndasa ni sá'a David náún. Chì máa-de jín chaa ni kaxiukú jín-de, ni kaji'i-de soko ñn kivi. ⁴ Te ni kivi-de iní ve'e Dios. Te ni yee-dé statilá kaxiukú ndijín, ja tú ío ley kee-dé, ni chaa ká'jin jín-de, chi máa-ni sutu káyee núu. ⁵ Xí té ka'u-ga-ro núu tutú ley ndasa kásá'a sutu iní ve'e ñ kivi ndétatú, chi tú kaskikuu máa-de ley-ún. ⁶ Chì a ká'an-ri jín-ró ja ñá'nu-ga kúu ñn chaa kándij yá'a vása ja kúu máa vé'e ñ. ⁷ Ko nú a ni kajuku'un iní-ro tú'un yá'a: Kuni-ga-ri ja ná kúndá'ú iní tá'an-ró, nasu ja sokó-ro kiti núu-rí, áchí, yúan-na te ma ndóna-ró siki chaa tú ká'io kuachi núu. ⁸ Núsáá te máa Sé'e chaa, suni Jito'o kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

Ñn chaa ni ichi nda'a-dé

⁹ Te ni kenda-ya yúan. Te ni jaa-ya iní ve'e sinagoga-de jíná'an-de. ¹⁰ Te yúan ni io ñn chaa ni ichi kájan ñn nda'a-dé. Te ni kajika tu'un-de Jesús ja ndúkú-de kuachi siki-yá kákuni-de, te ni

kaka'an-de: Á kuu sá'a-yó taná kiví ndétatú, xí túu, áchí-de. ¹¹ Te máá-yá, nì ka'an-ya jíín-de: Ndé róó ñáva'a-ró ñn ríi, te nú kiti-ún jungava-ti iní ñn tunchi kiví ndétatú, te tú tiin-ró-tí te natava-ro-tí náún. ¹² Te xaan-gá ya'u ncháá ñn cháa vásá ñn ríi. Núsáá te ío va'a ja vá'a sá'a-yó kiví ndétatú, áchí-ya. ¹³ Yúan-na te nì ka'an-ya jíín cháa-ún: Skáa nda'a-ro, áchí-ya. Te nì skáa-de nda'a-dé. Te nì nduva'a i-i ní nátu'un káa ingá. ¹⁴ Ko cháa fariseo, nì kenda-de kája'an-de. Te nì kandatú'un-de ndasa ka'ni-dé-ya.

Tu'un máá-yá nì ka'an Isaías onde sáá

¹⁵ Ko nì jiní Jesús ja súan kájani iní-de. Te nì kuxio-ya yúan kua'an-ya. Te kua'a ñáyivi ní kandikin-i-ya. Te nì nasáva'a-ya ndívii-í. ¹⁶ Te máá-yá, nì ka'an xaan-yá jíín ñáyivi-ún ja ná tú stá'an ndijin-i-ya. ¹⁷ Náva'a ná skikuu tu'un nì ka'an Isaías, cháa nì jani tu'un Dios: ¹⁸ Yá'a ío mozo-ri ja ní nakaji-ri, áchí Dios, áchí Isaías, te maní-rí jíín-i. Te kúsi iní-ri jíín-i. Te kua'a-ri Espiritu-ri siki-í. Te kastu'un-i nuu ñáyivi sñn nación ja kí juicio siki máá jíná'an. ¹⁹ Ma kútixín sé'e-ri, ni ma nákata-i. Te ni ñn ma kúni tu'un ja kána jíín-i iní ichi. ²⁰ Ma ká'nu-i ñn nukúá ní taxín, ni ma ndá'va-i ñn mecha kayú ñú'má, chí onde ná kúni'in tu'un ndaa sá'a-i. ²¹ Te kuñukuu iní ñáyivi sñn nación tiñu sá'a Se'e-ri. Achí.

Ñn cháa kuáá ñí'in tá'an tachi kini

²² Yúan-na te nuu-yá nì kakinchaka-i ñn cháa tá'an tachi kini, ja kuáá-de te ñí'in-de. Te nì nasáva'a-ya-dé. Te cháa kuáá ñí'in-ún, nì

naka'an-de te n̄i nakuni-de. ²³ Te n̄i kaṇaa iní taká ñayivi-ún kánde'é-i. Te n̄i kaka'an-i: Á se'e David kúu chaṇa yá'a náún, áchí-i. ²⁴ Ko chaṇa fariseo, n̄i kajini so'o-de ja súan n̄i kaka'an-i. Te n̄i kaka'an-de: Chaṇa yá'a, nú tú ndújíin-de jíin Beelzebú, te ma kúu kiñi'in-de tachí kíni ki'in núú, chí ja kúñá'nu nuu tachí kúu-ún, áchí-de. ²⁵ Ko Jesús, n̄i jini-ya ja súan kájani iní-de. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Taká nación ja sásíin máá te kánakuatá'an máá, naa. Te taká ñuu xí vé'e ja sásíin máá, te kánakuatá'an máá, ma kúni'in. ²⁶ Te nú Satanás sásíin máá, te kíñi'in máá ja'an, ndasa kuni'in ñuu nuu tá'ú tiñu máá núsáá. ²⁷ Te nú ndújíin Beelzebub jíin-rí ja kíñi'in-rí tachí kíni. Núsáá te se'e-ró, ndé jíin kákiñi'in máá-i tachí-ún. Ja yúán, máá-i, ná nákuxndí-i sikí-ro. ²⁸ Ko nú jíin Espíritu Dios kíñi'in-rí tachí kíni kája'an, jandáa kúu ja núu-ro ní chaṇa ñuu nuu tá'ú Dios tiñu núsáá. ²⁹ Chí ndasa kuu kivi in ñayivi iní vé'e chaṇa kándáján, te sakuí'ná-i ndatíñu-de, te nú tú xna'an-ga ku'ni-i-de. Yúan-na te kuu sakuí'ná-i ndatíñu-de. ³⁰ Nú ndé chaṇa tú ndújíin-de jíin-rí, te jító u'u-de ruu. Te chaṇa tú nástútú jíin-rí, máni jachá-de.

Tu'un ndiva'a sikí Espíritu Santo

³¹ Súan ká'an-rí jíin-ró: Sikí taká kuachi jíin taká tu'un ndiva'a, sá'a-ya túká'nu iní. Ko tu'un ká'an ndiva'a sikí Espíritu Santo, ma sá'a kuti-ya túká'nu iní. ³² Te nú ndé in chaṇa ka'an-de sikí máá Sé'e chaṇa, sá'a-ya túká'nu iní nuu-dé. Ko nú ndé in chaṇa ka'an-de sikí Espíritu Santo, ma sá'a kuti-ya túká'nu iní nuu-dé, ni kuia yá'a, ni kuia chaṇa. ³³ Kuu-ró

yúnu vá'a ja vá'a nde'e, xí kúu-ró yúnu káñáá, ja ñáá nde'e. Chì jín ndé'e te jiní-yo naún yunu kúu. ³⁴ Se'e koo kákuu-ró. Ndasá kuu ka'an-ro tú'un va'a, te nú ñáyivi ñáá kákuu-ró. Chì tu'un ñú'un iní añú cháa, máni tu'un-ún ká'an-de. ³⁵ Cháa va'a, sá'a-de tiñu va'a, chí ío va'a iní-de. Te cháa ñáá, sá'a-de tiñu ñáá, chí káñáá iní-de. ³⁶ Ko ruu, ká'an-ri jín-ró, ja táká tu'un sáni káka'an cháa, naku'a-de cuenta tu'un-ún kiví cháa juicio. ³⁷ Chì sikí tú'un ká'an-ro, te kendo va'a-ró. Te suni sikí tú'un ká'an-ro, te ta'nu ndatu-ro, áchí-ya.

Ja ní kajikan-i ñn tuni

³⁸ Yúan-na te yaku cháa káchaa tutu jín cháa fariseo, ñi kaka'an-de jín-yá: Maestro, kákuu-ná ja sá'a-ní ñn tuni nde'é-ná, áchí-de. ³⁹ Te ñi ka'an-ya jín-de: Ñáyivi ñáá ja káisiiki ncháa-i Dios, kájikán-i tuni. Ko ma kuá'a-ri nuu-í, chí tuni Jonás, cháa ñi jani tu'un Dios, kúu ja kuá'a-ri nuu-í. ⁴⁰ Chì nátu'un ñi kandee Jonás chíi tiyáká ká'nu uní ndúú uní ñúú, suni súan kundee Se'e cháa chíi ñu'un uní ndúú uní ñúú. ⁴¹ Taká cháa ñuu Nínive, nachaku-de jín ñáyivi yá'a kiví kí juicio. Te nakuxndíi-de sikí-í. Chì máa-de, ñi kanakani iní-de kiví ní jani Jonás tu'un nuu-dé. Te vina ví'í-gá kúñá'nu I'a kándij yá'a vása Jonás. ⁴² Te reina onde ichi sur, nachaku-ña jín ñáyivi yá'a kiví kí juicio. Te nakuxndíi-ña sikí-í. Chì onde jíká xáan ní kii-ña ní jini so'o-ña tú'un ndíchí ní ka'an Salomón. Te vina ví'í-gá kúñá'nu I'a kándij yá'a vása Salomón. ⁴³ Nú ñi kenda tachí kíni iní ñn cháa. Te jíká kuu nuu ñú'un té'é ndúkú núu jüngo. Te tú ní'in. ⁴⁴ Yúan-na te ká'an tachí-ún: Ná nó'on-ri

ve'e nuu ní kenda-ri, áchí. Te nú n̄i najaa, te jiní ja ñin ve'e sáni kúu. Te n̄i nduluu ve'e-ún ja ní nastaa inji. ⁴⁵ Yúan-na te ki'in tach̄i-ún, te kuaka tá'an jíin usiá-ga tach̄i ñáa-ga vásá máá. Te kivi koyo te káxiukú yúan. Núsáá te ví'í-gá tá'an cháa yúan onde sand̄i'í-na vásá já xnáñúú núú. Te suni súan ta'an ñayivi ñáá yá'a. Achí-ya.

Náa-ya jíin ñani-ya

⁴⁶ Te nini súan ká'an-ya jíin ñáyivi-ún, te n̄i jaa náa-ya jíin ñani-ya ká'jin-ña íchi yatá vé'e, kákuni-ña ká'an-ña jíin-yá. ⁴⁷ Te n̄i kach̄i ñin cháa jíin-yá: Yúan nde'é-ní, n̄i cháa náa-ní jíin ñani-ní ká'jin-ña yatá vé'e, te kákuni-ña ká'an-ña jíin-ní, áchí-de. ⁴⁸ Te n̄i ka'an-ya jíin cháa n̄i ka'an súan jíin-yá: Ndéja kúu náa-ri, te ndéja kákuu ñani-ri. Achí-ya. ⁴⁹ Te n̄i skáa-ya ndá'a-yá onde nuu káxiukú cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄i ka'an-ya: Yá'a nde'é-ró núu náa-ri jíin núu ñani-ri. ⁵⁰ Chi ñayivi skíkúu tiñu kuni máá Táa-ri káncháa-ya onde andívi, jian kúu kua'a-ri kúu náa-ri. Achí-ya.

13

Tu'un yatá sikí cháa sáka trigo

¹ Te kivi-ún n̄i kenda Jesús ve'e-ún te kua'an-ya. Te n̄i jaa-ya ní jungoo-ya yú'u mar. ² Te n̄i kataka kua'a xaan ñáyivi núu-yá. Te n̄i kivi-ya iní ñin barco. Te n̄i jungoo-ya. Te taká ñayivi-ún n̄i kakendoo-i yu'u mar. ³ Te n̄i ka'an-ya kuá'a tú'un yatá jíin-i: Kuni so'o te kuni-ro. ñin cháa sáka trigo, n̄i kenda-de sáka-dé. ⁴ Te sáka-dé kua'an-de. Te ñin nuni-ún, n̄i jungava yu'íchi. Te n̄i cháa tisaá te

n̄i kakókó-tí. ⁵ Te inga n̄i jungava nuu ñú'un yúu n̄úu tú ío kua'a ñú'un. Te n̄i kana yachi-ni ch̄i tú ío kókon ñu'un. ⁶ Te nuu ní kana ndikandii, te n̄i kasun-ni. Te n̄i ichi, ch̄i tú yo'o ní ío. ⁷ Te inga n̄i jungava ma'ñú iñu. Te n̄i ja'nu iñu-ún. Te n̄i jas̄u nuu. ⁸ Te sava n̄i kajungava nuu ñú'un vá'a. Te n̄i kuun nuni, ñn ja ñn ciento, inga ja uní xiko, te inga ja okó ux̄i. ⁹ Chaa ío so'o kuni ná'ín, te ná kuni so'o-de. Achí-ya. ¹⁰ Yúan-na te n̄i chakoyo chaa kásku'a jíin-yá. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Naja ká'an-ni tu'un yátá jíin ñáyivi yá'a, áchí-de. ¹¹ Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Róo, ch̄i a kuajuku'un in̄i-ro tú'un yísa'í yá'a sá'a Dios, ndasa koo ñuu nátu'un andíví. Ko máa ñáyivi yá'a, ma júku'un in̄i-i. ¹² Chi chaa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé sá'a-ya. Te kuñáva'a-de kua'a xáan-gá. Ko chaa ja ná tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún, te kuxio ki'in. ¹³ Ja yúan ká'an-ri tu'un yátá jíin-i. Chi vasa kánde'é-i, ko tú kájini-i. Te vasa kájini so'o-i, ko tú kájini ná'ín-i ni tú kájuku'un in̄i-i. ¹⁴ Ñáyivi yá'a káskíkuu-i tu'un n̄i ka'an Isaías: Vasa kájini ná'ín vá'a-ró, ko ma júku'un in̄i-ro. Te vasa kánde'é ndí'i-ró, ko ma kuni-ro. ¹⁵ Ch̄i xaán ní kakun̄i'in in̄i ñáyivi yá'a. Te xaán ú'u kájini so'o-i. Te kájasu-i nduchi-í nává'a ma kuni-i jíin ndúchi-í, te ma kuni ná'ín-i jíin só'o-i, te ma júku'un in̄i-i, te ma nájíó káva in̄i-i, te ma násáva'a-ri-i. Achí. ¹⁶ Ko xáán ndatu máa-ró jíná'an-ró, ch̄i kánde'é-ró jíin ndúchi-ro, te kájini ná'ín-ró jíin só'o-ró. ¹⁷ Chi jandaa ká'an-ri jíin-ró ja tiní chaa kájani tu'un Dios jíin tiní chaa va'a, n̄i kakun̄i-de nde'é-de nuu ja kánde'é máa-ró, ko tú ní kájini-de. Te suni n̄i kakun̄i-de kuni so'o-de ja kájini so'o máa-ró, ko tú

ní kájini so'o-de. Achí-ya. ¹⁸ Kuni ná'ín jíná'an-ró tú'un yátá cháa sáka núsáá. ¹⁹ Nú ñn cháa jíni so'o-de tu'un ñuu Dios, te nú tú júku'un iní-de, yúan-na te cháa kui'na te kuancháa-ni tu'un nī saka iní añú-de-ún. Cháa yúan kúu nunī ní jungava yu'íchi. ²⁰ Te nunī ní saka núu ñú'un yúu, yúan kúu cháa jíni so'o-de tu'un, te kúsii-ní iní-de jín. ²¹ Ko tú nuu káka yo'o iní-de, te yaku-ni kivi kánda. Te nú nī ndonda tundó'o siki-dé, xí nú nī sándiva'a-i jín-de siki tú'un-ún, te náyu'ú-ni-de. ²² Te nunī ní saka má'ñú íñu, yúan kúu cháa jíni so'o-de tu'un. Ko kútéñu-de jín ndátíñu-de. Te kuni-de kuu kúká-de. Te xndá'ú-de máá-de jín. Ndi'i ya'á jasú nuu tú'un-ún, te tú kúun nunī. ²³ Ko nunī ní saka núu ñú'un vá'a, yúan kúu cháa jíni so'o-de tu'un te júku'un iní-de. Te bueno já'a-de nunī, ñn-de ciento, inga-de unī xiko, te inga-de oko uxī, súan kája'a-de nunī. Achí-ya.

Tu'un ndikin lazo

²⁴ Ió inga tu'un yátá ní ka'an-ya jín-de; Ñuu nátu'un andíví kúu nátu'un ñn cháa nī chí'i itu va'a nuu ñú'un-dé. ²⁵ Ko nini kixi-de, te nī jaá cháa jító u'u tá'an jín-de. Te nī chí'i tuku ndikin lazo nuu trigo-de, te kua'an. ²⁶ Ko nuu ní kana yukú itu-ún, te kúun nunī, yúan-na te suni nī kana lazo. ²⁷ Te nī jakoyo mozo máá táa, cháa xín. Te nī kaka'an-i jín-de: Táta, á tú ní chí'i-ní nunī vá'a nuu ñú'un-ní yá'a. Te ndénu ní ni'in-ní lazo yá'a núsáá. Achí-i. ²⁸ Te nī ka'an-de jín mozo-de: ñn cháa jító u'u ruu nī sá'a ya'á, áchí-de. Te nī kaka'an mozo-ún jín-de: Núsáá te kuni-ní ja ná kítu'un-ná náún, áchí-i. ²⁹ Te máá-de nī ka'an-de: Túu, chí náni tú'un-ró lazo-ún

te sanaa te tu'un-ró trigo jíin. ³⁰ Ná kuá'nu máá jíiná'an onde kiví tá'nu. Te kiví-ún te tá'ú-rí tiñu nuu cháa ka'nu: Stútú xna'an-ga lazo jian, te sá'a-ró nú'ní náva'a ka'mu-yó. Ko trigo yá'a, nastútú-ró ná kivi iní yaka-ri. Achí-de, áchí-ya.

Tu'un ndikin yuá mostaza

³¹ Ió inga tu'un yátá ní ka'an-ya jíin-de: Ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ndikin yuá mostaza, ja ní ki'in in cháa te ni cháa-de nuu ñu'un-dé. ³² Te jandaa in ndikin lúli-ga kúu vásá taká-ga tata. Ko nú ni ja'nu, te kúu ká'nu-ga vásá taká-ga yua. Te kuu in yunu ká'nu. Te cháa tisaá andívi, te vatu-ni sá'a-ti taká-ti chíi nda'a-ún. Achí-ya.

Tu'un yujan ía

³³ Ió inga tu'un yátá ní ka'an-ya jíin-de: Ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un yujan ía ja ní ki'in in ña'an. Te ni chisa'í-ña chíi uní tiyii yúchi onde ni ndi'i ni kuu ía ní sá'a. Achí-ya. ³⁴ Taká tu'un yá'a ni ka'an Jesús jíin ñáyivi kuá'a-ún. Te nú túu tu'un yátá te tú ká'an-ya jíin-i, ³⁵ Náva'a ná skíkuu tu'un ni ka'an cháa ni jani tu'un Dios: Ka'an-ri tu'un yátá, te kachi-ri tu'un yísa'í onde kiví ní jungoo ñuyívi, áchí.

Ja ní ka'an káji-yá tu'un ndikin lazo

³⁶ Yúan-na te ni nakuatá'ú Jesús nuu ñáyivi-ún. Te ni ndívi-ya iní ve'e. Te ni jakoyo cháa káskuá'a-ún nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Kani káji-ní tu'un yátá lazo nuu-ná, áchí-de. ³⁷ Te ni ka'an-ya jíin-de: Ja sáka tatá va'a-ún kúu máá Sé'e cháa. ³⁸ Te ñu'un-ún kúu ñuyívi. Te tata

va'a-ún kákuu se'e Dios. Te lazo-ún kákuu se'e kui'nā. ³⁹ Te cháa u'u ja ní chi'i lazo-ún kúu kui'nā. Te kivi tá'nu-ún kúu kivi jínu ñuyívi. Te cháa ka'nu-ún kákuu ndajá'a Dios. ⁴⁰ Te nátu'un kutútú lazo, te kayu nuu nú'un, súan kuu kivi jínu ñuyívi. ⁴¹ Te máá Sé'e cháa, tájí-yá ndajá'a-yá ki'in. Te nastútú-yá taká ñayivi kásá'a kuachi jín ñayivi kásá'a tiñu ñáá. ⁴² Te taan-yá-i kayu-i nuu nú'un. Te yúan nde'e-i te nakaji-í ñii yú'u-í jíná'an-í. ⁴³ Yúan-na te ñayivi vá'a-ún, ndii ncháa-i nátu'un ndikandii, kuxiukú-i jín máá Táa-i ini ñuu nuu tá'ú-yá tiñu. Cháa ío so'o kuni ná'in, ná kúni so'o-de.

Tu'un janu xú'un, jín tú'un perla, jín tú'un ñunu

⁴⁴ Ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ñin janu xú'un já yísa'í chi ñin ñu'un, te ni ndenda ni sá'a ñin cháa, te jasú tuku-de siki, te kúsi iní-de jín, te kua'an-de, te xíkó ndí'i-de naún ñáva'a-de, te jaan-de ñu'un-ún. ⁴⁵ Suni ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ñin cháa jaan-de te xíkó-de ja ndúkú-de perla luu. ⁴⁶ Te ni jini-de ñin perla ja xa'an yá'u. Te ni kee-de kua'an-de. Te ni xíkó ndí'i-de taká ndatíñu-de. Te ni jaan-de perla-ún. ⁴⁷ Suni ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ñin ñunu já júkuíta ka'nu ini mar. Te tñin tñi nuu tíyáká. ⁴⁸ Te nuu ní chítú ñunu-ún, te ni kanatava-dé yundúcha. Te ni kajungoo-de. Te ni kakaji-de kiti vá'a-ún kivi-ti ini jika. Te ni kaskána-de kiti ñáá-ún kua'an. ⁴⁹ Suni súan koo kivi jínu ñuyívi. Chi kenda koyo ndajá'a-yá. Te kaji-yá ñayivi ñáá ma'nú ñayivi vá'a. ⁵⁰ Te taan-yá-i kayu-i nuu nú'un. Te yúan nde'e-i te nakaji-í ñii

yú'u-í. Achí-ya. ⁵¹ Te n̄i kachi Jesús jíin-de: N̄i kajuku'un in̄i-ro táká tu'un yá'a náún, áchí-ya. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Jaan Táta, áchí-de. ⁵² Te n̄i kachi-ya jíin-de: Ja yúan ío cháa káchaa tutu jini-de sa'an ñuu nátu'un andíví, te máa-de kúu nátu'un ñin cháa xín vé'e, te onde in̄i yaka-de táva-dé ndatíñu jáá jíin ndatíñu aná'an, áchí-ya. ⁵³ Te súan n̄i jinu n̄i ka'an Jesús tu'un yátá yá'a. Te n̄i kenda-ya yúan kua'an-ya.

Ja ní kaské'ichi-i-ya iní ñuu Nazaret

⁵⁴ Te n̄i najaa-ya ñuu-ya. Te n̄i stá'an-ya núu-dé in̄i ve'e sinagoga máa-de jíná'an-de. Te n̄i kanaa iní-de n̄i kande'é-de nuu-yá. Te n̄i kaka'an-de: Ndénu ní ni'in cháa yá'a tu'un ndíchí yá'a jíin tíñu ñá'nu sá'a-de yá'a. ⁵⁵ Nasu sé'e cháa carpintero kúu ya'á náún. Á nasu María nání náa-de. Te taká ñani-de káinání Jacobo, José, Simón, jíin Judas. ⁵⁶ Te tú ká'jin kua'a-de jíin-yó yá'a náún. Te ndénu ní ni'in-dé taká tu'un yá'a núsáá. Achí-de. ⁵⁷ Te súan n̄i kakujá'a in̄i-i jíin-yá. Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-i: Cháa jáni tu'un Dios, máni ñuu-de jíin iní ve'e-de kúu ja tú kaka'an tu'un jíin'ún jíin-de, áchí-ya. ⁵⁸ Te tú ní sá'a-ya kuá'a tíñu ñá'nu yúan, chí tú ní kákandíja-i.

14

Ja ní jì'i Juan, cháa skuánducha

¹ Te suu kivi-ún te Herodes cháa tá'ú tíñu, n̄i jini tu'un-de tu'un Jesús. ² Te n̄i kachi-de jíin mozo-de: Cháa yá'a kúu Juan ja skuánducha. N̄i nachaku-de ja ní jì'i-de, te ja yúan sá'a-de tíñu ñá'nu yá'a. Achí-de. ³ Chí Herodes, n̄i tñn-de Juan.

Te n̄i ju'n̄i-de. Te n̄i chindee-de cháa vekaa ja kuáchi Herodías ñasí'í Felipe ñani máá Herodes. ⁴ Te Juan, a n̄i kana jín-de nuu Herodes: Tú ío ley kuaka-ró-ña, áchí-de. ⁵ Te Herodes, n̄i kuni-de ka'ni-dé Juan. Ko n̄i yu'ú-de n̄i jito-de ñayivi, chí kájani ndaa in̄i-i ja ñin cháa jáni tu'un Dios kúu Juan. ⁶ Te ñin kivi ní sá'a Herodes ñin viko kivi ní kaku-de. Te sesí'í Herodías n̄i jita já'a-i nuu ñayivi. Te n̄i kusii iní Herodes jín-i. ⁷ Te n̄i jatun téyí-de ja kuá'a-de taká naún kakán-i nuu-dé. ⁸ Te náa-i, a n̄i jani íchí-ña-í, te n̄i ka'an-i: Kua'a-ní xini Juan, cháa skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu ñin ko'o, áchí-i. ⁹ Yúan-na te máá rey-ún, n̄i kuxii iní-de. Ko siki já ní jatun téyí-de jín siki já ní kajini so'o cháa káyee staa jín-de-ún, te n̄i tá'ú-de tiñu ná kuá'a soldado nuu-í. ¹⁰ Te n̄i táji-de soldado n̄i ja'an. Te n̄i xiti xini Juan in̄i vekaa. ¹¹ Te n̄i cháa xini-dé kánde nuu ñin ko'o. Te n̄i ja'a soldado nuu súchi sí'í-ún. Te máa-i, n̄i janchaka-i nuu náa-i. ¹² Yúan-na te n̄i jakoyo cháa kákuá'a jín-de. Te n̄i kandaña-de yiki kúñu Juan. Te n̄i kachinduji-de. Te n̄i kee-de kaja'an-de. Te n̄i kakastu'ún-de nuu Jesús.

Ja ní skée-yá u'un mil ñayivi

¹³ Te n̄i jini tu'un Jesús. Te n̄i kuxio-ya kuá'an-ya yúan in̄i ñin barco onde nuu ñú'un té'é kánde sijn-ya. Te n̄i kajini tu'un ñayivi jín'an-i. Te onde taká ñuu n̄i kandikin-i-ya kájika já'a-i jín-ya. ¹⁴ Te n̄i kenda Jesús kua'an-ya. Te n̄i jini-ya núu ñayivi kuá'a xaan. Te n̄i nduku'la in̄i-ya jín-i. Te n̄i sá'a-ya taná taká ñayivi kaku'u. ¹⁵ Te nuu

ní ini te n̄i chakoyoy chaa káskuá'a jíin-yá nuu-yá. Te n̄i kaka'an-de: Yá'a chí máá ñú'un té'é kúu, te a n̄i kee ndikandii. Tájí-ní-i ná kóngoyo-i taká ñuu. Te ná kuáan máá-i staa kée-í, áchí-de jíin-yá. ¹⁶ Te n̄i kachí Jesús jíin-de: Tú níni kí'in-i jíná'an-i: Kuá'a máá-ró já ná kée-í, áchí-ya. ¹⁷ Te máá-de, n̄i kaka'an-de jíin-yá: Tú naún káñava'a-ná chí u'un-ni státilá jíin úu-ni tiyáká, áchí-de. ¹⁸ Te máá-yá, n̄i kachí-ya jíin-de: Kuá'a ná kí nuu-rí yá'a, áchí-ya. ¹⁹ Te n̄i tá'ú-yá tiñu nuu ñáyivi-ún n̄i kajungoo taká-i nuu ichá. Te n̄i kí'in-ya ndí'ú'un státilá jíin úu tiyáká-ún. Te n̄i ndakoto-ya íchi ándíví. Te n̄i jikan ta'u-yá ja'a státilá. Te n̄i sákuáchí-yá. Te n̄i ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te chaa-ún, n̄i kajani-de nuu ñáyivi-ún. ²⁰ Te ndivii-í n̄i kayee. Te n̄i kanda'a chí-i. Te n̄i kanastútú-de uxi uu jika staa kuáchí-ún ja ní ndendoso. ²¹ Te jínu u'un mil chaa n̄i kayee-ún, te s̄in-ga kúu ñasíí jíin súchí lúlí.

Ja ní jika já'á-yá nuu mar

²² Yúan-na te n̄i skandá-ni Jesús chaa káskuá'a jíin-yá, n̄i kivi koyo-de ini in barco. Te ná kúxnúú-de kóngoyo-de inga lado yu'u mar sá'a-ya, chí kuéé jachá-ya ñáyivi kuá'a-ún. ²³ Te n̄i jacha-ya ñáyivi-ún kája'an-i. Te n̄i kaa s̄in-ya kuá'an-ya yúku, kuákakan ta'u-yá. Te n̄i ini, te kándeé máá in-ni-ya yúan. ²⁴ Te barko-ún, a kándeé ma'ñú mar. Te ká'ú xaan ní ndonda su'ma ndúcha sikí-dé, chí sua n̄i nana nuu tachi. ²⁵ Te tíkuáan-na kúu. Te n̄i ja Jesús nuu-dé, jika já'á-yá nuu mar. ²⁶ Te chaa káskuá'a-ún, ja ní kajini-de-ya, já jika-ya núu

mar, te n̄i kayu'ú-de. Te káka'an-de: Añú kúu, áchí-de. Te kákana kó'ó-de ja káyu'ú-de. ²⁷ Yúan-na te Jesús, n̄i ka'an-ni-ya jíin-de: Sándéé iní-ro. Máá-rí kúu. M̄a yú'ú-ro, áchí-ya. ²⁸ Yúan-na te n̄i ka'an Pedro jíin-yá: Táta, te nú máá-ní kúu, te tá'ú-ní tiñu ná káka-ná nuu mar yá'a jaa-ná nuu-ní, áchí-de. ²⁹ Te n̄i ka'an-ya: Ña'an, áchí-ya. Te n̄i nuu Pedro iní barco. Te n̄i jika-de nuu ndúcha-ún kua'an-de nuu Jesús. ³⁰ Ko nuu ní jini-de ja xáan kée tachi, te n̄i yu'ú-de. Te n̄i kejá'á-de sá'u-de chii nducha. Te n̄i kana kó'ó-de: Táta, nama-ní náá, áchí-de. ³¹ Te n̄i skáa-ni Jesús nda'a-yá. Te n̄i tiin-ya-dé. Te n̄i kachi-ya jíin-de: Chaa tú kándíja va'a kúu-ró. Naja jáni sikí iní-ro. Achí-ya. ³² Te n̄i ndivi-ya iní barko-ún jíin-de. Te n̄i kuná'in-ni tachi xáan-ún. ³³ Yúan-na te chaa ká'jin iní barko-ún, n̄i chakoyo-de nuu-yá. Te n̄i kachiñú'ún-de-ya. Te káka'an-de: Jandáa ndíja máá-ní kúu Se'e Dios, áchí-de.

Ñayivi kaku'u iní ñuu Genesaret

³⁴ Te n̄i kaja'a-ya kuá'an-ya ingá lado. Te n̄i chakoyo-ya ñú'un íchí ñúu Genesaret. ³⁵ Te chaa ñuu-ún, n̄i kanakuni-de-ya. Te n̄i katájí-de tu'un ní ñúu-ún. Te n̄i kakinchaka-de ñayivi kaku'u nuu-yá. ³⁶ Te n̄i kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná ké'é-i vasté yúsá'ma-yá. Te taká ñayivi ní kaké'é sá'ma-yá-ún, n̄i kanduva'a-i.

15

Ndasa kuchá'an ñayivi

¹ Yúan-na te yakú chaa fariseo jíin cháa káchaa tutu iní ñuu Jerusalem, n̄i jakoyo-de nuu-yá. Te

n̄i kaka'an-de jíin-yá: ² Chaa káskuá'a jíin-ró, naja káské'ichi-de taninu chaa aná'an. Ch̄i tú kánandá'a-de te káyee-dé staa. Achí-de. ³ Te máa-yá, n̄i ka'an-ya jíin-de: Te máa-ró, suni naja káské'ichi-ro tíñu n̄i tá'ú Dios nuu-ro núsáa, chi ja sikí taninu máa-ró. ⁴ Ch̄i n̄i ka'an Dios: Kuandatu nuu táa-ro núu náa-ro, te ndéja ká'an ndiva'a nuu táa nuu náa, ná kúu nú kuu, áchí. ⁵ Ko máa-ró káka'an-ro: Nú ío ndatíñu ja xín ñn chaa, te a kuu ni'in tíñu ja kuní táa-de xí náa-de, te nú xna'an-ga ka'an-de: A n̄i soko-rí ndatíñu-ún nuu Dios, achí-de. ⁶ Yúan-na te tuká kánúu skíkuu-de kua'a-de nuu táa-de nuu náa-de, áchí-ro. Te súan kástíví-ró tú'un Dios jíin taninu n̄i kajakin-ro. ⁷ Chaa uu xiní kákuu-ró. Bueno n̄i jani Isaías tu'un sikí-ro súan: ⁸ Ñayivi yá'a, jíin yú'u-í káchiñú'ún-i ruu, ko jíin añú-i ch̄i jíká-ni kúu in̄i-i jito-i ruu. ⁹ Te káchiñú'ún sáni-i ruu, ch̄i kástá'an-i tu'un jáni in̄i ñn chaa, áchí Isaías. Achí-ya. ¹⁰ Te n̄i kana-ya xiní ñáyivi-ún. Te n̄i ka'an-ya jíin-i: Kuni so'o jíná'an-ró, Te chu'un in̄i-ro tú'un ká'an-ri: ¹¹ Nasu já kivi in̄i yu'u chaa kuchá'an-de sá'a, chi ja kenda in̄i yu'u-dé, yuán kúu ja kúchú'an-de sá'a, áchí-ya. ¹² Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-yá, n̄i chakoyo-de nuu-yá. Te n̄i kaka'an-de: Á jiní-ní ja ní kakit̄i in̄i chaa fariseo ja ní kajini so'o-de tu'un yá'a, xí túu, áchí-de. ¹³ Ko máa-yá, n̄i ka'an-ya: Taká yunu já tú ní náchu'un máa Táa-ri andívi, te tu'un-ri ki'in. ¹⁴ Sía jíná'an-ró ná kí'in-de. Chaa kuáa kástá'an ichi núu sáva-ga chaa kuáa kákuu-de. Ch̄i nú ñn chaa kuáa stá'an-de ichi núu ingá chaa kuáa, te ndendúu-de jungoyo-de in̄i xa'va. Achí-ya. ¹⁵ Te

n̄i ka'an Pedro jíin-yá: Kastu'ún kájí-ní tu'un yátá yá'a nuu-ná jíná'an-ná, áchí-de. ¹⁶ Te n̄i kach̄i Jesús: Te suni onde róó tú kájuku'un in̄i-ro náún. ¹⁷ Á tú kájuku'un in̄i-ro já táká ja kée-í kivi kua'an ch̄i-i, te ndénda-ni kua'an. ¹⁸ Ko ja kéndá yu'u-í, ch̄i onde in̄i añú-i vai, te yuán kúu ja kúchá'an-i sá'a. ¹⁹ Ch̄i onde ichi in̄i añú-i kéndá ja jáni ñáá in̄i, ja já'ni ndíyi, ja ísíki ncháá tá'an, ja kuáxán in̄i, ja sákuí'ná, ja ká'an tu'un tú'ún, ja ká'an ndiva'a. ²⁰ Taká tu'un yá'a kúu ja kúchá'an-i sá'a. Ko nú tú nánda'á-i te kee-í staa, tú kúchá'an-i sá'a. Achí-ya.

Tu'un sesí'í ña'an ñúu Caná

²¹ Te n̄i kenda Jesús yúan kua'an-ya ichi ndáñúu Tiro jíin Sidón. ²² Te ñn ña'an ñúu Caná, n̄i kenda-ña ndáñúu yúan. Te n̄i kana kó'ó-ña: Táta, Se'e David, kundá'ú in̄i-ní náá, ch̄i sesí'í-ná ká'ú xaan tá'an-i ñn tach̄i k̄ini, áchí-ña jíin-yá. ²³ Ko máá-yá, tú ní ká'an kuti-yá jíin-ña. Yúan-na te n̄i jakoyo chaá káskuá'a jíin-yá. Te n̄i kaka'an nda'ú-de jíin-yá: Ka'an-ní jíin-ña ná kí'in-ña, ch̄i kána kó'ó-ña vái-ña ichi yatá-yo, áchí-de. ²⁴ Te n̄i ka'an-ya: Máni nuu r̄i, kiti ní kánaa, ká'jin se'e Israel, n̄i tájí-yá ruu vai-ri, áchí-ya. ²⁵ Yúan-na te n̄i chaá-ña núu-yá. Te n̄i chiñú'ún-ña-yá. Te n̄i ka'an-ña: Táta, chindéé chítuu-ní náá, áchí-ña. ²⁶ Te n̄i ka'an máá-yá: Tú ío va'a ja kuánchaa-yo staa sé'e-yó te skána-yó núu lusu, áchí-ya. ²⁷ Te n̄i ka'an-ña: Jandáa ká'an-ní, Táta, ko lusu-ún, ichi chíi mesa náchii-tí staa kuachí kóyo yu'u jíto'o-ti yáji-tí, áchí-ña jíin-yá. ²⁸ Yúan-na te n̄i ka'an Jesús: Nána, xaan vá'a n̄i kandíja-ní,

ná sá'a-ná jíín-ní nátu'un kuní-ní, áchí-ya. Te máá hora jian ní nduva'a-ni sesí'í-ña.

Jā ní nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi kú'u

²⁹ Te nī ja'a Jesús kua'an-ya yúan. Te nī jaa-ya yú'u mar ñuu Galilea. Te nī kaa-ya kuá'an-ya yúku-ún. Te yúan nī jungoo-ya. ³⁰ Te nī jakoyo kua'a ñáyivi núu-yá jíín ñáyivi rengo, ja kuáá, ja ñí'ín, ja tikú'lu, jíín sáva-ga-i ja kaku'u. Te nī kajakin-i-ún núu já'a Jesús. Te nī nasáva'a-ya-í jíná'an-i. ³¹ Te nī kakee nuu ñáyivi-ún kánde'é-i ja súan nī kajinj-i náka'an ñáyivi ñí'ín, ndúva'a ñáyivi tikú'lu, náka ñáyivi rengo, ndúndijin nuu ñáyivi kuáá. Te nī kanakana jaa-i Dios ñáyivi Israel.

Jā ní skée-yá kuun mil ñáyivi

³² Te nī kana Jesús xinī cháa káskuá'a jíín-yá. Te nī ka'an-ya jíín-de: Kúnda'ú inī-rī ñáyivi yá'a, chí a nī kuu unī kivī káxiukú-i jíín-rí, te tú naún káji-í. Te tú kunī-rī natáji-rí-i no'on ndicha-i, chí nú súan te sava ichi te kujitá ij-í. Achí-ya. ³³ Yúan-na te cháa káskuá'a jíín-yá nī kaka'an-de jíín-yá: Te ndénu ní'on staa kuá'a kée ndá'a chí ñáyivi kuá'a yá'a, chí máni ñu'un té'é kúu yá'a, áchí-de. ³⁴ Te nī ka'an Jesús jíín-de: Nasaa staa kándiso-ró, áchí-ya. Te nī kaka'an-de: Usia-ni, te yaku tiyáká lúlí, áchí-de. ³⁵ Yúan-na te nī tá'ú-yá tiñu nuu ñáyivi-ún nī kajungoo-i nuu ñú'un. ³⁶ Te nī ki'in-ya ndí'usiá staa jíín cháká-ún, te nī jikan ta'u-yá, te nī sakuáchí-yá, te nī ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíín-yá, te nī kajani-de nuu-í. ³⁷ Te nī kayee táka-i. Te nī kanda'a chí-i. Te nī kanastútú-de ja ní kendo kuáchí-ún, usia ndo'o chítú ndí. ³⁸ Te ñáyivi ní

kayee-ún, jínu onde kuun mil chaa, te sín-ga kúu ñasí'í jíin táká suchí lúlí. ³⁹ Yúan-na te nī jacha-ya ñáyivi-ún kuangoyo-i. Te nī ndivi-ya iní barco. Te nī jaa-ya ndáñúu Magdala.

16

Ja kájikān-i tuni nuu-yá

¹ Te nī jakoyo chaa fariseo jíin cháa saduceo nuu-yá, chí koto ncha-de-ya kákuñi-de. Te nī kajikān-de tuni ichi ándiví núu-yá te kuni-de. ² Ko máa-yá nī ka'an-ya jíin-de: Nú nī ini, te káka'an-ro: nandii ndáxín, chí ío viko kuá'á ándiví, áchí-ro. ³ Te jañá'an káka'an-ro: Vina te kuun sau, chí iin ñáá viko kuá'á ándiví, áchí-ro. Chaa uu xini kákuu-ró. A kájin-ro naún kuni ka'an viko ándiví, ko tú kájuku'un ini-ro tuni kivi yá'a. ⁴ Ñáyivi ñáá yá'a ja káisiki ncháa-i Dios, kájikān-i tuni nuu-rí. Ko ma kuá'a-ri ni ñn nuu-í, chí máni tuni Jonás, chaa nī jani tu'un Dios, kúu ja kuá'a-ri. Achí-ya. Te nī skéndo-ya-dé jíná'an-de. Te kua'an-ya.

Cuenta yujan ía cháa fariseo

⁵ Te nī jakoyo chaa káskuá'a-ún inga lado mar. Te nī kánaa iní-de kundiso-de staa. ⁶ Te nī kachi Jesús jíin-de: Koto va'a-ró máa-ró núu yujan ía cháa fariseo jíin cháa saduceo, áchí-ya. ⁷ Te kándatu'ún máa-de: Sikí ja tú kándiso-yó staa ká'an-ya núsáa, áchí-de. ⁸ Te nī jini Jesús ja súan kándatu'ún-de. Te nī ka'an-ya: Chaa kákandíja yaku-ni kákuu-ró. Naún kándatu'ún-ró. Ja tú ní kándiso-ró staa náún. ⁹ Onde vina tú kájuku'un ini-ro náún. Á tú kánuku'un ini-ro ja ní kuu jíin ú'un staa jíin ú'un mil

chaa, te nasaa jika ní kanastútú-ró-sa. ¹⁰ Ni ja ní kuu jín usiá staa-ún jín kún mil chaa, te nasaa ndo'o ní kanastútú-ró. ¹¹ Te naja tú kájuku'un iní-ro, chí tú ní ká'an-ri tu'un státilá jín-ró, chí sua ja kóto va'a-ró máá-ró nuu yújan ía cháa fariseo jín cháa saduceo. Achí-ya jín-de. ¹² Yúan-na te ni kajuku'un iní-de ja tú ní ká'an-ya jín-de ja kóto-de máá-de nuu yújan ía státilá, chí sua ja má kándija-de sa'an kástá'an chaa fariseo jín cháa saduceo.

Tu'un ni ka'an ndaa Pedro

¹³ Te ni jaa Jesús ichi ndáñúu Cesarea de Filipo. Te ni jika tu'un-yá chaa kásku'a jín-yá: Naún chaa kuu máá Sé'e chaa káka'an ñayivi jíná'an-i, achí-ya. ¹⁴ Te máá-de ni kaka'an-de: Juan, chaa skuánducha, káka'an sava-i. Te sava-ga-i, Elías, te sava-ga-i, Jeremías, xí ñin chaa ni jani tu'un Dios onde sáá, achí-i. Achí-de. ¹⁵ Te máá-yá ni ka'an-ya jín-de: Te róó, na chaa kuu-ri káka'an-ro, achí-ya. ¹⁶ Te ni ka'an Simón Pedro: Máá-ní kuu Cristo, Se'e Dios, I'a chakú, achí-de. ¹⁷ Yúan-na te ni kachí Jesús: Xáán ndatu-ro, Simón se'e Jonás, chí nasu ñin chaa ní kástu'un tú'un yá'a nuu-ro, chí sua máá Táa-ri I'a kánchaa andívi ní stá'an-ya núu-ro. ¹⁸ Ko ruu, suni ká'an-ri jín-ró ja máá-ró kuu Pedro, te siki káva yá'a kundii tiku'ni kándija-i nuu-rí sá'a-ri. Te ja kándeé infierno ma kúndéé jín-i. ¹⁹ Te nuu-ro kuá'a-ri ndakáa máá ñúu nátu'un andívi. Te taká ja kú'ni-ro iní ñuyivi yá'a, kunu'ni iní andívi. Te taká ja ndájí-ró iní ñuyivi yá'a, ndaji iní andívi. Achí-ya. ²⁰ Yúan-na te ni ka'an xa'an-yá jín cháa

káskuá'a jíin-yá, ja tú ni ñn nuu kachí-de ja máá-yá kúu Jesucristo.

Jíin kivi ní ka'an-ya já kúu-ya

²¹ Te máá hora jian ní kejá'á Jesús ni kastu'ún ndáa-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá ja jínu ñú'ún kí'in-ya ñúu Jerusalem te ndo'o xaan-yá. Te cháa ni kayii jíin táká sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu, ma kuátú'ún-de-ya te ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te nachaku-ya. Achí-ya. ²² Yúan-na te Pedro, ni kiñi'in sñn-de-ya. Te ni kejá'á-de ká'an xaan-dé jíin-yá: Ma kúu Táta, tú kuti na modo ja tá'an-ní tundó'o yá'a, áchí-de. ²³ Yúan-na te ni jíó káva Jesús nuu Pedro. Te ni kachi-ya jíin-de: Satanás, kuxio ki'in-ro, chi cháa sáká núu kúu-ró núu-rí. Chi tú ká'an-ro tú'un Dios, chi sa tu'un cháa ká'an-ro. Achí-ya.

Tu'un ndó'o cháa kákandíja

²⁴ Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Nani cháa nú kuní-de kii-de yata-rí, ma kúndá'ú ini-de máá-de, te ná kuándéé ini-de jíin tundó'o kii sikí-dé, te ná kúndikín-de ruu kii-de. ²⁵ Chi cháa jítú ini-de kaku-de chi tundó'o kii sikí-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu ñn cháa ja sikí rúu, ko kuchaku-de. Achí-ya. ²⁶ Chi naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ní'in-dé ní ñúyivi, te nú xnáa-dé añú-de. Xí na jíin chúnáa cháa añú-de. ²⁷ Chi máá Sé'e cháa, ndii-ya jíin táká ndajá'a-yá. Te nduñá'nu-ya sá'a Táa-ya. Yúan-na te chá'u-ya ñn ñn ñayivi nú ndasa káa tiñu ni kasá'a máá-i. ²⁸ Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ió sava cháa ká'in yá'a ja

má kúu kuti-dé onde nú tú kuni-de nuu máá Sé'e cháa ndii-ya ñúu-ya.

17

Siki já túku ni nduu-ya

¹ Yúan-na te nuu iñú kivi te ni jaka-ya Pedro jín Jacobo jín ñaní-de Juan, kua'an sîn-ya jín-de ñn yuku súkún. ² Te yúan, tuku ni nduu-ya núu-dé. Te ni nandii ncháa nuu-ya nátu'un ndikandii. Te sa'ma-yá ni kandukiyi nátu'un ndua luz ja nándii ndáxín. ³ Te yúan ni kandenda Moisés jín Elías, kándatu'un-de jín-yá, ni kajini-de. ⁴ Te ni ka'an Pedro: Táta, va'a-ga ná kendo-yó yá'a. Nú kuni-ni te sá'a-ná uní ve'e kuii. ñn kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de jín Jesús. ⁵ Te nini ká'an-de, te ni cháa ñn viko nu'un. Te ni jasú ní núu-dé. Te ni kenda luz chíi. Te ni kenda ñn tu'un ja ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-ri, ja kúndá'ú iní-ri-i. Te kúsi iní-ri jín-i. Ná kúni ná'ín-ró tú'un ká'an-i núsáá. Achí Dios. ⁶ Te tu'un yá'a ni kajini so'o cháa káskuá'a-ún. Te ni kandua ndee-ni-de, chí ni kayu'ú xa'an-dé. ⁷ Yúan-na te ni ja Jesús. Te ni skandá-ya-dé. Te ni ka'an-ya: Ndukoo, ma yú'ú-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ⁸ Te ni kandakoto-de. Te tuká ni ñn naún ní kájiní-de, chí máá ñn-na Jesús. ⁹ Te kánuu-de yuku-ún. Te Jesús ni ka'an xa'an-yá jín-de: Ma kachí-ro núu ní ñn ja súan ni kajini-ro, chí onde ná náchaku máá Sé'e cháa ma'ñú ndiyi, áchí-ya. ¹⁰ Yúan-na te cháa káskuá'a jín-yá, ni kajika tu'un-de-ya: Te cháa káchaa tutu, naja káka'an-de ja kánúú ndii Elías xna'an-ga, áchí-de. ¹¹ Te ni ka'an Jesús jín-de:

Jandáa kúu ja ndíi Elías xna'an-ga, te nasájáá-de taká ndatíñu. ¹² Ko ká'an-ri jíin-ró, ja á n̄i ndii Elías, te tú ní kánakuni-i-de. Te n̄i kasá'a-i taká ja ní kakuu in̄i-i jíin-de. Te suni súan xndó'o-i máá Sé'e cháa. Achí-ya. ¹³ Yúan-na te cháa káskuá'a-ún, n̄i kajuku'un in̄i-de ja tú'un Juan, cháa n̄i skuánducha, kúu ja ní ka'an-ya jíin-de.

Siki súchí jí'í yí'í

¹⁴ Te n̄i najakoyo-ya núu ñáyiv̄i kuá'a-ún. Te n̄i cháa ñn cháa nuu Jesús. Te n̄i jukuiñi jíti-de nuu-yá. ¹⁵ Te n̄i ka'an-de: Táta, kundá'ú in̄i-ní se'e-ná, chí jí'í yí'í-i, te ndó'o xaan-í. Te tini jínu nduá-i nuu ñú'un, te tini jínu nduá-i nuu ndúcha. ¹⁶ Te n̄i kinchaka-ná-i nuu cháa káskuá'a jíin-ní, te tú kakuu sá'a-de tana-í, áchí-de. ¹⁷ Te n̄i ka'an Jesús: Ñáyiv̄i xaan ní'in in̄i kakuu-ró ja tú kákandíja-ró. Nasaa-ga kiv̄i kúnchaa-ri jíin-ró. Te nasaa-ga kiv̄i ndó'o-ri jíin-ró. Kuá'a-i ná kí-i, áchí-ya. ¹⁸ Te Jesús, n̄i ka'an xaan-yá nuu tachí káni-ún, te n̄i kenda kua'an in̄i suchí-ún. Te n̄i nduva'a-ni-i máá hora-ún. ¹⁹ Yúan-na te n̄i jakoyo s̄in cháa káskuá'a-ún nuu Jesús, te n̄i kaka'an-de: Naja tú ní kakuu kiñi'in-ná ki'in, áchí-de. ²⁰ Te n̄i kachi Jesús jíin-de: Siki ja tú kákandíja va'a-ró ní kuu yuán. Chí ká'an ndaa-ri jíin-ró, ja nú kákandíja-ró, vasté ñn tí'li nátu'un ñn ndikin yuá mostaza, te kachi-ro kúni yuku yá'a: Kuxio yá'a te kuá'an onde yúan, achí-ro, te ki'in. Te kuu sá'a-ró taká tiñu súan. ²¹ Ko ñn tá'an yuán ni mā kenda kuti kí'in, te nú tú kakan ta'u-yo te kondichá in̄i-yo. Achí-ya.

Jíin kiv̄i ní ka'an-ya ja kúu-ya

²² Te nini ká'jín-ya iní ñuu Galilea, te nī kachī Jesús jíin-de: Máá Sé'e cháa natuu-ya núu ndá'a sáva-ga cháa. ²³ Te ka'ni-dé-ya. Ko nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya. Te máá-de, nī kandukuí'a xaan iní-de.

Sikí xú'un póniná

²⁴ Te nī jakoyo-ya ñuu Capernaum. Te cháa kájikan poniná, nī chakoyo-de nuu Pedro. Te nī kaka'an-de: Te Maestro máá-ró, tú kuá'a-de poniná náún, áchí-de. ²⁵ Te Pedro: Kuu, áchí-de. Te nī ndivi-de inī ve'e. Te nī ka'an Jesús xna'an-ga jíin-de: Naún kachí-ro. Taká cháa rey inī ñuyivi yá'a, ndénu kájikan-de poniná. Á nuu sé'e-de xí núu cháa sín ve'e, áchí-ya. ²⁶ Te nī kachī Pedro jíin-yá: Nuu cháa sín ve'e kájikan-de, áchí-de. Te nī kachī Jesús jíin-de: Te se'e-de ká'io libre-i núsáa. ²⁷ Ko náva'a tú skití inī-yo-dé, te kuá'an onde yu'u mar, te skivi-ró gancho, te katín-ró tíyáká kenda xna'an-ga. Te ndika-ro yú'u-tí. Te yúan ni'in-ro in peso. Te kuá'a-ró núu-dé ja kúu ruu jíin róó. Achí-ya.

18

Ndéja kúñá'nu-ga inī ñuu natu'un andívi

¹ Te suni kivi-ún nī chakoyo cháa káskuá'a-ún nuu Jesús. Te nī kaka'an-de jíin-yá: Nde cháa kúñá'nu-ga inī ñuu natu'un andívi, áchí-de. ² Te nī kana Jesús xiní in suchí lúlí. Te nī jani-ya-í ma'ñú-de. ³ Te nī kachī-ya: Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja nú tú naxió káva inī-ro te nduu-ró natu'un in

suchí lúlí, ma kivi kuti-ro iní ñuu nátu'un andíví. ⁴ Chì nú ndé chaa sásúchí-de máá-de nátu'un suchí lúlí yá'a, chaa-ún kúná'nu-ga iní ñuu nátu'un andíví. ⁵ Te chaa ja jíin sí'ví-rí játá'ú-de ñn suchí lúlí nátu'un suchí yá'a, te ruu játá'ú-de. ⁶ Te nú ñn suchí lúlí yá'a kándíja-i ruu, te kivi-i kuachi sá'a ñn chaa, te va'a-ga nú ní nú'ni ñn yosó ká'nu sukun cháa-ún, te kee-de ki'in-de xuu ndúcha mar núú. ⁷ Naka ndá'ú ñayivi iní ñuyivi, chí kájito nchaa-de-i kásá'a-i kuachi, te jínu ñú'ún já koo kivi-ún. Ko naka ndá'ú chaa ja skivi-de-i iní kuachi. ⁸ Núsáa te nú nda'a-ro xí já'a-ro kuní skivi róo nuu ío kuachi, xiti te skána-ró ná kí'in. Va'a-ga ja koo rengo-ro xí koo tiku'lu-ró kúchaku-ro ní káni, nasu já koo ndendúú nda'a-ro xí ndéndúú ja'a-ro kí'in-ro núu ñú'un ní káni. ⁹ Te nú nduchi-ro kuní skivi róo nuu ío kuachi, tava te skána-ró ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku-ro jíin ñn-ni nduchi-ro, nasu já koo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro núu ñú'un infierno. ¹⁰ Koto-ró máá-ró jíiná'an-ró. Ma sájá'a iní-ro núu ñn suchí lúlí yá'a. Chì a ká'an-ri jíin-ró já ndájá'a-í ká'io andíví, nene kájini-ya núu máá Táa-ri ja kánchaa-ya ondé andíví.

Siki ri kiti ní sana

¹¹ Chì máá Sé'e chaa, ni kii-ya já náma-ya táká ñayivi já á ni naa. ¹² Ndasa kájani iní-ro. Nú ñn chaa ñáva'a-de ñn ciento ri, te skuíta-de ñn-ti. Á tú xndóo-de kuun xiko xia'un kuun-gá-ti, te ki'in-de onde yuku kinandúkú-de kiti ní sana-ún. ¹³ Te nú ni nani'in-dé-ti, jandáa ká'an-ri jíin-ró ja kúsi-gá

in̄i-de jíin k̄iti-ún v̄asá jíin kúun x̄iko xia'un kuun-gá k̄iti tú n̄i kásana-ún. ¹⁴ Te súan máá Táa-ro I'a kánchaa onde andíví, tú jata'an in̄i-ya já náa ní ñn tá'an s̄uchí lúli yá'a.

Ndasa kuu ñani sá'a kuachi

¹⁵ Núsáá te nú ñani-ro ní sá'a-de kuachi sik̄i-ro, te kuá'án, te kastu'un sá'í-ro núu-dé naún kuachi n̄i sá'a-de. Te nú n̄i chu'un in̄i-de tu'un ká'an-ro jíin-de, yúan-na te a n̄i ndumani-dé jíin-ró sá'a-ró.

¹⁶ Ko nú tú ní chú'un in̄i-de tu'un ká'an-ro, te kuaka uu x̄i un̄i-ga ñayivi k̄i'in jíin-ró, náva'a jíin tú'un ká'an uu x̄i un̄i testigo te kundaa taká tu'un.

¹⁷ Te nú tú ní chú'un in̄i-de tu'un ká'an chaa-ún, te kastu'un-ró núu tiku'n̄i kándija. Te nú suni tú ní chú'un in̄i-de tu'un ká'an tiku'n̄i-ún, te sía-ro-dé ná kúu-de nátu'un ñn chaa ñn nación x̄i ñn chaa x̄iní.

¹⁸ Jandaa ká'an-ri jíin-ró, taká ja kú'ni-ro in̄i ñuyivi yá'a, kunu'n̄i in̄i andíví. Te taká ja ndáji-ró in̄i ñuyivi yá'a, ndaji in̄i andíví. ¹⁹ Inga tu'un ká'an-ri jíin-ró, ja nú uu tá'an-ro in̄i ñuyivi yá'a, koo conforme-ro sik̄i ñn tu'un ja kájikan ta'u-ro, te máá Táa-ri onde andíví sk̄ikuu-ya tú'un-ún jíin-ró. ²⁰ Ch̄i nú n̄i kanataka uu x̄i un̄i ñayivi káchiñú'ún-i ruu jíin sí'ví-rí, te yúan kánchaa-ri ma'ñú-i, áchí-ya.

Sik̄i tú'un sá'a tuká'nu in̄i

²¹ Yúan-na te n̄i jaa Pedro nuu-ya. Te n̄i ka'an-de jíin-ya: Táta, nasaa jínu sá'a-ná tuká'nu in̄i nuu ñani-ná ja sá'a-de kuachi nuu-ná. Onde usia jínu náún, áchí-de. ²² Te n̄i kachi Jesús: Tú ká'an-ri jíin-ró já onde usia jínu, ch̄i onde kuun ciento kuun x̄iko ux̄i jínu. ²³ Ja yúan máá ñúu nátu'un

andíví kúu nátu'un ñn cháa kúu rey, ja ní kuni-de sándaa-de cuenta jín mozo-de. ²⁴ Te ñi kejá'á-de násá'a-de cuenta. Te yúan ñi jaa ñn cháa taú ñn millón peso nuu-dé. ²⁵ Te tú ní kúu chunáa cháa yúan. Te ñi tá'ú tíñu jito'o-de ja ná kúya'u-de jín sé'e-de jín ñási'í-de jín táká ndatiñu ñáva'a-de te nakunáa xú'ún taú-de. ²⁶ Yúan-na te ñi jukuiñi jítí mozo-ún. Te ñi ka'an nda'ú-de jín rey-ún: Táta, kundatu-ní, te vása ná chúnáa ndí'i-ná xu'ún-ní, áchí-de. ²⁷ Te máá jito'o-ún, ñi kundá'ú ini-de mozo-de. Te ñi sía-de kua'an. Te ñi sá'a-de tuká'nu ini ja taú mozo-de-ún. ²⁸ Ko mozo-ún nuu ní kenda-de kua'an-de, te ñi ketá'an-de jín ñn tá'an mozo-de ja taú uxí peso nuu-dé. Te ñi katiin cháa-ún. Te ñi kiti-dé sukun cháa-ún. Te ñi ka'an-de: Chunáa ndí'i ja taú-ro núu-rí, áchí-de. ²⁹ Yúan-na te tá'an mozo-de-ún, ñi jukuiñi jítí núu-dé. Te ñi ka'an nda'ú jín-de: Kundatu te vása ná chúnáa ndí'i-ri xu'ún-ró, áchí mozo-ún. ³⁰ Ko máá-de, tú ní kuni-de, chi ñi chindee-de cháa-ún vekaa onde kiví ní nakunáa já taú cháa-ún nuu-dé. ³¹ Te ñi kajini tá'an mozo-de-ún ja ní ta'an-de. Te ñi kakuxíí xáan ini-de. Te ñi chakoyo-de. Te ñi kanakani ndí'i-de tu'un nuu jito'o-de ja ní ta'an cháa-ún. ³² Yúan-na te jito'o-ún, ñi kana-de xini mozo ñáá-ún ñi jaa. Te ñi ka'an-de: Mozo ndíva'a kúu-ró, chi taká ja taú-ro-ún ñi sá'a-ri tuká'nu ini nuu-ro, chi ñi ka'an nda'ú-ro jín-rí. ³³ Te nátu'un ñi kundá'ú ini-ri róó, suni súan ní kundá'ú ini-ro tá'an mozo-ro núú, áchí-de. ³⁴ Yúan-na te ñi kiti ini jito'o-ún nuu-dé. Te ñi chí'i-de cháa nda'a justicia, onde ñi nachunáa-dé taká ja taú-de.

³⁵ Suni súan sá'a máá Táa-ri andívi jíin-ró te nú tú sá'a-ró tóká'nu iní-ro núu táká ñani-ro, onde jíin iní jíin añú-ro nú naún kuachi sá'a-de jíin-ró, áchí-ya jíin-de.

19

Ja ní kandikin kua'a-í-ya

¹ Te nì ndí'ì nì ka'an Jesús taká tu'un yá'a. Te nì kenda-ya iní ñuu Galilea kua'an-ya. Te nì jaa-ya yúñúu Judea, inga lado yucha Jordán. ² Te kua'a ñáyivi, nì kandikin-i-ya kuá'an-i jíin-yá. Te yúan nì nasáva'a-ya-í jíná'an-í.

Sikí tú'un tú xndóo tá'an

³ Yúan-na te nì jakoyo yaku chaa fariseo nuu-yá, ja koto ncha-de-ya kákuni-de. Te nì kaka'an-de: Vatu-ni kuu xndóo ñn chaa ñasíí-de ja sikí nani kuachi kúu, xí túu, áchí-de. ⁴ Ko máá-yá, nì ka'an-ya: Á tú ní káka'u-ró tutú ndasa nì sá'a Dios chaa onde xnáñúú, chì ja yí jíin já sí'í ní sá'a-ya. Achí. ⁵ Yúan-na te nì ka'an Dios: Ja yúan xndóo chaa táa-de náa-de, te kétá'an-de jíin ñasíí-de. Te ñn-na ñáyivi kúu ndendúú-de. Achí Dios. ⁶ Súan kúu ja ná tuká kúu uu, chì ñn-na kúu. Núsáá te ma sásin ñn chaa ja á nì skétá'an Dios, áchí-ya. ⁷ Te nì kakachi-de jíin-yá: Te Moisés, naja ní tá'ú-de tiñu ja kúva'a akta ndusin, te ndoo-ña núsáá, áchí-de. ⁸ Te nì ka'an-ga-ya jíin-de: Sikí já ní'in iní añú-ro jíná'an-ró, yúan ní jatú'un Moisés ja xndóo-ró ñasíí-ro. Ko onde xnáñúú, tú súan ní kúu. ⁹ Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró, nú ndé chaa xndóo-de ñasíí-de, nasu já tiní iní-ña, te tanda'a-dé jíin

ingá-ña, ísíki ncháa-de ñásíí-de. Te cháa tanda'a jíin ñá'an ní ndoo, suni ísíki ncháa-de-ña, áchí-ya. ¹⁰ Te ñi kaka'an cháa káskuá'a jíin-yá: Nú súan ío tiñu taká cháa jíin ñásíí-de, va'a-ga ma tanda'a-dé núsáá, áchí-de. ¹¹ Yúan-na te ñi ka'an-ya jíin-de: Nasu taká cháa juku'un iní-de tu'un yá'a, chi cháa ñi ja'a-ri tu'un nuu-dé, cháa yúan kájuku'un iní-de. ¹² Ío cháa kákuu eunuco onde kivi ní kaku-de chii náa-de, te ío cháa kákuu eunuco ñi sá'a inga cháa jíin-de, te ío cháa kákuu eunuco ñi kasá'a máa-de ja sikí ñuu nátu'un andíví. Cháa ja kuu juku'un iní-de, ná júku'un iní-de núsáá. Achí-ya.

Jesús jíin súchí lúlí

¹³ Yúan-na te ñi chakoyo ñayivi jíin súchí lúlí-i, ja ná cháa-ya ndá'a-yá xini-í, te ná kakán ta'u-yá ja'a-í. Te cháa káskuá'a jíin-yá, ñi kaka'an xa'an-dé jíin ñayivi-ún. ¹⁴ Te ñi ka'an Jesús: Sía ná kíkoyo súchí lúlí núu-rí, te ma kasú-ro íchi-í, chi nátu'un súchí yá'a kákuu ja kuu kivi iní ñuu nátu'un andíví, áchí-ya. ¹⁵ Te ñi cháa-ya ndá'a-yá xini-í jíiná'an-i. Te ñi kuxio-ni-ya yúan kua'an-ya.

Cháa kúká

¹⁶ Te yúan ñi ja ñn cháa súchí núu-yá, ñi ka'an-de jíin-yá: Cháa va'a kuu-ní Maestro. Naún tiñu sá'a-ná te ñin tá'u-ná kuchaku-ná ní káni. Achí-de. ¹⁷ Te ñi kachi-ya jíin-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíin-rí. Tú ñi ñn cháa va'a ío, chi máa ñn-ni Dios. Nú kuní-ro kúchaku-ro, te skíkuu-ró tiñu ñi tá'ú-yá. Achí-ya. ¹⁸ Te ñi kachi-de jíin-yá: Ndéja kuu núsáá, áchí-de. Te Jesús, ñi ka'an-ya: Ma ká'ni-ro ndíyi, ma kúsíki ncháa tá'an-ro, ma

sákuí'ná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'ún, ¹⁹ Kuandatu nuu táa-ro nuu náa-ro, te kundá'ú ini-ro tá'an-ró nátu'un kúndá'ú ini-ro máá-ró, áchí-ya. ²⁰ Te ni kachi chaa súchí jín-ya: Taká tiñu yá'a, a ni skíkuu-ná onde ná lúli-ná. Naún sá'a-ga-ná núsáá. Achí-de. ²¹ Te ni kachi Jesús jín-de: Nú kuní-ro kéndoo va'a-ró, kuá'án, te xikó-ró já ñáva'a-ró, te kua'a-ró núu ñáyivi ndá'ú. Te onde andívi koo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró kúndikin-ro rúu ki'on, áchí-ya. ²² Te chaa súchí-ún ja ní jini so'o-de tu'un yá'a, te kua'an-de kúxíi ini-de, chi kua'a xaan ndatíñu ñáva'a-de. ²³ Yúan-na te ni kachi Jesús jín chaa káskuá'a jín-ya: Jandaa ká'an-ri jín-ró, ja xaan ú'u kivi in chaa kúka ini ñuu nátu'un andívi. ²⁴ Ko ruu ká'an-ri jín-ró, ja yachí-ga ja'a in camello yau yiki tíkuí, vása in chaa kúka kivi-de ini ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁵ Ko chaa káskuá'a jín-ya, súan ni kajini so'o-de tu'un yá'a, te ni kayu'ú xaan-dé. Te ni kaka'an-de: Ndé chaa kaku núsáá, áchí-de. ²⁶ Te ni ndakoto Jesús nuu-dé. Te ni ka'an-ya jín-de: Jín chaa ma kuu kuti, ko taká-ni tiñu ndí'i-ni kuu sá'a Dios, áchí-ya. ²⁷ Yúan-na te ni ka'an Pedro jín-ya: Náá, ni kaskéndoo-ná taká ndatíñu-ná, te káindikín-ná ní vai-yó. Naún ní'in-ná núsáá, áchí-de. ²⁸ Te ni ka'an Jesús jín-de: Jandaa ká'an máá Sé'e chaa jín-ró jíná'an-ró, ja kivi kunchaa-ri mesa-ri te nduñá'nu-ri ini ñuyivi jáá, kivi-ún te kunchaa-ro núu uxí uu silla. Te sánda-ro tiñu ndí'uxí uu tata chaa Israel, chi kándikin-ro rúu. ²⁹ Te chaa skéndoo ve'e-de, xí ñaní-de, xí kuá'a-de, xí táa-de, xí náa-de, xí sé'e-de, xí ñú'un-dé ja sikí rúu, te nani'in-dé in ciento vuelta. Te suni

ni'in tá'u-dé kuchaku-de ní káni. ³⁰ Te kua'a cháa kúnúú, nduu-de sandí'í-na. Te cháa sandí'í-na, ndunúú-de.

20

Chaa kásatiñu nuu itú

¹ Chi ñuu nátu'un andí'í kúu nátu'un ñn cháa kúu jito'o ve'e, ja ní kenda-de ñn jañá'an, ndúkú-de cháa sátiñu nuu itú-de. ² Te ñi sánda-a-de jíin cháa kásatiñu-ún ja chá'u-de ñn peso ja kí'í. Te ñi táji-de cháa-ún kuangoyo-de nuu itú-de. ³ Te suni ñi kenda-de nátu'un ka'ñn. Te ñi jini-de nuu sáva-ga cháa ká'jin sáni-de nuyá'u. ⁴ Te ñi kachi-de jíin cháa-ún: Kuangoyo nuu itú-ri, chi chá'u va'a-ri róó, áchí-de. Te máa cháa-ún kuangoyo-de. ⁵ Te ñi kenda tuku-de nátu'un ka'uxi uu jíin ká'uni. Te suni súan ñi sá'a-de. ⁶ Te a yani ka'u'un ñi kenda tuku-de. Te ñi ketá'an-de jíin yakú-ga cháa ká'jin sáni. Te ñi kachi-de jíin cháa-ún: Naja ká'jin kúxí-ró yá'a ní ncháka ncháa, áchí-de. ⁷ Te ñi kakachi cháa-ún jíin-de: Kuachi ja tú naún ká'an jíin-ná ja sátiñu-ná. Te ñi kachi-de jíin máa cháa-ún: Kuangoyo nuu itú-ri, chi chá'u va'a-ri róó, áchí-de. ⁸ Te nuu ní ini kí'í-ún, te ñi kachi jito'o itú-ún jíin mandador: Kana xini cháa ká'jin nuu tíñu te chá'u-ró-de, onde cháa ñi cháa sandí'í-na te onde cháa ñi cháa núú, áchí-de. ⁹ Te ñi cháa cháa ñi jakoyo onde ka'u'un aini-ún. Te ñi káki'in-de peso peso ya'u-de ja ñn ñn-de. ¹⁰ Te ñi cháa cháa ñi jakoyo núú yúan. Te káani ini-de ja ví'í-gá kí'in ya'u-de. Ko suni ñn peso ñi káki'in ñn ñn-de jíná'an-de. ¹¹ Te ñi káki'in-de ya'u-de-ún. Te

n̄i k̄andonda vāa-de k̄aka'ān-de s̄iki j̄ito'̄o ve'e-ún.
 12 Ch̄aa sand̄i'í-na yá'a ñn hora-ni n̄i kas̄atiñu-de,
 te ñn núú-ni n̄i ch̄a'u-ní-de j̄ín-ná ja x̄aañ ní'ní te
 n̄i'in n̄i kas̄atiñu-ná nch̄áka nch̄áa, áchí-de. 13 Te
 máa j̄ito'̄o n̄i kach̄i-de j̄ín ñn-de: Amigo, tú sá'a
 nd̄iva'a-ri j̄ín-ró. Nasu ní s̄andā-yo já ñn peso
 ki'in-ró náún. 14 Ki'in ya'u-ró te no'on-ro, ch̄i
 ruu kuní-ri ch̄a'u-ri ch̄aa sand̄i'í-na yá'a nátu'un
 n̄i ch̄a'u-ri róo. 15 Tú kuu sá'a-ri ja kuní-ri j̄ín
 já x̄in máa-rí náún, x̄i kúkuásún iní-ro já vá'a n̄i
 ch̄a'u-ri-de. 16 Súan kúu ja táka ch̄aa núú, nduu-de
 sand̄i'í-na. Te ch̄aa sand̄i'í-na-ún, nduu núú-de.
 Ch̄i kána-ya xiní kuá'a ñáyivi, ko yaku-ni-i k̄aji-ya.
 Achí-ya.

J̄ín k̄iví ní ka'an Jesús ja kúu-ya

17 Te n̄i kaa Jesús kua'ān-ya íchi ñúu Jerusalén. Te
 n̄i jaka s̄ñn-ya nd̄i'uxí uu ch̄aa k̄askuá'a j̄ín-yá. Te
 nini k̄aja'ān-ya te n̄i ka'ān-ya j̄ín-de: 18 Ná kuní-ro,
 ch̄i kaa-yó kí'in-yo ñúu Jerusalén. Te yúan natuu
 máa Sé'e ch̄aa nuu táka sutu ñá'nu j̄ín núu ch̄aa
 káchaa tutu, te ka'ni-dé-ya. 19 Te nach̄i'i-de-ya
 ndá'a ñáyivi s̄ñn nación, náva'a sákátá-i nuu-yá. Te
 kuá'a-i ta'u-yá. Te ka'ni-í-ya j̄iká cruz. Ko nuu uní
 k̄iví te nachaku-ya. Achí-ya.

Favor j̄ikán ñn náa ja'q sé'e-ña

20 Yúan-na te n̄i jāa náa se'e Zebedeo nuu-yá j̄ín
 sé'e-ña. Te ni chiñú'ún-ña-yá, j̄ikán-ña ñn favor
 nuu-yá. 21 Te máa-yá, n̄i ka'ān-ya j̄ín-ña: Naún
 kuní-ro, áchí-ya. Te ni kach̄i-ña j̄ín-yá: Kua'a-ni
 xiin-ni kuxiukú ndéndúú se'e-ná yá'a j̄ín-ní, ñn-i

ichi ndává'a-ní, te inga-i ichi ndávésé-ní, kivi tá'ú-ní tiñu iní ñuu-ní, áchí-ña. ²² Yúan-na te ni ka'an Jesús: Tú kájiní-ro naún kúu ja kájikān-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii sikí-rí, xí kúu kuanducha-ro núu ní janducha-rí. Achí-ya. Te máá-de ni kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. ²³ Te ni ka'an-ya jíin-de: Jandáa ja ndó'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii sikí-rí, te nuu ní janducha-rí, kuanducha-ro. Ko ja kúxiukú-ró íchi ndává'a-rí jíin íchi ndávésé-rí, nasu máá-rí tá'ú tiñu ja kuá'a-rí nuu-ro, chí máá Táa-rí jiní ndé cháa ni'in, chí a ni sátu'a-ya já kúxiukú cháa-ún. Achí-ya. ²⁴ Te uxi-ga cháa-ún, ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kakiti iní-de nuu úu ñani-ún. ²⁵ Yúan-na te Jesús, ni kana-ya xiní-dé. Te ni kachi-ya jíin-de: Kájiní-ro já cháa kakuñá'nu nuu ñayivi sín nación, tá'ú téyí-de tiñu nuu-í. Te ja kakuñá'nu sikí máá-de, suni kátjin ni'in so'o-de. ²⁶ Ko sikí róó jíná'an-ró, na tú súan koo. Chí nú ndé róó kuní kuñá'nu nuu tá'an-ró, te róó kúu ja kuátíñu nuu tá'an-ró. ²⁷ Te nú ndé róó kuní kunúú, yuán ndúu mozo nuu táká-ro. ²⁸ Natu'un máá Sé'e cháa, chí tú vai-ya já kuátíñu ñayivi núu-yá, chí sua játíñu-ya núu ñayivi, te kataña-ya máá-yá kuu-ya já nákuuan-ya kuá'a ñayivi, áchí-ya.

Sikí úu cháa kuáa

²⁹ Yúan-na te ni kenda koyo-ya iní ñuu Jericó. Te kua'a xa'an ñayivi, ni kandikin-i Jesús. ³⁰ Te yúan káxiukú úu cháa kuáa yú'íchi-ún. Te ni kajini so'o-de ja ní ja'a Jesús kua'an-ya, te ni kakana kó'ó-de: Táta Sé'e David, kundá'ú iní-ní náá, áchí-de. ³¹ Te ñayivi-ún, ni kaka'an xa'an-í

jíin-de ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de, ví'í-gá n̄i kākana jaa-de: Táta Se'e David, kundá'ú in̄i-ní náá, áchí-de. ³² Te n̄i jukuiñi Jesús. Te n̄i kana-ya xiní-dé. Te ká'an-ya jíin-de: Naún sá'a-r̄i jíin-ró kākuni-ro, áchí-ya. ³³ Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Táta, ja ná ndúndijin nduchi-ná kākuni-ná, áchí-de. ³⁴ Yúan-na te Jesús n̄i kundá'ú in̄i-ya-dé. Te n̄i ké'é-ya nduchi-dé. Te n̄i kandundijin-ni nduchi-dé. Te n̄i kandikin-de-ya kuá'an-de jíin-yá.

21

Ja ní k̄ivi Jesús ñuu Jerusalén

¹ Te nuu ní kākuyani-ya ñuu Jerusalén, n̄i jakoyo-ya ñuu Betfagé ch̄i yuku Olivos. Yúan-na te n̄i táji Jesús uu cháa káskuá'a jíin-yá kua'an-de. ² Te ká'an-ya jíin-de: Kua'an onde ñuu kánchaa nuu-ro jián, te ni'in-ro ñin burro nú'ni-ti jíin ñin burro yíkin jíin-tí. Te ndáji-ró-tí, te kunchaka-ró-tí kii-ró jíin-tí nuu-rí yá'a. ³ Te nú ndé cháa ka'an jíin-ró, te kach̄i-ro kúni-de: máá Jito'o-yo jínu ñú'ún-ya-ti, ach̄i-ro. Yúan-na te sí'a-ni-de-ti, áchí-ya. ⁴ Te súan ni kuu taká yuán náva'a skíkuu tu'un n̄i ka'an cháa n̄i jani tu'un Dios: ⁵ Kach̄i nuu sésí'í ñuu Sion: Yá'a nde'é-ró ch̄i Rey máá-ró vai-ya núu-ro. Vitá in̄i-ya. Te yóso-yá ñin burro yíkin se'e kiti ndiso, áchí. ⁶ Te cháa káskuá'a-ún kája'an-de. Te n̄i kasá'a-de nátu'un n̄i tá'ú Jesús tiñu nuu-dé. ⁷ Te káinchaka-de burro jíin burro yíkin-ún n̄i najaa-de nuu-yá. Te n̄i kachúkú-de tikach̄i-de siki-tí. Te n̄i jukoso-yá-ti. ⁸ Te ñayivi kuá'a-ún, n̄i kajakin-i tikach̄i-i in̄i ichi. Te sava-ga-i n̄i kaja'nu-i nda'a yúnu. Te n̄i kajakin-i

in̄i ichi-ún. ⁹ Te ñayivi kája'an ichi núu-yá jíin ñáyivi kándik̄in ichi yatá-yá, n̄i kaka'an jaa-i: Xáán va'a Se'e David. Ná nákana jaa-yó-yá, ch̄i ndíso-ya tíñu máá Tatá. Xáán va'a I'a kúu-ya ondé andívi. Achí-i. ¹⁰ Te n̄i kivi-ya in̄i ñuu Jerusalem. Te n̄i kuvaa taká ñayivi ñuu-ún. Ndé chaa kúu chaa yá'a, áchí-i. ¹¹ Te n̄i kaka'an ñayivi-ún: Chaa yá'a kúu Jesús chaa jáni tu'un Dios. Te onde ñuu Nazaret ndañuu Galilea vai-de. Achí-i.

Ja ní sándoo-ya vé'e ii

¹² Te n̄i kivi Jesús in̄i ve'e ii Dios. Te n̄i kiñi'in-ya ñáyivi kájaan, káxikó, ín in̄i ve'e ii-ún, kája'an. Te n̄i skuúo káni-ya mesa chaa káxndáji xu'ún, jíin silla chaa káxikó paloma. ¹³ Te n̄i ka'an-ya jíin-i: A yóso núu tutú: Ve'e-ri, ch̄i ve'e nuu kájikan ta'u-í nání, áchí tutú. Ko máá-ró, a n̄i kanasá'a-ró yaú kava ñaku'ná. Achí-ya. ¹⁴ Yúan-na te ñayivi kuáá jíin ñáyivi rengo, n̄i jakoyo-i nuu-yá in̄i ve'e ii. Te n̄i nasáva'a-ya-í. ¹⁵ Ko sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutú, n̄i kajini-de taká tíñu ñá'nu sá'a-ya, jíin núu súchí lúlí kákana jaa-i in̄i ve'e ii-ún: Xáán va'a Se'e David, áchí-i. Te n̄i kakiti in̄i-de. ¹⁶ Te n̄i kaka'an-de jíin-yá. Á tú jini so'o-ró já káka'an súchí yá'a, áchí-de. Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Á té ka'u-ga-ro tutú ndasa ká'an: Súchí lúlí jíin súchí kájaxin, va'a kánkana jaa-i ní, sá'a-ní, áchí. ¹⁷ Te n̄i xndóo-ya-dé. Te n̄i kenda-ya ñuu kua'an-ya ondé ñuu Betania. Te yúan n̄i kendo-ya ákuáa-ún.

Tu'un mérxexe

¹⁸ Te jañá'an kivi xían-ún kuano'on-ya onde ñuu, te jí'i-ya sóko. ¹⁹ Te n̄i jini-ya núu ín mérxexe

kándij yu'íchi-ún. Te n̄i jaa-ya núu mérkexe-ún. Te tú kuti naún ní ni'in-yá, chí máá núma-ní ío. Te n̄i ka'an-ya jíin: Ma kúun kuti-gá nde'e xiní-ro, áchí-ya. Te n̄i ichi káján-ni mérkexe-ún. ²⁰ Te cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i kánaa iní-de ja ní kajini-de tiñu yá'a. Te n̄i kaka'an-de: Ndasá n̄i sá'a-ya já ní ichi káján-ni mérkexe-ún, áchí-de. ²¹ Te n̄i ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, nú kákandija-ró te tú jáni sikí iní-ro, nasu máá ñin tiñu mérkexe yá'a kuu sá'a-ró, chí suni kuu nú ka'an-ro jíin yúku yá'a: Kuxio te jungoo-ró ondé nuu mar kundee-ró, te kuu súan. ²² Te taká ja kakán ta'u-ro, te nú kákandija-ró, te ni'in-ro. Achí-ya.

Sikí tiñu ndiso Jesús

²³ Te n̄i najaa-ya iní ve'e ij. Te nini stá'an-ya tú'un, te sutu ñá'nu jíin cháa n̄i kayii iní ñuu, n̄i jakoyo-de nuu-yá. Te n̄i kajika tu'ún-de-ya: Na jíin tú'un sá'a-ró tiñu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíin-ró sá'a-ró súan. Achí-de. ²⁴ Te n̄i ka'an Jesús: Suni ná kaká tu'ún-rí róo ñin tu'un. Te nú kuu xndió káni-ró, yúan-na te kachi-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tiñu yá'a. ²⁵ Ja ní skuánducha Juan sáa, ndé ondé n̄i kii tu'un-ún. Ondé andíví xí ondé cháa, áchí-ya jíin-de. Yúan-na te n̄i kandatú'ún máa-de: Nú ka'an-yo já ondé andíví, te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní kákandija-ró núu-dé núsáa. ²⁶ Te nú ka'an-yo já ondé cháa, te káyu'ú-yo ñáyivi, chí ndivii-í kájani iní-i ja cháa n̄i jani tu'un Dios n̄i kuu Juan. Achí-de jíin tá'an-de. ²⁷ Te n̄i kaka'an-de: Tú kájini-ri, áchí-de jíin Jesús. Te suni n̄i ka'an-ya

jíin-de: Ni ruu, tú kachi-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri taká tiñu yá'a.

Siki úu se'e yíi

²⁸ Ko ndasa kájani iní-ro. ñin cháa ni jo uu se'e yíi-de, te ni jaa-de nuu ñin-i. Te ni kachi-de jíin-i: Hijo, kuá'án te sátiñu-ró núu itú vina, áchí-de. ²⁹ Te ni ka'an-i: Ma kí'in-ná, áchí-i. Ko ni kunúu, te ni nakani iní-i te kua'an-i. ³⁰ Te táa-ún, ni jaa-de nuu ingá-i. Te suni súan ni ka'an-de jíin-i. Te ni ka'an-i: Bueno, ná kí'in-ná táta, áchí-i. Ko tú ní já'an-i. ³¹ Ja ndéndúú-i, ndé ñin-i ni skíkuu tiñu kuni táa-i, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Suchí ñin, áchí-de. Te ni ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja cháa xíní jíin ñá'an téné, xna'an-ga-ún kivi iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu vásá róo jíná'an-ró. ³² Chi ni kii Juan, ni stá'an-de ichi ndáa nuu-ro, te tú ní kákandíja-ró tú'un ká'an-de. Ko cháa xíní jíin ñá'an téné, ni kakandíja-ún tú'un ni ka'an-de. Te máa-ró, vasa ndé'é-ró tiñu yá'a, te tú ní kánakani kuti iní-ro náva'a kandíja-ró núu-dé.

Siki cháa kásátiñu nuu itú uva

³³ Kuni so'o inga tu'un yátá jíná'an-ró. Ni jo ñin cháa, táa iní ve'e kúu-de. Te ni nachu'un-de ñin itú uva. Te ni jasú-de jakú, te ni jacha-de ñin yau nuu kaxín-de. Te ni ndukani-de ñin torre, te ni xndóo-de nuu cháa kásátiñu jíin. Te ni kee-de kua'an jíká-de. ³⁴ Te ni cháa kivi ndútútú ndé'e uva. Te jito'o itú uva, ni tájí-de mozo-de kája'an nuu cháa kásátiñu ja náki'in nde'e uva. ³⁵ Ko cháa kásátiñu, ni kakatíin-ún mozo-de. ñin-de ni kastují, inga-de ni kaja'ni, te inga-de ni kaja'a yuu xíní-dé.

³⁶ Te máá jíto'ò, nì natájí tuku-de yaku-ga mozo-de kája'an, kua'a-gá vásá já xnáñúú. Te suni súan nì kasá'a-ún jíin mozo-de. ³⁷ Te onde sandí'í-na, te nì tájí-de se'e yí-de kua'an. Ná kóo ja jíñú'ún núu sé'e-ri, áchí-de. ³⁸ Ko ja kásatiñu-ún, ja ní kajini nuu sé'e máá jíto'ò, te nì kaka'an: Chaa yá'a xíin tá'u. Ná chó'ò, te ná ká'ni-yo-dé. Te ná ndóo ta'u-dé kuu-yó, áchí. ³⁹ Te nì kakatíin-ún máá sé'e. Te nì kakiñi'in-ún-de yata itú uva. Te nì kaja'ni-ún-de. ⁴⁰ Te nú nì chaa jito'ò itú uva. Te ndasa sá'a-de jíin cháa kásatiñu-ún, áchí-ya jíin-de. ⁴¹ Te nì kaka'an-de jíin-ya: Xnáa íi-dé chaa ñáá-ún. Te kua'a-de itú uva-de-ún nuu ingá chaa kásatiñu. Te kivi kúun nde'e, te nakua'a mozo-de nde'e-ún nuu-dé. Achí-de. ⁴² Te nì ka'an Jesús jíin-de: Té ka'u-ga-ro tutú ii yá'a náún. Yuu já ní kaské'ichí chaa káchutá'an, yuán kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. Máá Tatá Dios nì sá'a-ya súan. Te kánaa iní-yo ndé'é-yó tíñu yá'a. ⁴³ Núsáá te ká'an-ri jíin-ró, ñuu nuu tá'ú Dios tíñu kuxio nuu-ro jíná'an-ró. Te kua'a-ya tá'u-ún nuu ingá ñayivi, náva'a kua'a-i nde'e vá'a. ⁴⁴ Chaa ndua siki yúu-ún, ta'nu-de. Te nú ndé siki júngava máá yúu-ún, te kukuáchí sá'a. Achí-ya. ⁴⁵ Te sutu ñá'nu jíin cháa fariseo nì kajini so'o-de tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Te nì kajiku'un iní-de ja siki máá-de nì ka'an-ya. ⁴⁶ Te nì kandúkú-de modo tíin-de-ya. Ko nì kayu'ú-de nì kajito-de ñayivi, chí kájani iní-i ja íin chaa jáni tu'un Dios kúu-ya.

22

Tu'un viko tánda'a

1 Te n̄i ka'an Jesús inga tu'un yátá jín-de
 jíná'an-de: 2 Ñuu nátu'un andíví kúu nátu'un ñn
 rey ja ní sá'a-de ñn viko tánda'a já kúu se'e-de.
 3 Te n̄i tájí-de mozo-de kuakana xini táká ñayivi
 ní kastu'ún-de nuu, ná kii-i. Ko ñayivi-ún, tú ní
 kákuni-i kii-i. 4 Te n̄i tájí tuku-de yakū-ga mozo-de
 kája'an. Te n̄i ka'an-de: Kachi nuu ñayivi ní kana-ri
 xini-ún: A n̄i sátu'a-ri ja kúxini-yó. N̄i ja'ni-rí
 xndiki-rí jín kiti xá'an, te ndi'i a ío tu'a. Ña'an
 viko tánda'a jíná'an-ró. Achí-ro. 5 Ko ñayivi-ún, tú
 ní kájítú iní-i. Te kája'an-i tiñu máá-i, ñn-i ichi
 rancho-i, te inga-i nuu ndátíñu-i. 6 Te sava-ga-i,
 n̄i kakatñn-i mozo-de, te n̄i kaja'a-i tuka nuu-dé,
 te n̄i kaja'ni-í-de. 7 Te n̄i jini tu'un rey. Te n̄i
 kití iní-de. Te n̄i tájí-de soldado-de kája'an. Te n̄i
 xnáa-dé ñayivi ní kaja'ni ndíyi-ún. Te n̄i ja'mu-de
 ñuu-i. 8 Yúan-na te n̄i ka'an rey jín mozo-de:
 Jandaa, ja víko tánda'a, a ío tu'a. Ko ñayivi ní kana-ri
 xini-ún, tú va'a ñayivi kakuu-i. 9 Núsáá te kuá'an
 jíná'an-ró ondé nuu náketá'an ichi yatá ñuu. Te
 kana-ró xini nasaa ñayivi ní'in-ro, ná kii-i nuu viko
 tánda'a yá'a. Achí-de. 10 Te n̄i kenda koyo mozo-de
 kája'an taká-ni ichi. Te n̄i stútú-de nasaa ñayivi
 ní kani'in-dé: ñn jinu-ni ñayivi vá'a jín ñayivi
 ú'u. Te viko tánda'a-ún n̄i chítú ndí jín ñayivi.
 11 Te n̄i kivi rey iní ve'e ja ndé'é-de nuu ñayivi ní
 kataka. Te n̄i jini-de nuu ñn cháa ja tú ñú'un-de
 sa'ma víko tánda'a. 12 Te n̄i kachi-de jín cháa-ún:
 Amigo, ndasa n̄i kivi-ró yá'a ja ná tú ñú'un-ró
 sá'ma víko tánda'a, achí-de. Te máá cháa-ún, tú ní
 ká'an kuti-dé. 13 Yúan-na te n̄i ka'an rey jín cháa
 kájatíñu-ún: Tñn-ró te ku'ni-ro ndá'a-dé ja'a-dé, te

kiñi'in-ró-de ná kí'in-de nuu ñáa yata ké'e. Yúan nde'e-de te nakaji-dé ñii yú'u-dé. ¹⁴ Chi n̄i kana-ri xini kuá'a-í, ko yaku-ni-i n̄i kaji-ri, áchí-ya.

Siki xú'ún yóo

¹⁵ Yúan-na te kája'an cháa fariseo. Te n̄i kandaṭu'ún máá-de nú ndasa t̄in yátá-de-ya j̄ín tú'un ká'an-ya. ¹⁶ Te n̄i katájí-de cháa kásku'a j̄ín máá-de j̄ín cháa herodiano kája'an nuu-yá. Te n̄i kaka'an-de j̄ín-yá: Maestro, kájiní-ná ja ká'an ndaa-ní te stá'an ndaa-ní ichi Dios. Te tú yú'ú-ní j̄ito-ní ni ñin cháa, chí tú ndé'é-ní ndasa j̄ito taká cháa. ¹⁷ Núsáa te kachi-ní nuu-ná j̄íná'an-ná: Ndasa kachi-ní, á kuu kuá'a-yó xú'ún yóo nuu César xí túu, áchí-de. ¹⁸ Ko Jesús, n̄i juku'un ini-ya já xndá'ú-de-ya kákuni-de. Te n̄i ka'an-ya j̄ín-de: Cháa uu xini kákuu-ró. Naja kájito nchaa-ro rúu. ¹⁹ Stá'an xú'ún yóo jián ná ndé'é-rí. Achí-ya j̄ín-de. Te n̄i kastá'an-de ñin peso máá-de nuu-yá. ²⁰ Yúan-na te n̄i kachi-ya j̄ín-de: Ndé cháa kúu cháa ncháá nuu yá'a, j̄ín tú'un yóso yá'a, áchí-ya. ²¹ Te n̄i kaka'an-de j̄ín-yá: César kúu, áchí-de. Yúan-na te n̄i ka'an-ya j̄ín-de: Kuá'a ja x̄iin César nuu César, te ja x̄iin Dios nuu Dios núsáa, áchí-ya. ²² Te nuu ní kajini so'o-de tu'un yá'a, te n̄i kanaa iní-de, te n̄i kaxndóo-de-ya, te kája'an-de.

Siki já náchaku ndiyi

²³ Te suni kiv̄i-ún n̄i jakoyo cháa saduceo nuu-yá. Cháa-ún káka'an-de ja tú nachaku kuti ndiyi. Te n̄i kajika tu'ún-de-ya: ²⁴ Maestro, Moisés n̄i ka'an-de: Nú ñin cháa kuu-de, te nú tú se'e-de ní íó. Te ñani-de, ná nátanda'a j̄ín ñásí'í-de, te ndukani-de

tata ñani-de. ²⁵ Te jíin-ná ni ka'io usia ñani. Te chaa núú ni tanda'a-dé. Te ni ji'i-de. Te tú se'e-de ní ío. Te ni xndóo-de ñási'í-de nuu ñani-de. ²⁶ Te suni súan ni ta'an chaa uu, te suni súan chaa unj, onde ndí'usiá-de. ²⁷ Te nuu ní kaji'i ndí'usiá-de, te suni ni ji'i máá ñá'an-ún. ²⁸ Núsáá te kiví náchaku taká ndiyi, te ja ndí'usiá-de ndé ñin-de kuu-ña ñási'í-de. Chi ndi'i-de ni kanchaka-de-ña, áchí-de jíin-yá. ²⁹ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Mání kástiví-ró tú'un, chi tú káju'kun iní-ro jíin tutú ij, ni jíin fuerza Dios. ³⁰ Chi kiví náchaku-de ma'ñú ndíyi, ni chaa tú tanda'a-dé jíin ñási'í, ni ñá'an tú koo yii-ñá. Chi nduu-de nátu'un ndajá'a Dios andívi. ³¹ Te sikí ndíyi ja náchaku, á tú ní káka'u-ró tutú ja ní ka'an Dios jíin-ró: ³² Máá-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya. Ko nasu Dios chaa ni kaji'i kúu-ya, chi sua Dios chaa káichaku kúu-ya, áchí Jesús jíin-de. ³³ Te ñayivi-ún, ni kánaa iní-i ni kajini so'o-i tu'un stá'an-ya.

Tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá

³⁴ Yúan-na te chaa fariseo, ni kajini so'o-de ja ní kundée-yá jíin cháa saduceo, te ni kandututú-de. ³⁵ Te ñin máá-de, ja kúu-de maestro ley, ni jika tu'ún-de-ya náva'a koto nchaa-de-ya kuni-de: ³⁶ Maestro, ndéja kúu tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá nuu tutú ley, áchí-de. ³⁷ Te ni kachí Jesús jíin-de: Kumaní-ro jíin máá Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro, jíin ní núu jiní tuní-ro, áchí. ³⁸ Ya'á kúu tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá. ³⁹ Te tu'un uu kúu suni nátu'un inga-ún: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró nátu'un kundá'ú iní-ro máá-ró, áchí. ⁴⁰ Te chij

ndendúú tu'un yá'a kándeé taká tutu ley, jín táká tutu cháa nī kajani tu'un Dios, áchí-ya.

Sikí Sé'e David

⁴¹ Te nini ká'jin tútú cháa fariseo yúan, te Jesús nī jiká tu'ún-yá-de: ⁴² Ndasá kájani inī-ro já kúu Cristo. Ndé Se'e kúu-ya, áchí-ya. Te nī kakachī-de jín-yá: Se'e David kúu-ya, áchí-de. ⁴³ Te nī ka'an-ya jín-de: Te naja ní sá'a Espiritu ja David skúnání-de-ya Jito'o-de núsáá. Chī nī ka'an-de: ⁴⁴ Máá Tatá Dios, nī ka'an-ya jín Jito'o-ri: Nungoo-ró ichi ndává'a-ri nini ná chúkú-rí cháa kájito u'u róó kuu-de teyu kuxndí ja'a-ro, áchí. ⁴⁵ Te nú Jito'o nī ka'an David jín-yá, te ndasa kúu máá-yá se'e-de núsáá, áchí-ya. ⁴⁶ Te ni ñn-de tú ní kúu xndió káni kuti-dé tu'un nuu-yá. Te ni tuká ní chúndéé iní ni ñn-de kaka tu'ún-de-ya ondé kivi-ún.

23

Sikí já ní kana jín-yá nuu-í

¹ Yúan-na te nī ka'an Jesús jín ñáyivi jín cháa káskuá'a jín-yá: ² Cháa káchaa tutu jín cháa fariseo, nī kajungoo-de nuu silla Moisés. ³ Núsáá te taká naún tá'ú-de tiñu nuu-ro, yuán kuándatu-ro te sá'a-ró. Ko ma sá'a-ró nátu'un kásá'a máá-de. Chī ká'an-de, ko tú kaskíkuu-de. ⁴ Chī káju'ni-de carga veé ja yíi kúndiso-i, te káchaa-de sikí-í. Ko máá-de jíná'an-de, tú kákuyí-de ké'é-de carga-ún ni jín ñn nda'a lúlí-de. ⁵ Chī kásá'a-de taká tiñu-de náva'a kunī ñáyivi núu-dé. Chī kánaskáa-de nuu yóso tú'un tutu-de, te suni súan jín yú'a nuu tákachí-de. ⁶ Te xaan kákusi iní-de jín silla jínú'ún ondé xini

mesa nuu ío xini, jín silla onde xini mesa ini ve'e
 sinagoga. ⁷ Suni ja ká'an sa'án-yo jín-de nuyá'u, te
 ja ká'an ñayivi: Maestro, Maestro, jín-de, kákusi
 ini-de jín. ⁸ Ko máá-ró jíná'an-ró, ma kúnání-ró
 Maestro, chi ñn máá tú'un-ni kúu Maestro máá-ró,
 kúu Cristo. Te taká róó, ñani kákuu-ró. ⁹ Te ma
 ká'an-ro ja ní ñn chaa ini ñuyivi yá'a kúu Táa-ro.
 Chi ío ñn Táa-ro jíná'an-ró, te kánchaa-ya onde
 andívi. ¹⁰ Ni ma kúnání-ró Jító'o. Chi ío ñn Jító'o-ro
 jíná'an-ró, te Cristo kúu-ya. ¹¹ Te chaa kúñá'nu-ga
 nuu-ro, ná ndúu-de mozo nuu-ro jíná'an-ró. ¹² Chi
 chaa sáñá'nu máá-de, ndusúchí-de. Te chaa
 sásúchí máá-de, nduñá'nu-de. ¹³ Naka ndá'ú kuu
 róó chaa káchaa tutu jín cháa fariseo. Chaa uu
 xini kákuu-ró, chi kájasu-ro ñúu natu'un andívi núu
 ñayivi. Chi tú kivi koyo máá-ró, ni tú kaja'a-ró
 tú'un ja kivi koyo ñayivi kándúkú kivi. ¹⁴ Naka
 ndá'ú kuu róó, chaa káchaa tutu jín cháa fariseo.
 Chaa uu xini kákuu-ró, chi kákókó-ró vé'e ña'an
 kákendoo ndá'ú. Te kásá'a-ró ja túu kuachi-ró,
 yuán kájikán ta'u ná'an-ró. Ja yuán ví'i-gá ta'nu
 ndatu-ro. ¹⁵ Naka ndá'ú kuu róó chaa káchaa
 tutu jín cháa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi
 káxndékava-ró mar jín ñú'un íchí ja skándíja-ró ñn
 chaa. Te nú a ñi kandíja-de, te ví'i-gá uu jínu
 nduu-de ñn se'e infierno kásá'a-ró vásá máá-ró.
¹⁶ Naka ndá'ú kuu róó chaa kuáa ja káyoxnúú-ró
 núu ñayivi. Chi káka'an-ro: Nú ndé chaa játu'un
 téyí-de sikí vé'e ii, te tú ní'in tíñu, ko nú ñn chaa
 játu'un téyí-de sikí oro ini ve'e ii-ún, yuán te fuerza
 ná skíkuu-de, áchí-ro. ¹⁷ Chaa ñáá jín cháa kuáa
 kákuu-ró. Ndéja ñá'nu-ga kúu, oro xí máá vé'e ii ja

sándoo oro-ún. ¹⁸ Te: Nú ndé cháa játu'un téyí-de sikí altar, tú ní'in tíñu. Ko nú ñin cháa játu'un téyí-de sikí ndatíñu ni kachúkú-i nuu altar, yuán te fuerza ná skíkuu-de. Achí-ro. ¹⁹ Cháa xini ñáá jíin cháa kuáá kákuu-ró. Ndéja ñá'nu-ga kúu, ndatíñu ni soko-í, xí máá altar ja sándoo ndatíñu-ún. ²⁰ Núsáá te cháa játu'un téyí sikí altar, sikí máá altar játu'un téyí-de jíin sikí táká ndatíñu káxiukú núu-ún. ²¹ Te cháa játu'un téyí sikí vé'e ii, sikí máá vé'e ii-ún játu'un teyí-de jíin sikí I'a ncháá ini-ún. ²² Te cháa játu'un teyí sikí ándíví, játu'un teyí-de sikí silla nuu tá'ú Dios tíñu jíin sikí I'a kánchaa nuu-ún. ²³ Naká ndá'ú kuu róó cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo, cháa uu xini kákuu-ró. Chi kája'a-ró ñin sikí uxí décimo ita minú jíin ita xín jíin comino nuu Dios, te káxndóo-ró tú'un kánúú xáan-gá nuu ley, ndasa kii juicio, jíin ndása kundá'ú ini-ya yóó, jíin ndása kándíja-yó. Taká ya'a kánúú sá'a-ró núú, te suni ma xndóo-ró ingá-ún núú. ²⁴ Cháa kuáá kákuu-ró já káyoxnúú-ró núu ñáyivi. Chi máni kátava-ro tíyúkún te kákókón-ró camello. ²⁵ Naká ndá'ú kuu róó cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo. Cháa uu xini kákuu-ró. Chi kánakacha-ró íchi yatá vaso jíin íchi yatá kó'o. Ko ichi ini ñú'un chítú tú'un kuí'ná jíin tú'un káñáá. ²⁶ Cháa kuáá kákuu-ró, fariseo. Nakacha xna'an-ga ichi ini vaso jíin ichi ini ko'o, náva'a suni súan ná ndúndoo ichi yatá-ún. ²⁷ Naká ndá'ú kuu róó cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo. Cháa uu xini kákuu-ró, chi nátu'un ve'e añú ja kándayaa kándaa-ró. Te jandáa ja lúu kaa ichi yatá, ko ichi ini ñú'un chítú yíki añú jíin táká

ja te'yú. ²⁸ Suni súan máá-ró jíná'an-ró, chí ichi fuera, jandáa kásá'a-ró já cháa ndaa kákuu-ró núu ñáyivi. Ko ichi iní-ro ñú'un chítú-ró tú'un yóso yú'u jíin tú'un káñáá. ²⁹ Naká ndá'ú kuu róo cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo. Chaa uu xiní kákuu-ró, chí káskuá'nu-ró vé'e añú cháa ní kajani tu'un Dios. Te kásá'a luu-ró vé'e añú taká cháa ndaa. ³⁰ Te káka'an-ro: Nú ní ká'io-yó kivi ní ka'io ndiyi táa-yo, te ma kivi nduu-yo jíin-de ja ká'ni-yo cháa ní kajani tu'un Dios núu, áchí-ro. ³¹ Te súan kájani ndaa-ro tú'un siki máá-ró, chí táa-ro ní kaja'ni-dé cháa ní kajani tu'un-ya. Te máá-ró kákuu ndija se'e-de. ³² Núsáá te ná náskútú-ró kú'a ndiyi táa-ro. ³³ Koo jíin sé'e koo kákuu-ró. Ndasá kaku-ró já tá'nu ndatu-ro núu infierno núsáá. ³⁴ Ja yúan tájí-rí cháa kani tu'un Dios nuu-ro jíin cháa ndíchí jíin cháa cháa tutu. Te sava-de, ka'ni-ro-dé, te kata kaa-ró-de jiká cruz. Te sava-ga-de, kuá'a-ró yunu xí-de iní vé'e sinagoga máá-ró, te chindikín-ro-dé ndita'an ñuu. ³⁵ Nava'a koo kuachi siki máá-ró já ní jati niñi ñáyivi ndaa nuu ñú'un yá'a, onde niñi cháa ndaa Abel, te onde niñi Zacarías, se'e Berequías, chí ní kaja'ni-ro-dé sava ma'ñú altar jíin vé'e ij. ³⁶ Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Taká tundó'o yá'a kii siki ñáyivi yá'a. ³⁷ Jerusalén, Jerusalén, ní kaja'ni-ro cháa kájani tu'un Dios. Te ní kaja'a-ró yuu cháa ní tájí-yá vai nuu-ro. Ió kua'a vuelta ní kuní-ri nastútú-rí se'e-ró nátu'un chukí ja nastútú-tí tirii-ti chí ndijin-tí, ko tú ní kákuu-ro. ³⁸ Vina te ní kendoo víchí vé'e-ró núsáá. ³⁹ Chí ká'an-ri jíin-ró ja má kuni kuti-gá-ro núu-rí jíná'an-ró, onde jaa iin kivi ká'an-ro: Ná nákana jaa-yó-yá, chí ndíso-ya

tiñu máá Tatá, achi-ro. Achí-ya.

24

Tuni nuu kúyani nchaá Jesús

¹ Te ni kenda Jesús ini ve'e ii kua'an-ya. Te chaa káskuá'a jín-yá-ún, ni jakoyo-de nuu-yá ja stá'an-de taká ve'e ja ncháá tá'an jín vé'e ii-ún nuu-yá. ² Te ni ka'an-ya: Á kánde'é-ró núu vé'e yá'a. Jándáa ká'an-ri jín-ró ja má kútá'an-ga ni in yuu. Chi in kivi te ndi'i stuncháa-i. Achí-ya jín-de. ³ Te ni jungoo-ya onde yuku Olivos. Te ni jakoyo chaa káskuá'a-ún nuu-yá. Te ni kajika tu'ún sin-de-ya: Kastu'ún-ni nuu-ná. Nde kivi koo taká tundó'o yá'a. Te naun tuni koo nuu kúyani nchaá-ni jín kivi jínu ñuyivi, áchí-de. ⁴ Te ni ka'an Jesús: Koto-ró máá-ró jíná'an-ró, náva'a tú xndá'ú ni in-de róó. ⁵ Chi kikoyo kua'a cháa ki'in núu sí'ví-rí. Te ka'an-de: Máá-rí kúu Cristo, achi-de, te xndá'ú-de kua'a xaan ñáyivi. ⁶ Te kuni tu'un-ró kaka'an ja ío guerra, jín já koo guerra. Ko ma yú'ú-ro, chi nini koo súan. Ko té jinu-ga kivi. ⁷ Chi ndonda nación siki nación, te ñuu siki ñúu. Te koo kue'e xaan jín tamá. Te yá'a yúan taan. ⁸ Te taká yúan kakuu tundó'o kéjá'á núu.

Tu'un ndasa ndo'o ñayivi kákandija

⁹ Yúan-na te nastuu-de róó jíná'an-ró, ja koto-ró tundó'o. Te ka'ni-dé róó. Te taká ñayivi, koto u'u-i róó ja siki rúu. ¹⁰ Yúan-na te nayu'ú kua'a-í, te nastuu tá'an-i, te koto u'u tá'an-i. ¹¹ Te jukuiñi kua'a cháa kani tu'un tú'ún. Te xndá'ú-de kua'a ñáyivi. ¹² Te ndea tiñu ñáá, te yúan kuá'a-í ma koo

manj-gá-i. ¹³ Ko cháa kúndii n̄'in onde kiv̄i jínu, cháa-ún kaku. ¹⁴ Te tu'un va'a yá'a cuenta ñuu nuu tá'ú-yá tiñu, kuicha in̄i n̄í ñúyiv̄i náva'a kun̄i ndaa taká ñayiv̄i, yúan-na te jinu. ¹⁵ Núsáá te nú n̄i kajin̄i-ro já káchá'an te n̄i tuchá taká ndatíñu in̄i lugar īi nátu'un n̄i ka'an Daniel, cháa n̄i jani tu'un Dios onde sáá, (cháa ká'u, ná júku'un in̄i-de), ¹⁶ Yúan-na te ñayiv̄i káxiukú in̄i ñuu Judea, kunu-i k̄ingoyo-i onde yuku. ¹⁷ Te cháa kánde xini vé'e, ma núu-de kiñi'in-de ndatíñu in̄i ve'e-de. ¹⁸ Te cháa kánde onde rancho, ma náxío káva yátá-de naki'in-de tikachí-de. ¹⁹ Ko kiv̄i-ún naka ndá'ú kuu ña'an káñu'un se'e, jín ñá'an káskáxin. ²⁰ Núsáá, te kakan ta'u-ro náva'a tú kunu-ró víko v̄ijin ni kiv̄i ndetatú k̄i'in-ro. ²¹ Chi kiv̄i-ún koo tundó'o xaan, ja ná té koo-ga onde kiv̄i ní jungoo ñuyiv̄i, te onde vina, te ni ma koo-ga. ²² Te nú tú ní ndúkútí kiv̄i-ún núú, te ni ñn ñayiv̄i má kaku kuti-í núú. Ko ja sikí ñayiv̄i ní nakaji-ya-ún, yúan ndúkútí kiv̄i-ún sá'a-ya.

Tuni máa kiv̄i sándi'í-na

²³ Núsáá te nú ndé cháa ká'an jín-ró: Yá'a nde'é-ró kánchaa Cristo, xí yúan nde'é-ró kánchaa-ya, ma kándija-ró já ká'an-de. ²⁴ Chi kenda Cristo xndá'ú jín cháa kani tu'un tú'ún. Te sá'a-de tuni jín tíñu ñá'nu, náva'a xndá'ú-de onde ñayiv̄i ní nakaji-ya nú ná kuu sá'a-de. ²⁵ Vina a n̄i kastu'ún-rí nuu-ro onde jín kiv̄i. ²⁶ Núsáá te nú ka'an ñayiv̄i jín-ró: Yúan nde'é-ró, onde nuu ñú'un té'é kánchaa-ya, achi-i, te ma kenda-ró. Xí: Jian nde'é-ró, ichi in̄i ve'e kánchaa-ya, achi-i,

te ma kándija-ró jíná'an-ró. ²⁷ Chi nátu'un ndíi ncháa ja nándeyu ichi núu kána ndikandii te jáa onde ichi núu kée ndikandii, suni súan kii máá Sé'e cháa. ²⁸ Chi nú ndénu kútúu ndíyi, yúan taka tijii. ²⁹ Yúan-na te nú ni ndí'i taká tundó'o kivi-ún, te kutúún-ni ndikandii, te tuká nandii yóo. Te jungoyo tiñúú xíní ichi ándíví. Te taká fuerza andíví ndí'i ka'ya. ³⁰ Yúan-na te ichi ándíví kéndá tunj máá Sé'e cháa. Te nde'e taká ñayivi ío ini ñuyivi yá'a. Te kuni-i nuu máá Sé'e cháa kii-ya jíin vikó ío andíví, jíin kuá'a fuerza ja ndúñá'nu-ya. ³¹ Te táji-yá ndajá'a-yá kingoyo. Te nde'e jaa clarín. Te nastútú-yá ñayivi ní nakaji-ya ndíkúun lado ñuyivi, onde ñn lado andíví te onde inga lado. ³² Vina te skuá'a-ró ndasa sá'a mérkexe. Nú a ni nduyúcha núma, te ni najaa nda'a, te a kájiní-ro já á ni kuyani viko sáú. ³³ Suni súan róó, nú a ni kájiní-ro taká tiñu yá'a, te kuni-ro já á yani jaa kivi-ún. ³⁴ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja má náa ñayivi yá'a, onde ná skíkuu taká tiñu yá'a. ³⁵ Andíví jíin ñuyivi chi naa, ko tu'un ká'an-ri chi ma náa. ³⁶ Ko kivi kóo-ún, jíin hora, tú ni ñn cháa jiní, ni ndajá'a ká'io andíví, tú ni ñn naún jiní, ni máá Sé'e-ya. Chi máá ñn-ni máá Táa-ri jiní-ya. ³⁷ Chi nátu'un ni io kivi ní kii Noé, suni súan koo kivi kii máá Sé'e cháa. ³⁸ Chi kivi-ún ja ná té chá'an-ga kuun sau xáan, káyee-í, káji-i-i, kátanda'a cháa, te kátanda'a ñá'an. Te ni jaa kivi já ní kivi Noé ini barco ká'nu. ³⁹ Te tú ní kájiní kuti-í onde ni cháa sau xáan, te ni xnáa ndí'i-cha-í. Te suni súan kii máá Sé'e cháa. ⁴⁰ Kivi-ún te kuiñi uu cháa onde rancho. Te ñn-de

naki'in-ya, te inga-de ndoo. ⁴¹ Te uu ñasí'í ndiko-ña ñin-ni yosó. Te ñin-ña náki'in-ya, te inga-ña ndoo.

Siki já kúndito-yó

⁴² Núsáá te kundito-ró, chí tú kájiní-ro ña kivi ncháa Jito'o-ro. ⁴³ Ko ná júku'un iní-ro tú'un yá'a. Táa iní ve'e, nú ní jiní-de ña hora kuu ja kii ñaku'ná, te kundito-de núú. Te ma kuá'a-de tu'un ja saku'ná vé'e-de núú. ⁴⁴ Núsáá te suni koo tu'a máá-ró chí máá kivi já tú ñaún kájaní iní-ro, te ncháa-ni máá Sé'e cháa. ⁴⁵ Ndéja kuu ñin mozo ndichí já jatiñu va'a. Chí máá jito'o, kani-de mozo-ún ná koto-i se'e-de, náva'a skée-í suchí-ún hora ja ío va'a. ⁴⁶ Xáán ndatu kuu mozo-ún. Te nú ñi ncháa jito'o-i, te nani'in-dé mozo-ún sá'a-i súan. ⁴⁷ Jandáa ká'an-ri jín-ró, ja kani-de mozo-ún ja koto-i taká ndatiñu-de. ⁴⁸ Ko nú mozo káñáa kuu-i te jáni iní-i: Kúkuée-ga te ncháa jito'o-ri, achi-i. ⁴⁹ Te nú kejá'a-i stují-í tá'an mozo-i. Te kee-í ko'o-i jín cháa kánajini. ⁵⁰ Yúan-na te ncháa jito'o mozo-ún kivi já tú ndatu-i jín hora ja tú jiní-i. ⁵¹ Te xiti sáva-de-i. Te skétá'an-de-i jín cháa uu xini jiná'an. Te yúan kundee-i nde'e-i te nakaji-í ñii yú'u-í.

25

Siki uxí ña'an jáá

¹ Yúan-na te ñuu natu'un andiví kuu natu'un uxí ña'an jáá, ja ní káki'in-ña linterna káindá'a-ña. Te ñi kenda koyo-ña kuáta'an-ña ñin yii víko tánda'a. ² Te u'un-ña ká'io ndito xini-ña, te u'un-ña káñáa

xini-ñá. ³ Te ña'an káñáá xini-ún, kándá'á-ña linterna-ña. Ko tú káindá'á-ña petróleo ku'un ini. ⁴ Ko ña'an ndító xini-ún, káindá'á-ña botella ñú'un petróleo ñn ká'nu-ni jín táká linterna-ña. ⁵ Te nini ni kukuéé yii-ún ja cháa-de, te ni kakixi-ni-ña. ⁶ Te nuu ní kuu sava ñúú, te ni kajini so'o-ña ñn tu'un kána jaa: Yá'a nde'é-ró, a vai yii. Kenda koyo kita'an-ro-dé, áchí. ⁷ Yúan-na te taká ña'an jáá-ún, ni kandukoo-ña. Te ni kasatu'a-ña linterna-ña. ⁸ Te ña'an káñáá xini-ún, ni kaka'an-ña jín ñá'an ká'io ndito xini-ún: Kuá'a ñn tá'ú petróleo nuu-rí, chi kuanda'va linterna-ri, áchí-ña. ⁹ Ko ña'an ká'io ndito xini-ún, ni kaka'an-ña: Ma kúu, chi sanaa te ma kánda ja kúu-ri jín ja kúu-ró. Va'a-ga ki'in-ro núu cháa xikó te kuaan-ró ja kúu máa-ró. Achí-ña. ¹⁰ Te nini kaja'an-ña kájakuaan-ña, te ni cha-a-ni yii-ún. Te ña'an ká'io tu'a-ún, ni kivi koyo-ña jín-de ini ve'e viko tánda'a. Te ni nakasu-de yuxé'é. ¹¹ Yúan-na te ni kunúu. Te ni chakoyo tuku sava-ga ña'an jáá-ún. Te ni kaka'an-ña: Táta, Táta, kuña-ni ve'e, ná kivi koyo-ná, áchí-ña. ¹² Ko máa-de ni ka'an-de: Jandáa, ká'an-ri jín-ró, tú jini-ri róó, áchí-de. ¹³ Kundito núsáá, chi tú kájin-ro na kivi, ni na hora nchaa máa Sé'e cha.

Chaa ni teta'an ndatíñu

¹⁴ Chi ñuu natu'un andívi kúu natu'un ñn cha ja kenda jíká-de inga ñuu ki'in-de. Te ni kana-de xini mozo-de. Te ni teta'an-de ndatíñu-de nuu mozo-de-ún jíná'an. ¹⁵ Te nuu ñn-i, ni ja'a-de u'un mil peso. Te nuu ingá-i, uu mil peso. Te nuu ingá-i, ñn-ni mil peso. Súan ni teta'an-de nuu ñn ñn mozo-de ndasa xini máa-i jíná'an-i. Te ni

kee-ni-de kua'an jíká-de. ¹⁶ Te mozo ni ki'in u'un mil peso-ún, ni kee-i kua'an-i jíín. Te ni sátiñu-i jíín. Te ni ni'in-í u'un-ga mil peso siki. ¹⁷ Suni súan ni sá'a mozo ja ní ki'in uu mil peso-ún. Te ni ni'in túku-i uu-ga mil peso siki. ¹⁸ Ko mozo ja ní ki'in ñn mil peso, ni kee-i kua'an-i. Te ni jacha-i chii ñu'un. Te ni chisa'í-i xu'ún jito'o-i. ¹⁹ Te ni kuu kua'a kivi. Te ni nchaa jito'o mozo-ún. Te ni nasánda-de cuenta jíín-i. ²⁰ Te ni jaa mozo ja ní ki'in u'un mil peso-ún, ni jastá'an-i u'un-ga mil peso. Te ni ka'an-i: Táta, ni ja'a-ní u'un mil peso nuu-ná. Te yá'a nde'é-ní, u'un-ga mil peso ni ni'in-ná siki. Achí-i. ²¹ Te jito'o-i, ni ka'an-de jíín-i: Ió va'a. Mozo skíkuu va'a kúu-ró. Ni skíkuu va'a-ró jíín yakú-ni ndatiñu. Ná cháa-ri kua'a tíñu siki-ro. Ná júngo-yó, chi kúsi iní jito'o-ro jíín-ró. Achí-de. ²² Te ni jaa tuku mozo ja ni ki'in uu mil peso-ún. Te ni ka'an-i: Táta, ni ja'a-ní uu mil peso nuu-ná. Te yá'a nde'é-ní, uu-ga mil peso ni ni'in-ná siki. Achí-i. ²³ Te jito'o-i, ni ka'an-de jíín-i: Ió va'a. Mozo skíkuu va'a kúu-ró. Ni skíkuu va'a-ró jíín yakú-ni ndatiñu. Ná cháa-ri kua'a tíñu siki-ro. Ná júngo-yó, chi kúsi iní jito'o-ro jíín-ró. Achí-de. ²⁴ Yúan-na te ni jaa mozo ja ní ki'in ñn mil peso-ún, te ni ka'an-i: Táta, a jiní-ná ní ja cháa xaan iní kúu-ní. Te já'nu-ní nuu tú jachá-ní, te nástútú-ní nuu tú sáka-ní. ²⁵ Te ni yu'ú-ná. Te ni ja'an-ná. Ni chisa'í-ná xu'ún-ní chii ñu'un. Te vina ná náku'a-a-ná xu'ún-ní nuu-ní. Achí-i. ²⁶ Te jito'o-i, ni ka'an-de jíín-i: Mozo ñáá, mozo kúxí kúu-ró. Ni jini-ro já já'nu-ri nuu tú jachá-ri, te nástútú-rí nuu tú sáka-rí. ²⁷ Ní já'a-ró xú'ún-rí nuu banco núú. Te

nuu ncháa-ri, te naki'in-ri xu'ún-rí onde jíin sé'e xu'ún núu. Achí-de jíin-i. ²⁸ Yúan-na te n̄i kachi-de jíin ingá mozo-de: Núsáá te kuancháa-ro mil peso jian núu-í. Te kua'a-ró núu mozo ja ñáva'a ux̄i mil peso-ún. ²⁹ Chi ñayivi já á ñáva'a, te kii-ga nuu-í, te ví'í-gá kuñava'a-i. Ko ñayivi já ná tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-i-ún, te kuxio ki'in. ³⁰ Te mozo ja tú játíñu va'a-ún, kiñi'in-i ná kúndee-i ñuñáa yatá vé'e. Te yúan nde'e-i, te nakaji-í ñii yú'u-í. Achí-de.

Siki já koo juicio taká nación

³¹ Te kivi kii máá Sé'e cháa ja nduñá'nu-ya, te kikoyo ndi'i ndajá'a ndóo-ya jíin-yá. Yúan-na te jungoo-ya ñin nuu silla tá'ú tíñu, chi ñá'nu kuu-ya kúncháa-ya. ³² Te ndutútú taká ñayivi núu-yá. Te sásin-ya-í ná ñin ná ñin-i jíná'an-i, natu'un ndusin ri jín ndíxí'ú sá'a cháa ndíto-ti. ³³ Te kani-ya ri-ún ichi ndává'a-ya, te ndixí'ú-ún ichi ndávésé-yá. ³⁴ Yúan-na te máá Rey, kachi-ya kúni ñayivi ká'jin ichi ndává'a-ya: Ichi yá'a kikoyo-ró, chi kúsii iní Táa-ri jíin-ró. Kivi koyo-ró ñuu nuu tá'ú-ró tíñu, chi a n̄i sátu'a-ya onde kivi ní jungoo ñuyivi. ³⁵ Chi n̄i ji'i-ri soko, te n̄i kaja'a-ró já ní yee-rí. N̄i jichi-ri nducha, te n̄i kaja'a-ró já ní ji'i-ri. N̄i jika tatú-ri, te n̄i kaja'a-ró vé'e-ró ní kanchaa núu-ri. ³⁶ Víchí líi-rí, te n̄i kanachisúkun-ro rúu. N̄i ku'u-ri, te n̄i kajandé'é-ró rúu. N̄i kandee-ri vekaa, te n̄i jakoyo-ró núu-rí. Achí-ya. ³⁷ Yúan-na te ka'an ñayivi vá'a-ún jíin-yá: Táta, ndé kivi ní kajini-ná ní ja ní ji'i-ní soko, te n̄i kaja'a-ná ja ní yee-ní, xí já ní jichi-ní, te n̄i kaja'a-ná ja ní ji'i-ní vii. ³⁸ Te ndé kivi ní kajini-ná ní ja ní jika tatú-ní,

te n̄i kaja'a núu-ná ve'e-ná nuu-ní, xí já víchí líi-ní, te n̄i kanachisúkun-ná níí. ³⁹ Te ndé kivi ní kajini-ná níí ja ní ku'u-ní, xí já ní kandee-ní vekaa, te n̄i kajande'é-ná níí, achí-i. ⁴⁰ Yúan-na te kachí máá Rey-ún kuni-i: Jandaa ká'an-ri jín-ró ja ná n̄i kasá'a-ró súan jín ñn ñani lúlí-rí yá'a, te nuu rúu n̄i kasá'a-ró. ⁴¹ Yúan-na te suni kachí-ya kúni ñayivi ká'jin ichi ndávésé-yá-ún: Ñayivi tá'nu ndatu kakuu-ró. Kuxio kingoyo-ró núu kayú-ro níí káni, nuu ío tu'a ja kúndee kui'na jín taká ndajá'a máá. ⁴² Chi n̄i jì'i-ri soko te tú ní kaja'a-ró já kée-rí. N̄i jichí-ri nducha te tú ní kaja'a-ró já kó'o-ri. ⁴³ N̄i jika tatú-ri te tú ní kaja'a-ró vé'e-ró kúnchaa núu-ri. Víchí líi-rí, te tú ní kanachisúkun-ro rúu. Ni ku'u-ri, n̄i kandee-ri vekaa, te tú ní kajande'é-ró rúu. Achí-ya. ⁴⁴ Yúan-na te máá ñayivi-ún, suni ka'an-i jín-yá: Táta, ndé kivi ní kajini-ná níí ja ní jì'i-ní soko, xí já ní jichí-ní nducha, xí já ní jika tatú-ní, xí já víchí líi-ní, xí já ní ku'u-ní, xí já ní kandee-ní vekaa, te tú ní kajatíñu-ná nuu-ní vii. Achí-i. ⁴⁵ Yúan-na te kachí máá Rey jín-i: Jandaa ká'an-ri jín-ró, ja tú ní kasá'a-ró súan jín ñn ñani lúlí-rí yá'a, te ní nuu rúu tú ní kasá'a-ró, achí-ya. ⁴⁶ Te kingoyo ñayivi yá'a nuu ndó'o-i níí káni. Ko ñayivi ndaa-ún, kivi koyo-i nuu kúchaku-i níí káni, achí-de. Achí Jesús.

26

Ja ní kanatñn tu'un tá'an siki Jesús

¹ Te nuu ní ndi'i n̄i ka'an Jesús taká tu'un yá'a, yúan-na te n̄i ka'an-ya jín cháa káskuá'a jín-yá:

² A kájiní-ro já úu-na kivi te koo viko Pascua, te máá Sé'e cháa natuu-ya já kúu-ya jiká cruz, áchí-ya. ³ Yúan-na te sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa ni kayii ini ñuu, ni kandutútú-de yu'u palacio máá sutú ñá'nu-ga ja nání Caifás. ⁴ Te ni kandatú'ún-de ndasa xndá'ú-de Jesús, te katiiin-de-ya, te ka'ni-dé-ya. ⁵ Te ni kaka'an-de: Ma kúu sá'a-yó máá kivi viko, chi nú súan te ndonda vaa ñayivi, áchí-de.

Jesús jíin ñá'an ndíso perfume ini ñuu Betania

⁶ Te kánde Jesús ñuu Betania kánchaa-ya iní ve'e Simón cháa té'yu ndi'yi. ⁷ Te ni cháa in ñá'an núu-yá kándá'á-ña in tiya'a ñú'un perfume ja yá'u xaan ncháá. Te ni chi'i-ña xiní-yá nini yé-e-yá staa. ⁸ Te cháa káskuá'a jíin-yá, ni kajini-de yuán. Te ni kakiti ini-de. Te ni kaka'an-de: Naja náa sáni perfume jian. ⁹ Chi jian kúu kuya'u ya'u xaan, te kua'a-yó núu ñayivi ndá'ú núu. Achí-de. ¹⁰ Te ni jini-ni Jesús ja súan ío. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kástá'an-ro ñá'an yá'a. In tiñu va'a sá'a-ña jíin-rí. ¹¹ Chi nene káxiukú ñayivi ndá'ú jíin-ró, ko ruu, na tú nene kánchaa-ri jíin-ró. ¹² Chi ni chi'i-ña perfume yá'a yiki kúñu-ri, náva'a sátu'a-ña rúu ja yúji-ri. ¹³ Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja ní ñúyivi nú ná kuichá tu'un va'a yá'a, te tiñu ni sá'a-ña vína, suni koo tu'un náva'a ná núku'un ini-i-ña, áchí-ya. ¹⁴ Yúan-na te in tá'an ja uxí uu-de, nání-de Judas Iscariote, ni ja'an-de nuu sutú ñá'nu jíná'an. ¹⁵ Te ni ka'an-de jíin: Naún kua'a-ni nuu-ná, te ná nástuu-ná-de nuu-ní, áchí-de. Te ni kaja'a oko uxí peso nuu-dé. ¹⁶ Yúan-na te onde kivi-ún, ni

kejá'á-de ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya núu sutú-ún.

Viko lélú Pascua

¹⁷ Te máá kivi kéj'á'á viko kóo státilá tú yí'i yujan íá jíin, n̄i jakoyo cháa káskuá'a-ún nuu Jesús. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kuní-ní ná kísátu'a-ná nuu kée-ní lélú Pascua, áchí-de. ¹⁸ Te n̄i ka'an-ya: Kuá'án onde ñuu, nuu ñin cháa yúan. Te kachi-ro kúni-de: Achí máá Maestro, a n̄i kuyani kivi-rí. Vina te kee-rí lélú Pascua in̄i ve'e-ró jíin cháa káskuá'a jíin-rí. Achí-ya. Achí-ro. ¹⁹ Te cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i skíkuu-de tiñu n̄i tá'ú Jesús nuu-dé. Te n̄i kasátu'a-de viko Pascua. ²⁰ Te nuu ní ini, te káyee-yá staa jíin uxí uu cháa káskuá'a jíin-yá. ²¹ Te nini káyee-yá staa jíin-de te n̄i ka'an-ya: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñin róo nastúu ruu vina, áchí-ya. ²² Te n̄i kakukuí'a xaan iní-de. Te ná ñin ná ñin-de n̄i kaka'an-de jíin-yá: Táta, náá kúu náún, áchí-de. ²³ Yúan-na te n̄i ka'an-ya: Chaa ja chíxí'ú núu kó'o jíin-rí, cháa-ún nastúu-de ruu. ²⁴ Chi jandáa máá Sé'e cháa ki'in-ya nátu'un yóso tú'un-ya núu tutú. Ko naká ndá'ú kuu cháa nastúu máá Sé'e cháa. Va'a-ga nú tú ní káku cháa-ún núu, áchí-ya. ²⁵ Yúan-na te n̄i ka'an Judas ja ní nastúu-ya-ún: Maestro, náá kúu náún, áchí-de. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya. ²⁶ Te nini káyee-dé, te n̄i ki'in Jesús staa, te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i ja'ncha sava-ya. Te n̄i ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄i ka'an-ya: Ki'in te kee-ro, chi ya'á kúu yiki kúñu-ri, áchí-ya. ²⁷ Te suni n̄i ki'in-ya ñin taza. Te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i ja'a-ya núu-dé jíná'an-de. Te n̄i ka'an-ya: Ko'o

taká-ro jíná'an-ró. ²⁸ Chi ya'á kúu niñi-rí ja sá'a contrato jáá. Te játi ja sikí kúa'a ñáyivi nává'a koo tuká'nu ini nuu taká kuachi-i. ²⁹ Te ká'an-ri jín-ró, ja onde vina ma kó'o-ga-ri nducha ndé'e uva yá'a onde kivi náko'o-ri ja jáá jín-ró ini ñuu nuu tá'ú Táa-ri tiñu. Achí-ya. ³⁰ Te ni kajita-ya ñin yaa ii. Te ni kenda-ya kája'an-ya onde yuku Olivos. ³¹ Yúan-na te ni ka'an Jesús jín-de: Ndi-vii-ro náyu'ú-ro ja sikí rúu akuáa vina. Chi a yóso núu tutú: Stují-rí chaa ndíto rií, te tikuní rií-ún, kuicha-ti, áchí. ³² Ko nuu náchaku-ri, te xna'an-ga ruu ki'in-ri ñuu Galilea vásá róó, áchí-ya. ³³ Te ni ka'an Pedro: Vasa ndi'i-de ná náyu'ú-de, ko náá, chi ma náyu'ú kuti-ná, áchí-de jín-yá. ³⁴ Te ni ka'an Jesús jín-de: Jandáa ká'an-ri jín-ró, ja akuáa vina, onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya. ³⁵ Te ni ka'an Pedro jín-yá: Vasa ná kúu-ná jín-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu níí, áchí-de. Te suni súan ni kaka'an sava-ga chaa káskuá'a jín-yá.

Jesús ini Jardín Getsemaní

³⁶ Yúan-na te ni jaá Jesús jín-de ndañúu nání Getsemaní. Te ni ka'an-yá jín cháa káskuá'a-ún: Yá'a-ni jungoo-ró nini ná kí'in-ri onde yúan kakan ta'u-rí, áchí-ya. ³⁷ Te ni jaka-ya Pedro jín ndéndúú se'e Zebedeo kua'an-de jín-yá. Te ni keja'á-yá kúxíí iní-ya, te ndúkuí'a xaan iní-ya. ³⁸ Yúan-na te ni ka'an Jesús jín-de: Xaan ndúkuí'a ini-ri, chi nátu'un a jí'i-ri, yá'a kundatu-ró te kundito-ró jín-rí. ³⁹ Te ni kanduuy-ya ñin tí'lí-na. Te ni jukuiñi jíti-yá. Te ni jikan ta'u-yá: Táa máá-ná, nú kuu te

chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in, ko nasu já kuní máá-ná kúu, chi ja kuní máá-ní, áchí-ya. ⁴⁰ Te ni nchaá-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni jini-ya já kákixi-de. Te ni ka'an-ya jíin Pedro: Tú kánda-ró kúndito-ró jíin-rí vasté ñn hora náún. ⁴¹ Kundito, te kakan ta'u-ro, náva'a ma kóto nchaá-ún róo. Chi kuní ndija añú-ro, ko yiki kúñu-ró chí túu, áchí-ya. ⁴² Te ni ja'an tuku-ya vuelta uu, te ni jikan ta'u-yá: Táa máá-ná, te nú ma kúu kuxio tundó'o-ná yá'a, ja má kúndéé-ná jíin, te ná kúu ja kuní máá-ní núsáá, áchí-ya. ⁴³ Te ni nchaá-ya ingá jínu. Te ni jini-ya já kákixi tuku-de, chí xaán káji'i-de numa'ná. ⁴⁴ Te ni xndóo-ya-dé jíná'an-de. Te ni kee tuku-ya kuá'an-ya. Te ni jikan ta'u-yá ja vuelta uní. Te suni ñn-ni tu'un ni ka'an-ya. ⁴⁵ Yúan-na te ni nchaá tuku-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kusú te ndetátú-ro-ná. Vina te ni jaa hora ja máá Sé'e cháa natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi. ⁴⁶ Ndukoo ná chó'o, chí cháa nástúu ruu, a ni kuyani-de vai-de, áchí-ya.

Ja ní kakatñn-de Jesús

⁴⁷ Te nini sá súan ká'an-ya, te ni chaá Judas, ñn tá'an ja uxí uu-ún. Te jíin-de ni jakoyo kua'a xaán ñáyivi jíin machete jíin yúnu. Chí sutu ñá'nu jíin cháa ni kayii ini ñuu-ún, ni katáji ñáyivi-ún. ⁴⁸ Te cháa ni nastúu-ya-ún, ni ja'a-de ñn tuni. Te ni ka'an-de: Cháa tiyú'ú-rí-ún, yuán kúu. Katñn jíná'an-ró. Achí-de. ⁴⁹ Te ni chaá-ni-de nuu Jesús. Te ni ka'an-de jíin-yá: Tarsíoo, Maestro, áchí-de. Te ni tiyú'ú-de-ya. ⁵⁰ Te ni ka'an Jesús jíin-de: Amigo, na sikí vai-ró, áchí-ya. Yúan-na te ni jakoyo ñáyivi-ún. Te ni kakatñn-ni-i Jesús, kája'an-i

jíin-yá. ⁵¹ Te ñn cháa kándij yúan jíin Jesús, ñi skáa-de nda'a-dé. Te ñi tava-dé machete-de. Te ñi stují-dé ñn mozo sutu ñá'nu-ún, ñi kachi-ni-de so'o. ⁵² Yúan-na te ñi ka'an Jesús jíin-de: Nachindee machete-ro, chi taká ja stáa machete, jíin machete kuu. ⁵³ Xí jáni iní-ro já má kúu kakan ta'u-rí nuu Táa-ri vina, te máá-yá táji-yá ví'í-gá uxí uu mil ndajá'a ándívi kíkoyo nuu-rí náún. ⁵⁴ Ko nú súan, te ndasa skíkuu tu'un ká'an tutu ñi já kánúú kóo súan, áchí-ya. ⁵⁵ Te suni hora-ún ñi ka'an Jesús jíin ñáyivi kuá'a-ún: Nátu'un sikí ñn cháa kuí'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu kátin-ró rúu náún. Nditá'an kivi ní kanchaa-ri jíin-ró ní stá'an-ri tu'un nuu-ro iní ve'e ñi, te tú ní kákatin-ró rúu. ⁵⁶ Te súan kásá'a-ró náva'a skíkuu tutu ñi cháa ñi kajani tu'un Dios, áchí-ya. Yúan-na te taká cháa káskuá'a jíin-yá, ñi kaxndóo-de-ya. Te ñi kajinu-de kája'an-de.

Ja ní kandij Jesús nuu sutú ñá'nu-ga

⁵⁷ Te cháa ñi kákatin Jesús, ñi jaka-de-ya kuá'an-de jíin-yá onde ve'e Caifás, cháa kúu sutu ñá'nu. Te yúan ká'in tútú cháa káchaa tutu jíin táká cháa ñi kayii. ⁵⁸ Ko Pedro, jíká-ni ndikín-de-ya onde ñi jaá-de yuxé'é sutú ñá'nu-ún. Te ñi kivi-de ichi iní ñi jungoo-de jíin cháa kájatíñu yúan, náva'a kuní-de ndasa koo. ⁵⁹ Te taká sutu ñá'nu jíin táká cháa ñi kayii jíin táká cháa junta, ñi kandúkú-de tu'un tú'ún sikí Jesús náva'a ka'ni-dé-ya. ⁶⁰ Ko tú ní káni'in-dé modo, vasa ñi chakoyo kua'a testigo falso. Ko onde sandí'í-na ñi chakoyo uu-ga, ⁶¹ Te ñi kaka'an: Cháa yá'a ñi ka'an-de: Kuu stúncháa-ri ve'e ñi Dios, te nuu uní-ni kivi te nachutá'an-ri, áchí. ⁶² Te ñi ndukuiñi máá sutú ñá'nu. Te ñi

jika tu'ún-de-ya: Tú ka'an kuti-ro náún. Ndasá káka'an cháa yá'a siki-ro. Achí. ⁶³ Ko tú ní ká'an kuti Jesús. Te ni ka'an máá sutú ñá'nu: Ondé jíín Dios I'a chakú, ká'an ni'in-ri jíín-ró. Kastu'ún te nú máá-ró kúu Cristo, Se'e Dios xí túu, áchí jíín-yá. ⁶⁴ Te ni ka'an Jesús jíín-de: Ká'an ndaa-ro. Te ná kástu'ún-rí nuu-ro, ja ingá kivi te kuni-ro núu máá Sé'e cháa kunchaa-ya íchi ndává'a I'a ndíso fuerza. Te ndii-ya jíín vikó andíví. Achí-ya. ⁶⁵ Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga, ni ndátá-de sa'ma-dé. Te ni ka'an-de: Aaj, ká'an ndiva'a-de. Naún níni kúni so'o-yó ká'an inga testigo núsáá. Vina a ni kajini so'o-ró já ká'an ndiva'a-de. ⁶⁶ Ndasá kájani ini-ro, áchí-de. Te ni kaka'an sava-ga: Ió va'a ja kúu-de, áchí. ⁶⁷ Yúan-na te ni kativi sí'ví-de nuu-yá. Te ni kaja'a-de jiki núu-yá. Te sava-de, ni kakatu-dé yiki núu-yá. ⁶⁸ Te ni kaka'an-de: Róó Cristo, kastu'ún ndé cháa ni stují róó, áchí-de.

Ja tú ní játu'un Pedro

⁶⁹ Te kánchaa Pedro yata vé'e-ún. Te in ña'an játíñu, ni jaa-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña: Te róó, jíín Jesús ñuu Galilea jika-ró vii, áchí-ña. ⁷⁰ Ko máá-de, tú ní játu'un-de jíto nuu táká ñayivi: Tú jiní-ná naún tu'un ká'an-ní, áchí-de. ⁷¹ Te ni kenda-de yuxé'é-ún kua'an-de. Te ni jini inga-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña jíín ñayivi ká'jin yúan: Chaa yá'a suni jika kuu-de jíín Jesús ñuu Nazaret, áchí-ña. ⁷² Te inga jínu tú ní játu'un-de. Sa máá-de ni ndun'in yu'u-dé: Tú jiní-ri cháa jian, áchí-de. ⁷³ Te ni kunúu. Te ñayivi ká'jin yúan ni jakoyo-i nuu-dé. Te ni kaka'an-i jíín Pedro: Jandáa ja súni tá'an-de kúu-ró, chi tu'un ká'an-ro nástuu róó,

áchí-i. ⁷⁴ Yúan-na te n̄i kejá'á ní'in ká'an ndi'va'a-de: Tú jiní-rì cháa jian, áchí-de. Te n̄i kana-ni lí'li. ⁷⁵ Te n̄i nuku'un in̄i Pedro tu'un Jesús, ja ní ka'an-ya jíin-de: Onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu un̄i jínu. Te n̄i kenda-de kua'an-de. Te n̄i nde'e xaan-dé.

27

Ja kuá'an Jesús nuu Pilato

¹ Yúan-na te n̄i kundijin. Te taká sutu ñá'nu jíin cháa n̄i kayii, n̄i kaskétá'an-de tu'un ja ká'ni-dé Jesús. ² Te n̄i kaju'ni-de-ya. Te kua'an-de jíin-yá nuu Poncio Pilato, cháa kúu gobernador. ³ Yúan-na te Judas, cháa n̄i nastúu-ya-ún, n̄i jini-de ja n̄i kuni'in sikí-yá. Te n̄i nakani in̄i-de. Te náku'a-a-de oko uxí peso-ún nuu sutú ñá'nu jíin núu cháa n̄i kayii-ún núu. ⁴ Te n̄i ka'an-de: N̄i sá'a-ná kuachi. N̄i nastúu-ná in cháa ja tú ío ni in kuachi sikí-dé, áchí-de. Ko máá sutú-ún n̄i kaka'an-de: Naún jítú iní-rì. Sikí máá-ró kúu. Achí-de. ⁵ Te n̄i súnogoyo Judas oko uxí peso-ún in̄i ve'e ii. Te n̄i kee-de kua'an-de. Te n̄i skuá'ñá-de máá-de. ⁶ Te sutu ñá'nu-ún, n̄i kanastútú-de xu'ún-ún. Te n̄i kaka'an-de: Ma kúu chú'un-yó xú'ún yá'a in̄i janu núu kásoko-í, chi xu'ún yá'u niñi kúu, áchí-de. ⁷ Ko n̄i kanda'tu'ún-de. Te n̄i kajaan-de in ndu'a ñu'un kixin jíin xú'ún-ún, náva'a yúan yuji taká ñayivi jíká. ⁸ Ja yúan nání ñú'un-ún onde vina: Ñu'un niñi. ⁹ Yúan-na te n̄i skíkuu tu'un n̄i ka'an Jeremías cháa n̄i jani tu'un Dios: N̄i kaki'in-i ndí'okó uxí peso-ún, ya'u I'a n̄i kundaá ya'u-ya, chi yaku cháa Israel, n̄i kasándaá-de ja kúya'u-ya, ¹⁰ Te n̄i kaja'a-i

xu'ún-ún ja sikí ñin ndu'a ñu'un kixín, nátu'un nì tá'ú máá Tatá Dios tiñu nuu-rí, áchí. ¹¹ Te Jesús, kándichí-ya núu gobernador. Te gobernador-ún nì jiká tu'ún-de-ya: Máá-ró kúu rey cháa judío náún, áchí-de. Te nì ka'an Jesús jíin-de: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya. ¹² Te taká sutu ñá'nu, nì ká-jiká-de kuachi sikí-yá. Ko tú ní xndió káni-ya ní ñin tu'un. ¹³ Yúan-na te nì ka'an Pilato jíin-yá: Te tú jíni so'o-ró nasaa kuachi kájiká cháa yá'a sikí-ro náún, áchí-de. ¹⁴ Te tú ní ká'an kuti-yá ni ñin tu'un jíin-de. Te nì naa iní gobernador ndé'é-de nuu-yá. ¹⁵ Te ío costumbre gobernador ja kivi víko yúan síá-de ñin preso, nú ndéja kájata'an iní máá ñáyivi ñúu-ún síá-de. ¹⁶ Te suu kivi-ún ío ñin cháa kánde preso nání-de Barrabás, te nì jichá tu'un-de. ¹⁷ Te nì kándutútú ñáyivi te nì ka'an Pilato jíin-i: Ndé cháa kákuni-ro já síá-ri vina, á Barrabás xí Jesús, cháa ja nání Cristo, áchí-de. ¹⁸ Chí a nì juku'un iní-de ja ní kákuásún iní sutu ñá'nu, te yuán ní kanastúu-de Jesús. ¹⁹ Te nini káncháa Pilato iní ve'e tíñu, te nì tájí ñásí'i-de tu'un nuu-dé: Mā sá'a-ró cuenta ja kúu sikí cháa va'a jian, chí kuni, xaan ní siyú'ú jani ruu ja sikí-dé, áchí-ña. ²⁰ Ko sutu ñá'nu jíin cháa nì kayii-ún, nì kaská'an-de ñáyivi já ná kakán-i Barrabás kaku-de, te Jesús ná kúu-ya. ²¹ Te gobernador, nì jiká tu'ún-de-i: Ja úu tá'an-de, te ndé ñin-de kuni-ro síá-ri, áchí-de. Te nì kaka'an-i: Síá-ní Barrabás, áchí-i. ²² Te nì ka'an Pilato jíin-de: Núsáa te ndasa sá'a-ri jíin Jesús, cháa nání Cristo, áchí-de. Te nì kaka'an ndí'i-i: Ná kúu-de jiká cruz, áchí-i. ²³ Te gobernador, nì ka'an-de jíin-i: Naún kuachi nì sá'a-de núsáa, áchí-de. Ko máá ñáyivi-ún,

ví'í-gá n̄i kaka'an jaa-i: Ná kúu-de jika cruz, áchí-i. ²⁴ Te n̄i jin̄i Pilato ja tú kúndéé-de jíin ñáyiv̄i, chí sasua kándonda vaa-ga-i. Te n̄i ki'in-de nducha. Te n̄i nandá'á-de jíto nuu ñáyiv̄i kuá'a-ún. Te n̄i ka'an-de: Tú na kuachi máá-rí ío ja kúnchaa niñi cháa va'a yá'a siki-rí. Siki máá-ró ná kúu. Achí-de. ²⁵ Te n̄i kaka'an taká ñáyiv̄i: Ma yú'ú-ní, chí siki máá-ná jíin siki sé'e-ná ná kúnchaa kuachi niñi-dé, áchí-i. ²⁶ Yúan-na te n̄i sía-de Barrabás kua'an. Te n̄i xndó'o-de Jesús. Te n̄i nakua'a-de-ya já kúu-ya jiká cruz.

Ja ní kasákátá soldado nuu-ya

²⁷ Te soldado gobernador, n̄i kajaka-de Jesús kua'an-de jíin-ya in̄i ve'e palacio. Te n̄i kakana-de xin̄i tá'an-de n̄i kandutútú-de. ²⁸ Te n̄i kasávichí-de-ya. Te n̄i kachu'un-de-ya ñin sa'ma kuá'á tindí'í. ²⁹ Te n̄i katñin-de ñin corona iñu. Te n̄i kachu'un-de xin̄i-yá. Te n̄i kachi'i-de yunu ndává'a-ya. Te n̄i kajukuiñi jíti-de nuu-ya, n̄i kasákátá-de nuu-ya: Rey judío, taá ndii, áchí-de. ³⁰ Te n̄i kativ̄i sív̄i-de nuu-ya. Te n̄i kakiñi'in-de yunu-ún nda'a-ya. Te n̄i kastují-dé xin̄i-yá jíin. ³¹ Te nuu ní ndi'i n̄i kasákátá-de nuu-ya, te n̄i kanakuanchaa-de sa'ma ñú'un-ya-ún. Te n̄i kanachu'un-de-ya sá'ma máá-ya. Te n̄i kakeñi'in-de-ya kuíta kaa-ya jiká cruz.

Ja ní kajata kaa-de-ya

³² Te nuu ní kakenda-de, te n̄i kaketa'an-de jíin ñin cháa ñuu Cirene nání-de Simón. Te n̄i katetíñu-de cháa-ún ki'in-de jíin-ya, kundiso-de cruz-ya. ³³ Te n̄i jakoyo-de ñin tinduu nání Gólgota,

ja kuní ka'an: Yiki xiní. ³⁴ Te nì kaja'a-de vino jíin súsia uā ja kó'o-ya. Ko nuu ní jito nchaā-ya, te tú ní kuní-ya kó'o-ya. ³⁵ Te nuu ní ndi'i nì kajata kaa-de-ya jiká cruz, te nì kasaka-dé sa'ma-yá nuu tá'an-de, te nì kasá'a-de ñn apuesto siki. Te nì skíkuu tu'un ká'an chaā nì jani tu'un Dios: Nì kandátá-i sa'ma-rí, te siki sú'nu-rí nì kasá'a-i ñn apuesto, áchí. ³⁶ Yúan-na te nì kajungoo-de yúan, nì kande'é-de nuu-yá. ³⁷ Te nì kachaa-de ñn tu'un xini cruz-ya já kúu kuachi-ya: Ya'á kúu Jesús Rey ñayivi judío, áchí. ³⁸ Te nì kajata kaa-de uu ñakuí'ná jíin-yá. ñn ichi ndává'a-ya, te inga ichi ndávésé-yá. ³⁹ Te ñayivi kaja'a yúan, nì kaskuíkó-i xini-í. Te nì kaka'an ndiva'a-i jíin-yá. ⁴⁰ Róo ká'an-ro já stuncháa-ro vé'e ñi te nuu uní kivi te ndukani-ró núú, nú Se'e Dios kúu-ró, núsáá te nama-ró máá-ró, te nuu-ró jiká cruz vii, áchí-i. ⁴¹ Te sutu ñá'nu jíin cháa kachaa tutu jíin cháa fariseo jíin cháa nì kayii, suni súan nì kasákátá-de nuu-yá. Te nì kaka'an-de: ⁴² Sava ñayivi, nì nama-de-i, ko mā kúu nama-de máá-de. Nú rey ñayivi Israel kúu-de, te ná núu-de jiká cruz vina. Yúan-na te ná kándija-yó-de. ⁴³ Kándija-de nuu Dios, te ná náma máá-yá-de vina te nú kuní máá-yá, chi nì ka'an-de: Máá-rí kúu Se'e Dios, áchí-de. Achí. ⁴⁴ Te ñakuí'ná kándita kaa jíin-yá jiká cruz, suni ñn-ni tu'un nì kaka'an ndiva'a jíin-yá. ⁴⁵ Te nuu ní kuu ka'uxi uu te nì kuxki'vi ní núu ñú'un onde ka'uní. ⁴⁶ Te a yani ka'uní aini, nì ka'an jaa Jesús: Elí, Elí, lama sabactani, áchí-ya. Ya'á kuní ka'an: Dios máá-ná, Dios máá-ná, naja ní xndóo-ní náá. ⁴⁷ Te sava ñayivi ká'jin yúan, nì

kajini so'o-i tu'un-ún. Te ni kaka'an-i: Kána cháa yá'a xini Elías, áchí-i. ⁴⁸ Te jínu ñn cháa ni jaa-de. Te ni ki'in-de kachi, ni chindaji-de nuu vinagre. Te ni chaa-de xini ñn yunu. Te ni ja'a-de nuu-yá ja kó'o-ya. ⁴⁹ Te ni kaka'an sava-ga-i: Sía, nándéó nú cháa Elías nama-de cháa xí túu, áchí-i. ⁵⁰ Ko máá Jesús, ni ka'an jaa-ya ingá jínu. Te ni ji'i-ni-ya. ⁵¹ Yúan-na te sa'ma ndíta kaa onde iní ve'e ii, ni te'nde uu onde nuu xini, te onde nuu já'a. Te ni taan ñuyívi. Te toto, ni kandata. ⁵² Te suni ni kananuña ve'e añú. Te kua'a ndíyi cháa ndoo, ja á ni kaji'i-de, ni kanachaku-de. ⁵³ Te nuu á ni nachaku-ya, te ni kandenda koyo-de iní ve'e añú. Te ni ndívi koyo-de iní ñuu ii. Te ni kandenda ndijin-de nuu kuá'a ñáyívi. ⁵⁴ Te cháa capitán, jín cháa kándito Jesús jín-de, ni kajini-de ja ní taan, jín táká tínu ni kuu. Te ni kayu'ú téyíi-de. Te ni kaka'an-de: Jandáa ja Sé'e Dios kúu cháa yá'a núú, áchí-de. ⁵⁵ Te ká'jin kua'a ñásí'í yúan kándé'é jíká-ni-ña. Te suu ña'an-ún, ni kandikin-ña Jesús onde ñuu Galilea vai-ña kájatíñu-ña núu-yá. ⁵⁶ Te jín ñá'an yúan ká'jin María ñuu Magdala, jín María náa Jacobo jín José, jín náa se'e Zebedeo.

Ja ní kachiyuji-de-ya

⁵⁷ Te ni ini kivi-ún. Te ni jaa ñn cháa kúká ñuu Arimatea, nání-de José, chí suni ñn cháa ni skuá'a jín Jesús kúu-de. ⁵⁸ Cháa yá'a, ni jaa-de nuu Pilato. Te ni jikan-de yiki kúñu Jesús. Te ni tá'ú tínu Pilato ja ná kuá'a-i yiki kúñu Jesús nuu-dé. ⁵⁹ Te ni ki'in José ndíyi-ún. Te ni chisúkun-dé-ya jín ñn sa'ma kuítá ndóo. ⁶⁰ Te ni chindee-de-ya iní ve'e

añú jáá ñáva'a-de, ja ní jacha jiká ñin kava. Te n̄ stúu-dé ñin yuu ká'nu, n̄ jasú-de yuxé'é añú-ún. Te kua'an-de. ⁶¹ Te María ñuu Magdala jíin ingá María, káxiukú-ña yúan ichi núu vé'e añú-ún. ⁶² Te n̄ kuu kivi xían. Te iku-ún n̄ kuu kivi ní kasátu'a-i máa-i. Te taká sutu ñá'nu jíin cháa fariseo, n̄ kandutútú-de nuu Pilato. ⁶³ Te n̄ kaka'an-de: Táta, kánuku'un in̄-ná ja cháa xndá'ú ñá'án-ún, onde ná chakú-ga-de núú, te n̄ ka'an-de: Nuú uní kivi te nachaku-ri, ⁶⁴ Núsáá, te tá'ú tíñu-ní ná kúkútu yuyaú-ún onde jinu nuu uní kivi. Chi nú túu te sanaa kí cha n̄ kasuá'a jíin-de-ún akuáa, te nasáku'ná-de ndiyi-ún ki'in-de jíin. Yúan-na te kachi-de kuni ñayivi: N̄ nachaku-ya já ní ji'i-ya, achi-de. Te ká'ú-ga kuu tu'un xndá'ú yúan vásá já xnañúú, áchí-de. ⁶⁵ Te n̄ ka'an Pilato jíin-de: Yá'a ká'io soldado. Kuá'án jíin-de, te sákútu máa-ró yuyaú-ún nú ndasa kájin̄-ro. Achí-de. ⁶⁶ Te kája'an-de. Te n̄ kasákútu-dé ve'e añú. Te jíin sello n̄ kajasu va'a-de siki yúu já ndí'u yuyaú-ún. Te ká'jin soldado jíin-de.

28

Ja ní nachaku Jesús

¹ Te n̄ ja'a kivi ndétatú-ún. Te n̄ kundijin kivi ñin semana. Te María ñuu Magdala jíin ingá María-un, n̄ kajandé'é-ña vé'e añú-ya. ² Te ñin ndajá'a máa Tatá Dios, n̄ kuun-ya íchi ándivi ní cha-ya. Chi n̄ taan xaan ní sá'a-ya. Te n̄ stúu-yá yuu-ún kua'an. Te n̄ jungoo-ya siki. ³ Te ndí ncháa núu-yá. Te su'n̄ ñú'un-ya káa nátu'un yu'a volcán. ⁴ Te soldado kándito yúan, n̄ kayu'ú-de,

te kákisi-i-de n̄i sá'a-ya. Te n̄i kakundiyí-de. ⁵ Te n̄i ka'an ndajá'a jín ñá'an-ún: Ma yú'ú-ro, chí a jíní-ri ja kánandúkú-ró Jesús, I'a n̄i jì'i jikà cruz. ⁶ Túu-ya yá'a, chí a n̄i nachaku-ya nátu'un n̄i ka'an-ya. Ña'an te nde'é-ró núu ní katúu máá Jító'o-ro. ⁷ Kuángoyo yachí te kachí-ro núu cháa n̄i kaskuá'a jín-yá, ja á n̄i nachaku-ya má'ñú ndíyi. Te jandáa xna'an-ga ki'in-ya ñúu Galilea vásá kí'in-ro. Te yúan kuní-ro núu-yá. Achí-ro kúni-de. Kástu'ún ndíja-ri nuu-ro, áchí-ya. ⁸ Te máá-ña káyú'ú-ña te kákusi iní-ña. Te n̄i kandenda-ña iní ve'e añú-ún. Te n̄i kajinu-ña kuákastu'ún-ña núu cháa káskuá'a jín-yá. Te nini kája'an-ña núu-dé, ⁹ Te n̄i kenda-ni Jesús n̄i ketá'an-ya jín-ña. Te n̄i ka'an-ya jín-ña: Taá ndii, áchí-ya. Te n̄i kanuu-ña sukún já'a-yá, te n̄i kachiñú'ún-ña-yá. ¹⁰ Yúan-na te n̄i ka'an Jesús jín-ña: Ma yú'ú-ro jíná'an-ró. Kuá'an te kastu'ún-ró núu ñaní-ri ja ná kíngoyo-de onde ñuu Galilea. Te yúan kuní-de nuu-ri. Achí-ya. ¹¹ Te nini kája'an-ña, te sava soldado kándito ve'e añú-ún, káno'on-de onde ñuu. Te n̄i kakastu'ún-de nuu sutú ñá'nu taká tiñu ja súan n̄i io. ¹² Te n̄i ndutútú-de jín cháa n̄i kayii. Te n̄i kanda'tu'ún-de. Te n̄i kaja'a-de kua'a xú'ún núu soldado jíná'an. ¹³ Te n̄i kaka'an-de: Súan ka'an-ro jíná'an-ró: Chaa káskuá'a jín máá-de, n̄i kikoyo akuáa, te n̄i kanasákuí'ná ndíyi-ún nini kákixi-ná, achí-ro. ¹⁴ Te nú tu'un yá'a ná kúni so'o gobernador, te máá-rí, kiská'an-ri-de, náva'a ma kóo kuachi sikí máá-ró. Achí-de. ¹⁵ Te soldado, n̄i káki'in-de xu'ún. Te n̄i kasá'a-de nátu'un n̄i ta'u tíñu nuu-dé. Te tu'un yá'a n̄i jichá kua'an ñí ñúu ñayivi judío onde vina.

Ja ní nastá'an-ya máá-yá nuu-í

¹⁶ Te ndí'uxí ñn chaa káskuá'a-ún, ñi kee-de kája'an-de onde ñuu Galilea, onde yuku núu ní tá'ú tíñu Jesús nuu-dé ja kí'in-de. ¹⁷ Te ñi kajini-de nuu-ya, te ñi kachiñú'ún-de-ya. Ko sava-de tú ní kákandíja-de. ¹⁸ Te ñi chaa Jesús, ñi ka'an-ya jíin-de: Sikí-rí, a ñi chaa Dios taká fuerza ja ío ñi andíví jíin iní ñuyívi. ¹⁹ Núsáá te kuá'án jíná'an-ró. Te stá'an-ro tú'un nuu taká ñayívi, ná chú'un ñi-i. Te skuánducha-ro-í onde jíin sí'ví máá Táa-yo jíin sí'ví máá Sé'e, jíin sí'ví máá Espíritu Santo. ²⁰ Te stá'an-ro núu-í ná kuándatu-i taká tíñu ñi tá'ú-rí nuu-ro. Te máá-rí kaka ndija-ri jíin-ró ní káni onde kivi ndí'i ñuyívi. Achí-ya. Amén.

**Testamento jaa maa jitoho-yo Jesucristo
New Testament in Mixtec, San Miguel el Grande
(MX:mig:Mixtec, San Miguel el Grande)**

copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, San Miguel el Grande

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, San Miguel el Grande [mig], Mexico

Copyright Information

© 1951, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, San Miguel el Grande

© 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
a7b2e4b3-7fe3-5b8e-b04c-0245065924f9